

SZÉPIRODALMI KÖNYVTÁR
A «MŰBARÁTOK KÖRE» VÉDNÖKSÉGE ALATT

FÜLÖP HÁZASSÁGA

REGÉNY

IRTA
ABONYI ÁRPÁD

BUDAPEST
A «SZÉPIRODALMI KÖNYVTÁR» KIADÓHIVATALA
1891

A mű elektronikus változatára a Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0) Creative Commons licenc feltételei érvényesek. További információk: <http://creativecommons.org/licenses/by-sa/3.0/deed.hu>

Elektronikus változat:
Budapest : Magyar Elektronikus Könyvtárért Egyesület, 2013
Készült az Internet Szolgáltatók Tanácsa támogatásával.
Készítette az Országos Széchényi Könyvtár E-könyvtári Szolgáltatások Osztálya
ISBN 978-615-5406-28-7 (online)
MEK-12017

I.

Utoljára nyitják a kaput...

A gyár-utczai szürke palotából most robog ki az utolsó kocsi. A kiborotvált képű vén kapus rosszkedvűen bámul egy pillanatig a tovahaladó fogat után, azután becsapja a kaput, eloltja a lépcsőházban a gázlángokat és lustán, álmosan szobácskájába czammog. Ott leteszi fövegét, lehúzza prémes bundáját, odadobja nehéz téli kesztyűit az asztalra és ledől fáradtan az ágyra. Két óra éjfél után... A komédiának vége; aludni fog.

Fenn az emeleti termekben még csak most kezdik a munkát. Inasok jönnek és helyretologatják a székeket. Két leánycseléd az asztalokat bontja. Csészek, üvegek, tányérok csörömpölése hallszik. A szemek pillája nehéz, a kéz türelmetlen. Egy japáni hamutartó pengve török darabokra a padlón.

- Vigyázzon!

- Mi baja vele?

Széthúzódnak a világos selyem-függönyök, s az ablak nyílik. Éles, hideg levegő árad be a termekbe, a honnan finoman lengő, áttetsző sávolokban lopózik ki a női toillettek kellemes illata, s a férfiak szivarjainak füstje. A csillár-lámpákban perbe szállanak az erős léghuzammal a lángok. Ez fellobban és vívódik a széllal, - a másik elalszik. Nem lehet nyitva tartani az ablakokat.

- Tegye be, Mari.

A leány visszanézett fölbigyesztett ajakkal és úgy meglökte az előtte levő csiszolt üvegtálat, hogy a másikhoz koccant.

- Nincs egyéb baja? Tán megfulladjak magukért?

- Az urak nem fulladtak meg.

- Az urak... dunyogta felvillanó tekintettel a leány és megvonogatta gonosz mosolylyal a vállát.

Egy sovány inas kaczagott. Az urak... Nagyon jó! Azok az urak, a kik esti fél kilencztől egészen mostanig unalmaskodtak itt és annyi ostobaságot fecsegték össze, hogy im ki kell nyitni utánuk az ablakokat. És a hölgyek... Asszonyok, leányok. A tanácsosné, a méltóságos asszony, a madame, a kis báróné és leányai... A táblabíró úr és neje, a »szép« Henriette...

- A szép Henriette... ismételte szemtelen orrfintorítással az inas.

- Pszt!

- Nem hallják.

Senki. A ház úrnője visszavonult társalkodónőjével a hálósobájába, s oda semmi sem hallszik abból a suttagásból, elfojtott kacajból és megjegyzésből, a mi a cselédnép között foly, a kik az uraság távollétét három hét óta magyaráztatják egymásnak súgva. A nagyságos asszony im estélyt ad s a férj nincs itthon. Miért nincs? Máskor is elutazott, de hamar visszajött... A komorna emlékszik, hogy elutazása előtt heves jelenet játszódott le a kis salonban. Az úr ingerült volt, az úrnő szintén. Elfojtott, gyors, ideges társalgás szűrődött át az ajtón. A szavak eltompultak a függönyök mögött, a hangok élességét azonban jól ki lehetett venni. S az úr még aznap este elutazott...

- Hallgasson!

- Maga hallgasson... sziszegte vissza sértődve a komorna. - A hálósobáig nem hallszik semmi...

- Honnan tudja?

- Mamlasz...

A komorna igazat mond. A hálósobáig nem hallszik semmi. Ott le vannak eresztve a függönyök, a kályhában tűz ég s a terem bútorzatát vörös köddel vonja be a tetőről lefüggő szép művű porcellán lámpa. Gazdagság és puha kényelem mindenütt, a környezet azonban merev és visszautasító. Nincs lágy vonás és nincs bizalmas háziasság, - s az úrnő e pillanatban nagyon jól beletalál ebbe a csillogó keretbe, a melynek nincsen fénye és nincsen melegsége.

Magas karosszék van húzva a kályha mellé. Abban ül az asszony. Két lépésnyire tőle nyulánk, szőke leány: a társalkodónő. Egy negyed három... Az óraütés finom visszhanggal hullámszik a vörös levegőben. Nem hallja senki. Az asszony mozdulatlanul ül. Aranysárga ruhauszálya a földön, melle alig észrevehetőleg dagad a habos csipke alatt; - nyaka födetlen, a gyöngysor félredobva, arcza halavány, szintelen és szomorú...

- Nem álmos?

A leányka tagadólag rázta meg erre a halk kérdésre a fejét.

- Nem.

- Mindenki elment?

Dallamos és mély az asszony hangja; a leányé félénk és bágyadt.

- Azt hiszem...

- Únta magát?

- Oh, asszonyom - -

Csend lett. Az asszony tiszta, eleven arczáról, a melyen villámgyorsan változik pillanatonként az ideges indulat, erre a bocsánatkérő hangra mintha leveszett volna valami abból a szomorúságból, a mely az imént még mintha oda lett volna fagyva. Behunyta lassan a szemeit és fönhangon mondta:

- Ön nagyon szép.

- Tréfál, asszonyom...

- Diadalai lesznek.

A leány hallgatott.

- Jós vagyok, - folytatta elborult, lassú, mesemondó hangon a hölgy, - a jövőbe látok. Fény és szerelem az ön jövője, - az enyém szomorúság és gyász. El fog jönni az idő, a midőn meglepi testemet a szerencsétlenség, megrohanja agyamat a téboly, a kétségbeesés és nem lesz senki, a ki meg tudjon menteni attól a pokoltól... Oh! álmok - - Sajnál?

- Nem...

- Sajnáljon! Látta ezt a társaságot nálam, ezeket az embereket, ezeket a - majmokat? Hízelegve, nyájas, ártatlan bókokkal mérgeztek öt rettenetes órán keresztül, pedig nem volt közöttük egy sem, oh egy sem, - folytatta majdnem síró hangon, lázongó, keserű megvetéssel az asszony, - a ki titokban gúnyos szájalommal ne nézett volna reám és ne suttozta volna ujongó

gyönyörrel a szomszédjának: végre! le van sújtva olyan mélyen és olyan nagyon, hogy föl nem kél többé soha...

A leány dideregve állt.

- Asszonyom...

- Ne szóljon! Láta azt a fiatal embert ott a második csillár alatt? Az Gerendi Fülöp, ugyanabból a faluból, a honnan én. Neki kastélya van abban a faluban, nekem semmim! Nekem csak egy szegény öreg édesatyám van ott, a ki azt hiszi, hogy én itt... Ismer ön engem? Nem ismer. Hagyja! Elhiszem, hogy vonzódik hozzám s tudom, hogy ön az én pártomon van és nem a férjemén, a ki megcsalt. Ne szóljon! Már nem sajnálom... Az emberek sejtik, hogy mi történt köztünk, de én már nem sajnálom és nem törődöm vele. Szerettem ezt az embert és nem szégyeltem. Jogom volt a szerelemre és a boldogságra; boldog akartam lenni. Az emberekől nem féltem és megvettem a társaságot.

A leány nézte és semmit sem értett. Az asszony hevesen beszél, de mit? Férjéről van szó; mit jelentenek akkor ezek az érthetetlen szavak?

- Gyönyörködtem abban a szörnyűködésben, a melyet keltettem, - folytatta megvető mozdulattal az asszony, - mulattatott ezekben a pulya embereknek a felháborodása. Föltettem magamban, hogy keresztültörök minden akadályon, a melyet útamba gördítenek, ha kell erőszakkal is, ha kell botránnyal is, eh!... hiszen nem láttam, nem hallottam, nem tudtam senkiről és semmiről, csak szerettem bízni, mint egy gyermek, és vakon, mint egy bolond.

Valami történt...

A leány sáppadtan hajolt le úrnőjéhez és kezébe vette a kezét. Odatérdelt a szék mellé és félénk, könnyörgő hangon sugta:

- Ne sírjon, asszonyom...

- Oh, hiszen mindennek vége, - zokogta kezeibe temetett arczczal a hölgy.

- Feledjen...

- Mindörökké! Igaza van, gyermekem, az az ember, a ki olyan nyomorúttul élt vissza hiszékenységgel, nem érdemli meg... Feledni fogok. Lásza, már próbáltam is. Estélyre hívtam a társaságot. Eltűrtam a sértő tekinteteket és nem mutattam, hogy ennek a komédiának örökre vége.

Az asszony felállt.

- A jövő héten ismét el fognak jönni. Azután ismét.... Azután elbocsátom a cselédséget.... Hány óra?

- Fél három, felelte bátortalanul a leány.

- Menjen aludni, kedvesem.

- Ha tudnám, asszonyom...

- Legyen nyugodt. Ismétlem, hogy már elfelejtettem. Reggel ide fog jönni Gerendi Fülöp... Meg fogja mondani, hogy hová utazott az a a férjem... De nem fogom meghallgatni. Nem vagyok kíváncsi rá; hadd fusson! - mondotta emelt hangon vonagló ajakkal és megragadta a szék karját, hogy el ne essék. - Azt hiszi az az ember, hogy én kétségbe fogok esni és könnyögni fogok. Azt hiszi, hogy haza fogok menni az édes atyámhoz... Bolond, bolond!... Menjen aludni, gyermekem.

- Ha ön is...

- Reggel kikocsizunk az állomásra. Új életet kezdek. El fogok utazni és csak három nap múlva térek vissza. Gerendi Fülöp nem fog itthon találni; nem akarom... Jó éjt!

- Jó éjt, asszonyom.

A leány kiment és behúzta maga után az ajtót. Künn csend volt az oszlopos folyosón és hideg. Nehány lépést előre ment, azután gyorsan visszafordult és benézett óvatosan a kulcslyukon. Semmi; elmehet. Nem történik semmi... A hölgy visszaült a kályha mellé a székbe és fehér, mozdulatlan arczczal, ölébe kulcsolt kezekkel bámult maga elé a földre.

*

Künn halvány-vörös fénynyel ébred reggeli fél nyolcz órakor a téli nap. Nehezen terjengő, makacs deczemberi ködbe löveli fényét, de erőtlen ez a fény és hideg. A köd lassan oszlik s a hálószoa ablakaira rajzolt jégvirágok nem engednek. Még minden csendes. Az úrnő alszik.

Nyolcz óra után tiz perczcel belép óvatosan a komorna, körülnéz a teremben, fölemeli a pillangós szőnyegre dobott uszályos ruhát, odateszi a törpe kerevet szélére s megáll a toilette-asztal előtt, a melyről magas tükör tapad a falhoz. Kedvtelve, önhitt, tetszelgő mosolylyal nézi magát. Megvizsgálja az illatszeres üvegcséket is s az egyikből bőséges mennyiséget itat a mellére. Milyen illat! A kertész térdre rogy előtte, ha megcsapja orrát ez az átható -

- Anna!

A cseléd ijedten teszi helyére az illatszeres üveget s az ágyhoz siet.

- Parancs, nagysága?

- Késő van...

- Mindjárt fél kilencz, - feleli gyorsan a leány.

- Hagyj magamra. Egyedül fogok felöltözni. Féltizre rendelj bérkocsit.

- Bérkocsit, kérem?

- Menj!

A cseléd kiment. Ámulva, megzavarodva sietett lefelé a lépcsőkön a cselédház felé. Bérkocsit?... Jól hallott. A nagyságos asszony bérkocsit mondott.... S a hogy ment, hogy ezt az újságot nyomban hírül vigye a többieknek, a legalsó lépcsőfoknál már mindent érteni vélt. Az úr nincs itthon... igen, igen!... s ha valami kényes útja van a hölgynek, rögtön feltűnnék, ha a fogatot használná s megtudná a nagyságos úr is...

Negyed óra múlva készen van minden. A hölgy utazó-ruhában, fátyollal, kalappal lépett ki a kis salonba és becsengette az inast.

- Hívd be a kisasszonyt!

- Igenis, felelte eltitkolt szemhunyorítással az inas és hozzátette: Egy úr kér bebocsáttatást, asszonyom...

A hölgy elfordult és beharapta bosszankodva, izgatottan az ajaka szélét. Eljött.... Mit tegyen? Nem utasíthatja el.

- Bocsásd be!

Az inas mély meghajlással távozott s a következő perczben kitárta gúnyos bókkal a szárnyas ajtót.

- Méltóztassék!

Gerendi Fülöp. Komoly, hideg arcú, nyugodt tekintetű fiatal ember. Tiszteletteljes köszönéssel üdvözölte a hölgyet és bocsánatot kért, hogy ebben a szokatlan órában jelent meg, de nem tehetett másként.

- Foglaljon helyet, uram, - felelte némi elfogódással az asszony és kezét nyújtotta az ifjúnak, melyet az rokonszenves mosolylyal szorított meg.

- Ne lásson drámát ebben a dologban, asszonyom; engedje meg, hogy küldetésem célját minden szertartásos sallang és udvariassági formulák nélkül adhassam elő. Legyen meggyőződve róla, hogy nem Lászlóért teszem, hanem önért.

- Köszönöm....

- Tartoztam vele.

- Ön?

- Úgy van. László arra hivatkozott, hogy nekem ismernem kell önt, mert ugyanegy helyről valók vagyunk. Felvilágosítottam, hogy én ezelőtt se önt, se az ön atyját, - szóval, senkit sem ismertem az ön családjából -

- Nem ismeri atyámat?

- Nem ismerem, asszonyom, - felelte tagadó intéssel az ifjú. Atyám halála óta nem voltam otthon. Hallom, hogy régi házunk is pusztulóban.... Nem érdekel! Most azonban nem erről van szó, kedves Medea -

Az asszony halkán nevetett.

- Tegye hozzá, hogy »aranyhajú«...

- Szívesen, asszonyom! Rendkívül jól esik nekem, hogy önt nevetni hallom, - mondotta látható megkönnyebbüléssel az ifjú, - ön nem tudja, hogy milyen nehéz megbízást vállaltam el. Megtettem, mert mit tehettem? Ne vegye megbántásnak, asszonyom, de az ön helyzete ebben a házban olyannyira sajátos volt, hogy még az én, egészen idegen és éppen nem sértő szándékú részvételem is felkeltette. Elvállaltam tehát a megbízást abban a meggyőződésben, hogy ön Lászlót, a ki méltatlan önre, immár látni sem akarja többé.

- Nem akarom!

- Tökéletesen igaza van. Ezzel azonban a végleges szakítás ideje is elérkezett. A tegnapi estélyen, a hol a László távolléte mindenkinek feltűnt, mert senki sem volt rá előzetesen elkészülve, - észrevehette ön, hogy a társaság már sejti, hogy László... hogy ön... bocsánat -

Az asszony lehajtotta a fejét.

- Ne válogassa a kifejezést, - mormogta határozott hangon; - mondja ki nyíltan, hogy ezek az emberek már megtudták, hogy én *nem* vagyok és nem voltam a László neje; az atyám nem nyugdíjazott őrnagy, hanem szegény falusi jegyző, és hogy az én nevem nem Clermont Czeczil, hanem Bárdos Róza.

- Megengedi tehát, hogy egészen nyíltan...

- Őszintén, uram, őszintén! - felelte megvető mosolylyal a hölgy. - Mióta elhagytam a szülői házat, úgy sem hallottam őszinteséget soha. László megcsalt. Szerettem, - meggyűlöltem, itthagytam, - ezt önnek, a ki a közbenjárás fölösleges szerepét magára vállalta, tudnia kell. László tehát nem fog visszajönni?

- Nem.

- Hová utazott?

- Anyjához, Felső-Ausztriába. Megbízott vele, hogy adjam tudtára önnek...

- Nem akarok tudni semmit. Uram! Hiszi ön, hogy én kíváncsi vagyok? Nem, már nem! Már semmi sem érdekel, a mi vele történik, vagy történni fog. A ki elég férfiatlan volt arra, hogy megszegje becsületszavát, s családja ellenkezésével védekezzék akkor, a midőn egy férfias ígéretet kellett volna beváltani, - az nem méltó arra, hogy vele tovább is foglalkozzunk. Kérem, beszéljen másról. Tudom, mit akar még mondani! Valószínűleg azt, hogy László nagylelkűséget hazudik és nekem engedi át ezt a házat. Eltaláltam?... Nemde jól ismerem ezt a nyomorúlt embert? Kérem, írja meg neki, ha méltónak tartja reá, én nem, hogy el fogom hagyni ezt a gyűlöletes házat és nem viszek magammal semmit, csak a megbánást és a szerencsétlenséget. Tudok egy félreeső zúgot a Ferenczvárosban; oda rejtőzöm az emberek elől. Ott fogok élni, a mig... Ej! de hisz ez már ismét nem érdekes. Írja csak meg neki, uram, hogy látott és hogy nem vagyok összetörve. Annyi az egész, hogy utálatot érzek és nyugalomra vágyom. Idővel aztán majd csak el fogom felejtani, hogy én is megszaporítottam azoknak az ostoba teremtéseknek a számát, a kiket megcsaltak, és ha meg fogom únni az élet lealázó terhét, hát akkor - egy halottal több. Mi az ebben a nagy tömegben?...

Gerendi Fülöp mélyen megzavarodva állt fel.

- Bocsásson meg asszonyom... Nem csak ezért jöttem.

A hölgy ránézett. Mit akar még?

- Beszéljen, uram!

- Azt akarom ajánlani önnek, hogy ne foglalkozzék ezzel a két elhatározással, hanem keresse föl atyját, mondja meg neki őszintén, hogy házassága szerencsétlen volt... maradjon otthon és atyja soha sem fog megtudni semmit.

- Ezt tanácsolja nekem? Most?

- Ne nehezteljen reám...

- Nem neheztelek önre, - felelte lassú hangon a hölgy és szintén felállt. - Ön sok jóindulatot tanusított irántam és nem tudhatta, hogy milyen az az ember, a kinek ön is megszorította a kezét. Most azonban mindennek vége. Az emberek nevetni fognak, de én nem fogom hallani. Tegnap már beszéltek rólam?

- A tanácsosné.

- És Henriette?

- A többiek is, de ne törődjék vele! El fognak hallgatni, ha észreveszik, hogy önt nem lehet megsebezni. Azt mondotta, asszonyom, hogy nem hagyja el a várost. Megengedi, hogy új lakásán meglátogassam?

A hölgy fejét rázta.

- Mi öröme volna önnek a halottakból? Nem, uram! Nyújtsa a kezét és váljunk el. Szeretném, ha úgy elfelejtene a világ, hogy ne jutnék eszébe senkinek, soha. Mindenki gyöngé és tehetetlen az emlékezéssel szemben; én is. Ha senkit sem fogok látni önök közül, talán feledni fogok, hamarabb és bizonyosabban, mintha lesz valaki, a ki a múltra emlékeztessen. Legyen jó hozzám és ne kutassa, hogy hová rejtem el szerencsétlenségemet az emberek elől. Megigéri?

- A mint ön akarja.

- Köszönöm! És most Isten önnel, - folytatta erőszakolt mosolylyal a hölgy, - lássa, nagyon kegyetlen komédiás az élet; meg akarom önt kímélni attól, hogy vergődésemet lássa és

szánjon. Az ön szánalma nem sért, de önnek terhére lenne... Uram! Engedje meg, hogy én is kérjek valamit öntől. Igérje meg, hogy az édes atyámnak soha, még halálom után sem fogja elárulni, hogy mi történt itten... Istenem! hiszen én hazudtam annak a jónak... Azt hiszi, hogy én boldog vagyok. Azt hiszi, hogy neje vagyok Lászlónak... nem tudja, hogy megcsaltam és mindaz, a mit leveleimben írtam, csak hitvány komédia és szemfényvesztés... Oh, ez az egy dolog az, mely elég súlyos arra, hogy erőszakkal lobbantsam ki szívemből az életnek lángját! Megigéri?

- Bízhatik bennem.

- Istenem, önben! De hát ön... ha valaha visszamegy abba a faluba, a hol az édes atyám lakik és meg fogja kérdezni öntől, hogy nem látta-e a leányát... Mit felel reá?

- Azt, hogy sohasem láttam, - felelte némi megindulással az ifjú. - Legyen egészen nyugodt. Nyolcz éves koromban hagytam el azt a vidéket: annak húsz esztendeje. Szüleim halála óta eddig sem tértem oda vissza, - ezután sem fogok. A jövő héten elutazom.

- És nem tér vissza?

- Nehány évig, asszonyom, nem.

- Isten óvja önt, - felelte halk hangon a hölgy. Fülöp ment. Az ajtóban megszorította gyöngédén, szánalommal a sápadt asszony kezét és eltávozott. Nehány másodperczig hallatszottak erős lépései a folyosón, azután csend lett. Elment... Az utolsó ismerős, a kivel tönkretett életében találkozott. Az utolsó eleven pont a múltból, a mely kilobbant mindörökre, s nem léssen folytatása...

Megfordult és az ablakhoz ment.

Künn emelkedett a köd. A téli sugarak keresztültörtek a fagyos párázaton, megaranyozták a palotasorok kiálló rovatkáit, s fényes apró pontokban verődtek vissza az aszfaltról, a melyen már tapossa egymás lábanyomát ezernyi emberi hangya.

Csakhamar ismét megnyílt az ajtó. A társalkodónő lépett be.

- Megjelentem, asszonyom, - rebegte félénk hangon.

- Jöjjön közelebb, gyermekem. Önnek szülei vannak?

- Anyám és egy kis testvérem...

- Atyja nem él.

- Nem, asszonyom.

- Hallgasson meg, kedvesem, - mondotta gyöngédén a hölgy és kezébe vette a leány kezét. - Tegnap még úgy gondoltam, hogy magammal fogom vinni. Ma reggel azonban mást határoztam. El fogok menni, hogy hová, még nem tudom; azt azonban bizonyosan tudom, hogy ebbe a városba sohasem jövök többé vissza. Nem akarom önt elvonni édes anyjától, a kinek szüksége van önre, s ezért elhatároztam, hogy egyedül megyek. Keresse fel anyját, ime itt van két évi fizetése és emlékezzék szeretettel reám.

A hölgy karjaiba vonta a leányt és megcsókolta.

- Isten önnel! Legyen boldogabb, mint én...

- Asszonyom...

- Ne sírjon, édes gyermekem... Nehezen válok meg öntől, de meg kell lenni. Később hallani fog rólam. Az emberek senkinek sem irgalmaznak, ha nincsen jelen... Ilyenkor jusson eszébe, hogy szenvedni látott. Isten önnel kedvesem, Isten önnel!

A leány megcsókolta a hölgyet és elbúcsúzott. Azután lekísérte a bérkocsihoz. A vén kapus hajlongva segítette be úrnőjét, ki nyájasan intett a leánynak és elhajtatott. A kapus morogva, csodálkozva bámult a sebesen robogó kocsi után és nem értett az egész dologból semmit. Végre is, mi köze hozzá? Az úrnő elment és annyi. Máskor is elment. Benn a cselédházban aztán felvilágosította az inas, hogy ő hallgatódzott és bizonyosan tudja, hogy ezt a gyár-utczai szürke palotát az úrnő soha sem fogja meglátni többé.

II.

Gerendi Fülöp nem volt meglegedve a küldetéssel. Az jutott eszébe, hogy László tulajdonképpen mégis csak haszontalan ember, s ő maga olyan rövidlátó volt, hogy ezt csak most vette észre... Rosszkedvűen, békétlen hangulatban érkezett lakására. Az emeletre vezető harminczkét lépcsőt talán még sohasem lépte olyan nehezen, mint most. Valami hiba van ebben a dologban... Valahogy másképpen kellett volna...

Benn ledobta kabátját, kalapját, odahúzta íróasztala elé a széket és gondolkozni kezdett. Megigérte, hogy meg fogja írni küldetése eredményét. Megtegye? Valahogy úgy jön, hogy az az ember nem érdemli...

- Milyen közönségesek vagyunk, - mormogta lehangoltan.

Abból, hogy ő a világon van, nincsen senkinek semmi haszna. Az ő élete nem jelent semmit, a benne lappangó erő parlagon hever. Költi a jövedelmét, járja a kávéházakat, unatkozik a színházakban, szívja a levegőt és azzal vége. Éppen mint László és a többiek, a kikkel együtt élt eddig. A midőn ez az ember magával hozta a szép Rózát és azt mondotta nekik, hogy a felesége, - emlékszik, hogy egy pillanatra kellemetlen szégyenérzet lopódzott szívébe, mert eszébe jutott, hogy íme még ennek a közönséges embernek is van már célja a világon, csak neki nincsen. Akkor elhatározta, hogy szakít eddigi haszontalan, frivol életmódjával, meg fogja gyűlölni a társaság könnyelműségét, a mely mindent megbocsát az embereknek, ha az illem discret válaszfalaít nem sértik meg, és maga veszi kezébe a gazdaságot. Szorgalmas lesz, dolgozni fog, - nyáron falun fog lakni s csak télen a fővárosban. Egy-két év alatt belegyakorolja magát a munkás ember teendőibe, s csakhamar megházasodik ő is.

Aztán megtudta, hogy László hazudott...

Milyen szégyen! De im visszagondol reá, hogy akkoriban *nem* érezte ezt a szégyent. Az villant keresztül a fején, hogy mostanában egyenlő ebben a súlyos pontban a férfi és egyenlő a nő. Egyik könnyelműbb és léhább, mint a másik; a társadalom pedig megleégszik az ámítással, a csalással és az illem nyúlékony szabályainak megtartásával, a melyek mellett kényelmesen meg lehet élni...

Utálatos dolog! Véget fog neki vetni; elhagyja a várost, elfelejti ezt az egész dolgot és két-három év múlva, ha megúnja az idegen földet és biztos lesz benne, hogy ennek a mostani hitvány életmódnak még nyoma sem maradt meg többé: fölkeresi az ősi házat és dolgozni fog.

Néhány percz múlva becsengette öreg cselédjét és meghagyta neki, hogy készüljön, mert kihajtatnak az indóházba.

- Télviz idején, úrfi?

- Ne okoskodjék, Miska! Húzza elő az utazótáskát és hozza rendbe. A délutáni gyorsvonatig készen legyen.

- Aztán hová szaladozunk, instálom? kérdezte dunnyogó hangon az öreg.

- Még nem tudom.

- Meg tetszik fagyni...

- Elmehet.

- Jó, jó, most is ebben a vékony lebernyegben tetszett kibomlani az utczára, pedig hányszor megmondtam már, hogy ez igen-igen nagy bolondság volna... A megboldogult nagyságos

asszony, Isten nyugasztalja, ugyancsak a szívemre kötő, hogy vigyáznék az úrfira cseppet, mert az úrfi sohasem ügyel. Instálom, miért nem ügyel?.. Fog egy akkora podagrát, mint ez a ház, aztán ficzkándozhatik, azt mondom...

Az ifjú kihallgatta türelmesen a lassú dunnyogást és nem felelt semmit. Az öreggel nem lehetett birni. Makacs fejű, szívós, érdes székel ember volt, tele jóssággal, bosszantással, szeretettel és kellemetlenkedéssel. Hajdanta az ölében hordta.

- Mondanék valamit úrfi...

- Beszéljen!

- Azt én, hogy immár ne lopnók itt hiába többet az Úr Isten napját, hanem mennék haza. No, no! instálom... tudom én, hogy csak úgy sundám-bundám még nem jöhetne el oda, mert ott ki tudja hogy miféle állapottal vagy azóta a régi szép udvar-házunk; hanem úgy instálom, hogy én fölülnek a gőzösre, elmennék haza és körül látnám magamat az otthon való állapotokon. Aztán megbeszéllem az úrfinak őket és visszamennék.

Fülöpnek gyors ötlete támadt.

- Gondoltam erre, Miska; felelte hirtelen és az öreghez lépett; - ha maga hazamegy előbb és rendbe hozza a kastélyt, pár hét múlva én is leutazom. Jó lesz?

- Roppant jó lesz, instálom! mondotta kezeit dörzsölgetve az öreg. Hazamegyek én még ma! Hála Istennek, csak hogy már egyszer elpusztulhatok innét. Ordinár hely ám ez a ménkö nagy város, úrfi! Alig várom, hogy a sarkammal álljak feléje -

- Készüljön, Mihály, - vágott szavába az ifju; - a két órai vonattal elindulhat.

- El én! Megyek én egyben! Hojjé! Micsoda számár is voltam én, hogy ezt már régen nem bökdösém ki a nagyságos úrnak!

S az öreg sietve ment.

Délután félkettőkor készen volt. Felvette bundáját, kezébe kapta az utazótáskát és bejelentette, hogy im Istennek ajánlja az ifju urat, ő megy.

- Kocsin menjen kend; elkésik.

- Nem a! Szedegetvén szaporán a lábamat, elérek idejében. Az úrfi itten marad?

- Nem tudom, Miska...

- Hát én honnan tudjam, hogy merre jár?

- Megírom kendnek. Valószínűleg Bécsbe megyek. Maga feljön oda, érti?

- Igenis, értem!

- Menjen!

- Az Isten áldja meg az úrfit! Vegye fel a téli felsőt, ha künn jár; fertelmes hideg vagy; lefagy az lónak a sarva; mormogta kedélyesen az öreg, miközben kifelé igyekezett az ajtón.

Lenn aztán meg sem állt addig, a míg az indóház tágas perronjára nem ért. Elérkezett idejében; húsz perczel hamarabb, mint kellett volna. A hófúvás megakasztotta a közlekedést; az utolsó vonat két órai késéssel érkezett meg. Ez a hír sehoggy sem tetszett a vén sasnak. Türelmetlenül, topogva lépte a színes koczkás váróterem földjét, húzogatta a marczona bajuszát, s kijelentette a fagyoskodó portásnak, hogy az nem rendén levő dolog, a mi mostanában ezekkel a kényes masinákkal járja. Hol az egyik köhőgi el magát valahol az úton, hol a másik. Egy kis rongyos hó elég, hogy beleakadjanak. De hát akkor legalább ne bolondítsák ok nélkül az embert és mondják meg, a hogy illik, hogy a masinákat az ördög szántja; nincs furvérozás,

mehessék minden böcsületes ember a tulajdon lábán, ha dolga vagy, avagy kabalákkal, ha sietős az útja. Morgott, zsörtölődött az öreg, a végén azonban mégis csak fölkapaszkodott a készen álló vonatra, s az egyik vagon félrevaló sarokülésében, bundájába temette magát.

Öt percznyi várakozás után kirobogott a vonat az indóházból s kivágtatott a pusztaságba. Havas, homályos mezők végig a rákosi pusztán. Egy-egy károgó varjú a szürkés párázatban. Egy-egy gubbasztó verébcsalád a magukban álló kútak havas kámváin, - egyéb semmi.

A vén sas haza gondolt.

Rég volt otthon; azóta sok minden megváltozhatott. Az öreg bíró már nem él, az bizonyos. A szegény jó Peszternákné is kiköltözhetett már ebből a siralomvölgyből, s valószínűleg a kajla fülű borbély sem támasztja görbe hátával a kocsma falát. Bárdos a jólelkű, szaporabeszédű falusi nótárius azonban bizonyosan életben van még, mert hát beszélt valamit minap róla a Fülöp úrfi...

Majd meglátja!

A vonat csak száguldjon végig mentől sebesebben a végnélkül való rónaságon, a mely álmodós és hallgatag teszi az embert.

*

Bárdos jegyző volt a kis faluban. Ismerte minden gyermek és nem haragudott reá senki. Mozgékony, szürke emberke volt, szürkébb, mint egy kopott veréb, de építlenebb, mint a galamb. Elvégzett mindent, a mivel megbízták, járt-kelt, futott, lamentált, dolgozott, végezte a napi robotját, s ennek a világnak a sorsával tökéletesen meg volt elégedve. Nem pótolta aczélszeget a kis falucska benső háztartásában, hanem azért azok közé a sokat bíró, jóféle faszegek közé tartozott, a melyeknek a pótlása ugyan nem kerül sokba, de nélkülözni sem lehet őket.

Volt gazdasága is, arra azonban nem sokat adott. Volt egy leánya is, - az volt a szemefénye. Felesége halála után azt becézte, azt simogatta, annak a kedvében járt, s a midőn eljött az ideje, hogy Rózát fölvigye nagynénje a városba, a hol majd világot fog látni és ügyes leányká képezi ki magát, a kis szürke emberke csak hosszas rábeszélések után szánta reá a fejét arra, hogy ehhez a tervhez beleegyezését adja. A néni azonban addig-addig bizonyíttatta neki, hogy az ő szándéka mindenkben üdvös és helyén való, - míg végül kényszeredve, nem jó szívvvel, de mégis csak útnak eresztette a leányt, s azóta csak a leveleit látta.

Ebben az időben történt, hogy testvér nénjének a fia árván maradt. Bárdos utána ment és magához vette a fiút, a kit Lőrincznek hívtak. Reá egy hétre meghalt a bátyja, ki erdész volt a pálosok régi birtokain, s egy szép kis leánykát hagyott hátra. Halálos ágyán az ő oltalmába ajánlotta árva gyermekét, s a jólelkű Bárdos könnyes szemekkel tett ígéretet, hogy az árvát gondozni fogja. A leányt Sibil-nek hívták.

Igy került a házába eltávozott gyermeke helyébe egyszerre kettő.

Ettől az időtől kezdve aztán szó sem volt csendességről többé. A kis Sibil jóformán gyermek volt még, de csintalan és nyughatatlan ördög, a ki egy perczig sem tudott békén lenni, s bizony akárhányszor arczon legyintette Lőrinczet, az unokabátyját, ha nem adott neki mindenkben igazságot, akár volt igaza, akár nem volt. Bárdosnak elég dolga volt velük. Tegnap békíteni kellett őket, - ma ismét. Sok esztendő óta viszont most először történt, hogy valaki rosszat mondott róla. Az új erdész ugyanis, a kit elhalt bátyja helyébe hoztak, egy napon kölcsön pénzt kért tőle. Szívesen adott volna, de akkor éppen neki sem volt. Az a szep-lős, rőt ember aztán, ki úgy nézett ki, a maga eres, vékony nyakával, mint egy megpaprikázott fejű, sovány gólya, mérgében azt fogta reá, hogy fösvény, zsugori, a kinek még a szeme se jól áll. Ezt persze nem hitte senki, - de Bárdosnak mégis rosszul esett.

Lőrincz, a fiú, tizenhét éves volt. Abban a korban, a midőn eszmélni kezdünk és megragad a természet titokzatos zsongása a maga nagyságával, rejtelmeivel és édességeivel, a melyekről még semmit sem tudunk. A midőn megrázkódunk egy mellettünk véletlenül lehulló falevélnék a zizzenésétől, - holott máskülömben roppant erősek, bízók, kevélyek és vakmerők vagyunk. Te is az voltál, én is, Lőrincz is, ki e mellett élénk, gyorsan kihevülő, valóságos eleven szikra természet volt, tele ezerféle színes, sugaras képpel a feje és egyszerre kilobbanó lelkesedéssel a szíve. Járt a Sibil otthonát, az erdőt, bámulta reggeltől estig a füveket, a fákat és leste kendermagos csapó-kalitkáival a madarakat.

Bárdos akárhányszor figyelmeztette:

- Vigyázz a bogárkára, Lőrincz, bajotok esik.

- Vigyázok, édes bácsi!

- Itthon maradjatok ma, fiam, jobb lesz.

- Itthon maradunk!

Persze, persze... A szürke ember jól tudta, hogy mire haza jön, a gyerekeknek csak hűlt helyét találja a házban, de nem ellenkezett. Jót tesz a friss levegő az ilyen eleven népnek, hadd részesüljenek benne, a mig módjukban van. Lőrincz kísérte a leányt, együtt mászták a köves meredeket, keresték a vércsék és a kopogó harkályok tarka tojásait, együtt kiabáltak mindenféle furcsa szavakat a visszhangnak, és együtt építettek ügyesen faragott csepp malmocskákat az érre.

Bárdos be is akarta küldeni egy ízben a fiút az iskolába, hogy tanuljon. Fel is pakolta gondosan, sok szeretettel, hanem a mikor Lőrincz fölmászott szomorkodó arczczal a szekérbe és lehorgasztotta elbúsult szívvel a fejét, a Sibil sötétké szemeiben megjelent egy könny, azután a Lőrincz pilláin is egy, azután a jegyző is elfordult és maga elé nézett a földre, a hol apró hangyák mászkáltak a porban. És azután egy szót sem szóltak, csak leszállt csendesen a fiú, bevitték a ládát és kifogták a lovakat a hámból.

Ráér még!... Itthon marad a Lőrinczke.

Máskor meg az történt, hogy az új erdész ráüzent durva szóval a jegyzőre, hogy ne ereszsze többé a gyerekeket az erdőbe, mivelhogy igen rongálják a fákat, s ezt ő nem tűrheti tovább.

Tudni kell, hogy azok a fák éppen csak harminczezer holdon vonultak le a láthatár felé...

Ez tisztára szekatúra volt. Az a paprikázott fejű, goromba kamasz haragítani akarta a jó kis embert, valószínűleg azért, mert nem tudott neki azonnal pénzt kölcsönözni, - ezúttal azonban felsült a mamlaszságával, mert a jegyző éppen nem haragudott. Nem is érdemelt volna ekkora kitüntetést az a lábatlankodó »vörös betyár« - a mint a falusiak röptében elnevezték. A jegyző egyszerűen maga elé hívta Lőrinczet is, a leányt is és meghagyta nekik, hogy ne menjenek többé az erdőbe, mert im kárt tesznek a harminczezer holdas rengetegben. Ne menjenek különösen a Pálos-rendi barátok régi zárdaromjához, hová gyakran ellátogat az új erdész.

- Rátok les, kis Sibil és szégyenszemre elfog.

A leány akkor félrehívata Lőrinczet a kertbe, s ott előbb komolyan végignézte. Azután összefonta mellén a karját, felbigyesztette az ajakát és így szólt:

- Félsz attól az embertől, Lőrincz?

A fiú vállait vonogatta. »Nem én!«

- Jól van hát, - mondotta durczásan a leány, már most csak azért is odamegyünk. Az erdőbe is, a romokhoz is. Te férfi vagy. Az vagy?

- Az vagyok.

- Az vagy! Még ma megyünk, - folytatta heveskedve a leány és fenyegetődzött, hogy majd megmutatja annak a csúf betyárnak, miképpen parancsolgasson abban az erdőben, melyben huszonnyolcz esztendeig az ő édes apja parancsolt, az pedig becsületes, jó ember volt.

- Estefelé kimegyünk, Lőrincz.

- Jól van.

A Pálos-rendiek régi zárdaromját nagy tölgyek árnyékolták és bús, sötét hely volt. Ott halt meg a parasztnép felénk való, híres haramia-hőse, Král Jozso, a »certov sin«, az ördög fia, kinek vasfű volt a tenyerében, s a bőre olyan kemény, hogy azon semmiféle puskagolyó nem repülhetett át. Csatangolta a vidéket ez a félelmes rabló, összetüzött mindenkivel és legyőzött minden embert, mert a hosszú, fehér szakállú, gyík szemű, pikkelyes bőrű hegyi manók is szövetséges társai voltak. Hanem mikor aztán egy dörömbölő, gonosz viharos éjszakán megölte a Pálosok vicariusát, Bonifác páttert, a második tölgy alatt belecsapott a tüzes villám és korommá égette a testét. Ez volt a vége. A megbarnult falakra loncz kúszik, s fenn valami haragoszöld, apró levelű, gyenge növény szorong a beomlott kövek hasadécai között.

Parasztgyermekek még a tájékát is elkerülik ennek a magában hallgató romnak. Nem hoz szerencsét, a ki fölkeresi. Baj éri az embert. Beég a vetése, veres tejet ad a kecskéje s neki háborodva szakadatlanul kotkodácsolni kezd a szegény asszony tyúkjá. A tehenek egész éjszakán keresztül bőgnék az istállóban, a lovak leharapják magukról a hámot, s a más-külömben is babonás köznép még ostobább lesz tőle.

A kápolnaszerű omladvány alatt tágas kriptá van, hol sok száz páter alszik-porlik a fülkék boltozataiban, s a honnan kóbor lelkei pátereknek, világos nyári éjszakákon, midőn a romoktól jobbkézt elterülő zsombékos, nádas ingoványon apró, sárgás-piros lidérczlángocskák indulnak futni az árnyas partok felé, s a magas bérczek között utálatos, nagy fülesbaglyok huhukkolnak bele az éjjeli csendességbe: kijönnek fehér lepedőikben a holdvilágra és halotti éneket dúdolnak hosszan elnyújtott, bűgő, szomorú hangon...

A kápolna falain levő kopott, régi festmények életre kelnek hirtelen erre a bűgő gyászzenekre és lelépnek onnan meztelen testek, gyermekfejek, és kilépnek vérző tagjaikkal a szent martyrok.

De mindezekről nem fél a leány.

A vad természet vaddá és merészsze növelte ölen. Édes apja, a bátor vadász, ha magával vitte kötelességszerű járásai közben a rengetegbe, meg se tűrte volna, hogy féljen. Még gyermek, de ne féljen. Mitől is?

Im esteledik.

A magas bérczeket áttetsző, finom párázat árnyékolja, s hazatérő gulyák kolompolnak az erdőség alatt.

A romok között Sibil áll és int Lőrincznek, hogy jöjjön. Markolja meg botját, a mit az imént vágta, s tekintsen le az omladványról. És ha ott látja leskelődni a paprikást, rohanja meg és verje le vitézül, had' emlegesse, hogy egyszer parancsolni mert abban az erdőségben, a melyben az ő édes apja volt egykor úr és a mely neki nem idegen hely, hanem »haza«.

A fiú marokra fogta a botot és visszaintett. Lesi már! Lenn az aljban azonban hiába futotta körül tekintetével a sűrűséget, mert nem volt ott a szeplős erdész.

- Fél a gyáva! - mondta a leány és fölnevetett vígan. Annál jobb! Lőrincz, mindennap eljövünk ide, csak úgy, mint eddig. Majd meglátjuk, hogy mit akar az a pity-poty ember. Te erős vagy, Lőrincz, megvered.

A fiú felgyűrte a kabátja ujját és megforgatta kiragyogó tekintettel a súlyos botot.

- Agyonverem!

- Nem; csak megvered, - javította ki a leány; azzal megfogta a kezét, s az omladékokon felvitte a bástyára, mely a zárda nyugati szegletén állt valami őrtoronyforma gyanánt. Tetejéről be lehetett látni a völgyet, az ingoványt, az egész falut, a Gerendi kastély kupoláját, s tiszta időben a nagy messzeségben kéklő podoli hegycsucokat is a százhatvan láb magas »Király« szirttel, honnan Király Domokost, a gyergyói kapitányt lökték le hajdanán az alattomosan támadó, gyáva szászok, s kapának ezen miserabilis causáért pars pro toto a régeni főemberek egyenként huszonöt virgácsot Nagyságos Apaffy Mihály uram erdélyi fejedelem ő kegyelmétől »uti justitia et exempla fiat, canis mater! Dixi et scripsi in Giwla-Fejerwar, Ammen!«

Mire a tetőre értek, a leány haragosan kiáltott fel. Elszakadt az ujjaskája, s éppen a mellén. Most mindjárt kivillan a fehér bőre.

- Adj tüt! - mondta bosszankodva.

- Honnan, ha nincs? felelte zavartan a fiú és kivonta kezét a leányéból.

Leültek a kövekre.

Lőrincz sípot faragott fűzfából, - tölgylevelekből, kicsiny, kék virágocskákból koszorút kötött a leány. Mikor készen volt, fejére tette. A tiszteletes úrnak igaza volt, midőn rossz ördögnek nevezte el a minap. Nehány percz mulva felugrott a kőről, s titkolódzva súgta a fiúnak, hogy menjenek le innen egyenesen a kápolnába, mert ott még nem volt, csak az ajtónál, s az semmi. Beljebb szeretne menni...

- Ne menjünk oda, Sibil, - intette a fiú, de a leány akkor már szaporán mászott lefelé a köveken és nem hallgatott rá. Megcsúszott, le-lesiklott a lábáról, - nem bánta. A fésülés még jobban kibomlott mellén, a fiú oda bámult arra a helyre és ismét rákiáltott akaratlanul, hevesen:

- Ne menj!

Rá se' ügyelt a leány. Rossz ördög... Kihevült, izgatott arczczal érkezett le a kápolna ajtajához és fölnézett.

- Gyere!

A fiú mit tegyen? Lement ő is. A leány, az akaratos, durczás gyermek pedig meglökte, a mikor melléje jött és rákiáltott:

- Maradj itt, ha félsz!

- Nem azért...

- Maradj csak, egyedül megyek -

Azonban visszanézett, hogy jön-e utána Lőrincz arra a titokzatos, csendes helyre, melytől a lehúnyó nap éppen most búcsúztatja a sugarait. Aranyos a fal is, a levegő is. Fenn pillangó libben. A leány előre lépett s visszafojtott lélegzettel, nagy szemekkel nézett körül. Kezében tartotta a fiú kezét, ki lesütött fejjel, megzavarodva állt és ezt mormogta: »forduljunk vissza«...

Különös hely...

A falakon szivárványos napsugár reszket. A falakon benn a homályos mélyedésekben, mozdulatlan, sárga keresztes pókok ülnek hálóik közepén. A falakon mindenféle régi képek, elfakulva, szétmálva, töredezve, keskeny penész erezettel tarkán, itt-ott azonban kirívó tisztaságban. Itt egy angyalfej, ott egy láb, egy kéz, egy oltár-szobor. Barna felhők látszanak a megrepedezett menyezeten, s a szentély komor és barátságtalan. Az a hely azonban, a hol álltak, derült, ingerlő és behízsgáló. A leány érezte az aranyos levegőt, mely hajával játszott, és nem mert megmozdulni. Körüljártatta kék szemeit a képeken, s lassankint sötét pír és kiállhatatlan hőséget érzett az arcán, mintha mind oda verte volna ki dobogó szíve a vért. Különös hely... Egy angyalfej, egy női láb. Ott pálma-levelek, s egy homályos, kopott, meztelen test. Szentkép...

Türelmetlen szorítást érzett a kezén.

Gyorsan a fiúra nézett, ki visszanézte. Egy pillanat az egész, egy lehellet, egyetlen szikra a ködben...

Lőrincz! rebegte ijedt borzongással, s fázódva lökte el kezéből a fiú kezét. A másik perczben már kifutott a kápolnából és futott tovább tüskén, köveken keresztül egészen az erdőszélig. Ott kimerülten leült és bevárta a fiút.

Azután hallgatva, másfelé tekingetve lépegettek egymás mellett egészen hazáig, a hová teljes alkonyodáskor érkeztek meg.

És nem volt emberi hatalom többé, a mely tovább is a faluban tartsa a fiút. Megy tanulni a városba. Sokat fog tanulni, híres ember lesz a szorgalma után, s majd meglátják, hogy miképen fog ő még visszatérni egyszer.

A midőn megcsókolta a jegyző kezét, jóságos arczczal mondta neki a szürke ember.

- Jó légy, Lőrinczke fiam.

A fiú földre sütötte szemeit, mikor a leányhoz közeledett, s félénken nyujtotta kezét. Alig érintette a leányét, ki húzódott és gyorsan félrenézett. Lőrincz ekkor fölvetette a fejét és fölkiáltott.

- Isten áldja, édes bácsi!

Azzal felült gyorsan a szekérbe, a mely kidöcögött az országútra, s a város felé tartott. Bárdos egy pillanatig nézte, azután megfordult és fürkésző, nyugtalan arczczal tekintett a leányra, ki a tornác sarkába húzódva ült.

- Mi bajod van, gyermek?

A »gyermek« összerezzen, mosolygott, megvonogatta a vállát és azt felelte:

- Semmi.

III.

Nem történt semmi. Megszületett a ma és huszonnégy óra múlva belepattant a többi után a ködbe. Lőrincz fölkereste a várost és úgy eltűnt pár hét múlva az emberek sokaságában, mintha sohasem is létezett volna. Levelet nem írt, hírt nem adott magáról, elveszett, odalett, senki sem tudta hová és miért. A jegyző rosszkedvűen ingatta fejét s csak lassanként nyugodott meg. Eszébe jutott, hogy a fiú élénk eszű, ügyes, kevéssel megelégedő, vállalkozó vér, - nem lehetetlen, hogy durczás önfejűségével pár év alatt csakugyan jól megválasztott úton fog megindulni az után a tündöklő cél után, a melyet nagy magabíztában élete feladatául tűzött. Bele fog kerülni az általános emberi forrongásba, küzdelme lesz a versengőkkel, a kapaszkodókkal, a ravasz rókákkal, az alattomos sakállokkal és a hízelgő macskákkal (a melyek élesebben és gyakrabban karmolnak mint az őszinte vadak), s a végén - ki tudja! - talán kicsatázza magának az élet mézét, a melyet százból kilenczvenkilencz ember élete fogytáig csak az üvegen keresztül nyalogat és azt is csak ünnepnapon. A fiú makacs, - de épeszű. Bárdos hovatovább mindegyre jobban utána gondolt e kalandos eltűnés összes lehetséges okainak és apránként megnyugodott benne.

Megérkezett Gerendi Fülöp megbízásából az öreg Miska bácsi, lepergett ismét öt nap és nem történt semmi. Az öreg rázogatta a jegyző kezét, megnézte a kastélyt, fejét csóváltatta, a vállát vonogatta, s kisütötte hamarosan azt is, hogy a birtok bérlője im megtartotta a szerződésnek azt a kikötését, hogy a kastélyhoz nincsenek jogai, mert ehhez a tornáczos, régi udvarházhoz csakugyan nem nyúlt senki. Úgy áll ott magára hagyatva, mintha a Pálos-rendi halott barátok költözködtek volna bele.

- Nagyon gyengén állunk, - dunnyogta békétlenül.

A jegyző ráhagyta, hogy igaz.

- Meg kellett volna bízni az árendást, hogy viselje gondját. Így, a hogy van, bajjal lesz alkalmas.

- Az igaz, az igaz...

- Haza akar jönni az úrfi?

- Akarna, ha lehetne, - felelte az öreg, s körüljártatta szemeit a siralmas állapotban levő középső nagy terem falain, a hová ürge pókrok rakosgatták fel porlepte hálójukat, - de ilyen házba, instálom? Úgy beszéltük, hogy én ide jövök, megnézem a kastélyt, rendbe hozom és aztán megjelentem a Fülöp úrfinak, hogy immár jöhet, mert minden rendben vagyunk. Ördögöt!... Nem jól vagyunk. Gondoltam, hogy gyorsan helyre igazíthatnók, a mi romlás esett, de látom, hogy abba nagy idő fog telni.

- Egy hónap, - vélte a jegyző.

- Haj, haj!... Egy hónap éppen elég leszen arra, hogy mást gondoljon az ifjú úr és erre felé se kíváncsozzék többet. Fogadni mernék a fejembe, hogy semmi sem leszen a mi idejövete-lünk-ből. Bátran behurczolkodhatik, instálom, abba a két széltől való szobába, nem fogjuk kizavarni belőlök. Nem bizony! Már mi csak szaladozni fogunk tovább is a világban, miképen ha kótyák volnánk, vagy tüzes taplóval valók a füleinkben...

- Meg lehetne próbálni.

- Minek? Nem elegendő ide négy hét se, azt könnyű látni. Ok nélkül vadítanám ki a mesterembereket. Megesnék közben, hogy Fülöp úrfi két perczek alatt egyebet gondolna és azt írná nekem, hogy kergessem el az embereket, forduljak háttal ennek a megkoppadt háznak és

nyargaljak utána a németek városába, vagy hova. Történt már ilyen szélfordulás sokszor. Abban maradok tehát, hogy néhány napig még várakozással leszek és ha az úrfi három vagy négy napig nem ír, akkor megkezdem itt a munkát, - ha ír, akkor fordulok és megyek. Addig is azonban csak tessék elfoglalni azt az üres két szobát, - tudom én szentül, hogy el fogok pusztulni innét. Ismerem én a Fülöp úrfit!

Harmadnapra bebizonyult, hogy csakugyan jól ismerte. Levelet kapott. Abban megparancsolta neki az ifjú, hogy forduljon vissza és jöjjön utána Bécsbe. Nem megy haza.

Gerendi Fülöp megírta ezt a levelet, még az nap összepakolt és elutazott. Képtelennek érezte magát arra, hogy szakítva eddigi szokásaival, egyszerre toppanjon bele abba a falusi magányos csendességbe, a melyben eddig még sohasem volt része. Úgy gondolkozott, hogy előbb jól kifárasztja magát, s majd később, ha betelt az utazás ezerféle változatosságával, minden átmenet nélkül hirtelen befut a révbe, hogy éppen olyan jelentőség nélkül való emberi numerus legyen, mint a többi. Ez azonban csak terv. A holnap beláthatatlan messzeségben van a mától. A holnap az élet rettentő titka; a holnap a boldogság sugaras bimbófakadása, - a halál utálatos réme, a szerencse, a nyomor, a gyönyör, a megsemmisülés... A holnap a mennyé éppen úgy, mint a kárhozaté. Ki lát odáig és ki kívánja a tudást?

Annyi bizonyos, hogy ki fogja verni fejéből a jelent és a multat.

El kell hogy felejtse az eddigi életmód összes megalázó vonásait. Önbizalmat kell hogy nyerjen, mert nincsen önbizalma. Egy idő óta megdöbbenően üresnek érzi maga körül a világot, a melyből kipattant valahonnan az önvád és heves szemrehányásokkal halmozza el.

Az első fiatalságnak vége; a férfikor első lépcsőjén áll, mit végzett a múltban? Hol van a tegnapi eredménye? Az elmúlt huszonnyolcz esztendő gyümölcse, a küzdelem megmarkolható nyoma?

Sehol!

Füst és élettelen hamu a tegnapi. Semmit sem végzett, s ez okon a »má«-ban való élethez sincsen igazságos joga. Ebben a gyönyörű korban, a melyben most van, egész szellemi erejével, ruganyos izmainak összes kifejthető képességeivel a férfias munka komoly forrongásában kellene, hogy éljen. Harczba kellene szállania az irigységgel, az ostobasággal, a pöffeszkedéssel, a kapaszkodó, csepp kaliberekkel, a verseny lázas katonáival, a társadalmi korlátok ezerféle útvesztőivel, - hogy esetleg erőszakkal is kivágja magának azt a tekintélyes helyet az emberek között, a mely felé eddig csak koronként felvillanó vágyai vonták. Erőt és tehetséget érez a szívében. Könnyebb volna az emelkedés, mint másnak, a kinek ebből csak »mértékkel vagyon«.

Eddig azonban a kisujját sem mozgatta meg ezért a tiszteletreméltó célért és valószínűleg ezután sem fogja. Abban a szitakötő életéhez hasonló körben, a mely jóllétével csillogva tompa egykedvűséggel van minden erősebb fejtörést okozó dolog iránt, - egyetlen egyszer sem volt reá alkalma eddig, hogy megérezze önön magában a lelke jobbik felét, a mely cselekvésre és becsületes munkára ingerelje. Talán ezután?... Talán holnap.

Futott és élt.

Közben futott sebes szárnyán az idő is és nem történt semmi. Bejárta a continens legnagyobb részét, szivarozott a Vezuv kráterénél, látta a Mediciek sírját, veszekedett a bérkocsisokkal, szépnek találta a palermói piacot és kiállhatatlan ételnek az olajos halat salátával.

Három esztendei utazás után Veronában állapodott meg. Hitvány, kényelmetlen vendéglői szobában dobálta le magáról az utazó köpenyt és csengette be az inast. Sürgönyt küldött Rómába, a hol öreg szolgáját hagyta. Abban a sürgönyben meghagyta neki, hogy szedje össze

a holmit, üljön fel a legközelebbi vonatra és meg se álljon Pestig. Ha odaér, tegyen némi rendet a lakásban és várjon rá, mert két hét múlva hazaérkezik. Punktum. A hollandi bolyongásnak vége; nem bolyong többet. Délután kiment a korzóra és megszemlélte a várost. Régi, nevezetes múlttal dicsekvő olasz fészek ez, tele a Scaligerek történelmi emlékeivel és a requiráló idegen katonaság vandalizmusának rút nyomaival. Fülöp úgy találta, hogy Verona minden tekintetben ugyanaz, mint a többi olasz város. Árnyéka a múltnak és az enyészet hirdetője. Nem maradt belőle semmi; eltűnt a nagyság, eltűnt az idegen katonaság is, de eltűnt velük együtt az élet is innen. Verona őrzi »Romeo és Julia« emlékeztétét, de semmit sem tud felmutatni ma már a világnak, csak éppen a jóízű vajás pereczet, a mely elsőrangú »híresége« és a szalámit, a mely úgyszintén világhírű.

Fülöp evett mind a kettőből, igazat adott a közvélemény ítéletének, s közben azt tervezgette, hogy talán nem is megy egyenesen Pestre, hanem előbb lelátogat haza. Hát ha kedvet kap a falusi gyönyörökhöz és otthon marad? A végén mindegy. Nem lett okosabb, nem lett bízóbb és jobb, mint a milyen három év előtt volt. Az idő elröppent tőle és nem hagyott hátra semmit. Valamivel unatkozóbb, egy csöppel fáradtabb lett, mint régen; ennyi az egész. Kering a hétköznapi élet ostoba taposó malmában, s lassanként alkudozik a holnappal, a melyben nem hisz. A szél leveri a száraz levelet a fáról: eljön utána is a halál, ledobja a föld alá, ott meghalhat és azzal lemehet mindörökké az élet nagy komédiás házában a függöny... A kinek tetszett a bohózat, az tapsolni fog, a kinek nem, az fütyül. Ő fütyülni fog. Kénytelen megvallani önmaga előtt, hogy roppant öröme telnék benne, ha egyszer jól kifütyülhetné azt a minden cél nélkül való embert, a kit Gerendi Fülöpnek hívnak.

Fényes, nyári délután volt, a midőn elhagyta a világhírű szalámi várost. Egyetlen felhőcske sem úszott az égen. A vonat olaszos kényelemmel döcögött előre a lankás halmok között, a melyek kevés látni valót nyújtottak a szemnek; akár csak az erdélyi mezőség rettenetesen kopár dombjai között utazott volna. A közönség soraiban is kevés megnézni való figura akadt. Szemben vele két bajor kereskedő ült, balra egy francia ügynök, azontúl egy orosz turista. Ezek ketten a politikai helyzet fölött vitatkoztak és nagyon szellemesek voltak. A két bajor hallgatott és erősen füstölt. Nyilván azt gondolták titokban, hogy az egész francia-orosz barátság nem ér egy pohár jóféle pilseni sört.

Eltelt két nap.

Egyik vonatról le, a másikra fel; programm, terv és megállapodás nélkül. Kétszer lekészt a gyorsvonatról, egyszer a tehervonatra szorult. Nem bánta. Nincsen se sietős, se nem sietős útja. Ráér holnap is, a mit elmulaszt a mával. A budapesti központi pályaudvarban egy perczig azon tűnődött, hogy ne hajtasson-e lakására, - rövid gondolkodás után azonban letett erről a szándékról és jegyet váltott a Nagyvárad felé induló gyorsvonatra.

A vonat indult, - Fülöp tovább utazott.

Estére elért Nagyváradra, tíz óra után Kolozsvárra. Itt megállt. Sokat hallott az erdélyi fejedelmek e régi, ódon fővárosáról, a melyet eddig még sohasem látott. Erdélyi ember volt, de távol élt a szülőföldtől. Elhatározta, hogy másnap meg fogja nézni ezt a hírneves várost és csak azután utazik tovább.

A bérkocsist olasznak nézte.

Fütyörészve, kényelmesen koczogott az állomástól befelé vezető utcán, s rá se hederített, a midőn azt parancsolta neki, hogy gyorsabb ügetésre nógassa a lovát, különben leszáll és más kocsit fogad. A bérkocsisok, úgy látszik, hogy az egész földgömbön egyforma parasztok és egyforma gazemberek.

Fülöp kinézett a kocsiablakon s némi kíváncsisággal tekintgetett a hajdani fejedelmi város házaira, a melyek felett tündöklő fényvel terült el a nyáréji csillagos ég. Komoly méltóságot keresett az építészeti ornamentikában, de pár percnyi vizsgálódás után csodálkozva azt a tapasztalatot tévé, hogy ezeken a híres kolozsvári házakon se méltóság, se semmiféle néven nevezendő építészeti ornamentika nem fedezhető fel. Egyszerűek, szegényesek és otrombák, mint bármely más kis város házai, - egymás mellé sorakozva terpeszkednek az utca formája mentén s szemmel láthatólag szégyenkezve utasítják vissza az érdeklődést.

A bérkocsi a legelső szálloda előtt állt meg.

Fülöp várta, hogy a portás kinyissa az ajtót, de a portás nem jött; a kocsis pedig csak lenézett büszkén a bakról és meg se mozdult. Ő maga nyitotta ki a kocsiajtót és kiszállt.

- Hol van a portás? kérdezte a kocsistól.

- Az nincs, kérem.

- Maga viszi fel a táskámat?

- Nem én!

- Hát akkor hívja ide a főpinczért.

- Fizessen ki az úrfi, jobb lessz, - dörmögte bosszúsan a kocsis. - Nem érek rá, hogy itt állingáljak az úrért...

Fülöp fizetett, kezébe vette a táskáját és bement a legelőkelőbb vendéglő kapuján, a melynek kapuközét egyetlen szomorú gázláng világította meg. A lépcsőnél szembekerült vele a szobapinczér. Megállt, egy pillanatig nézte, azután azt kérdezte, hogy mivel szolgálhat.

- Adjon egy fürdő-kabint, - felelte hidegen Fülöp.

A pinczér bámúlva kapta föl a fejét.

- Nem értem... bocsánat... én -

- Ön turkesztáni dinnye! Szálloda ez, vagy nem?

- Oh, oh...

A pinczér repült a táskával az emeletre. Ott kinyitott egy szobát, rendbe hozta az asztalt, kinyitotta az ablakokat és hajlongva tudakozódott, hogy mit parancsol még a kegyelmes úr?

- Vacsorát hozzon.

- Igenis! Ha szabadna alázattal ajánlanom, a mai esti étlap...

- Nem szükséges, - felelte jó kedvre hangolva az ifjú, a mint észrevette, hogy ez a simára fésült kisvárosi főpinczér valószínűleg összetéveszti valakivel. - Hallgasson ide! - folytatta szigorú arczczal és végignézte a hajlongó pinczért, - hozzon filet de boeuf-t a la jardinière, azután egy adag pot au feu gros-t en bordure de gelée, azután dinde au macaroni-t á l'italienne, egy fél adag faisans rotis et salade, érti? Petit pois garnis de fonds d'artichaux, gâteau Savarin a la macedoine de fruit, - menjen!

- Kérem, kegyelmes úr... rebegte kivörösödve a pinczér.

- Várjon csak! Hozzon még petites bouchées lucullus-t és saumon du Rhin aux pommes de terre, - végül fromage-t, dessertet és egy üveg pomeryt, - értette?

- Igenis értettem, - felelte neki bátorodva az ember és nagy lélegzettel hozzátette: mindezekből nincsen, könyörgöm alássan, semmi.

Fülöp megfordult.

- Jól van, - válaszolta méltóságos intéssel, - akkor hát hozzon hagymás rostélyost sok krumplival, értette? És egy üveg bort. És egy porció kenyeret. És egy kis tányér kolozsvári káposztát füstölt disznóhússal.

- Disznó... igenis...

- Füstölt disznóhús, ne feledje. Pinczér!

- Prancs?

- Borvizet is.

- Zu Befel!

A pinczér kifordult az ajtón, Fülöp meg azt gondolta, hogy a lepergett három esztendőt inkább idehaza az áldott provincián kellett volna hogy agyonüsse. Pompás tanulmányokat tehetett volna, sokkal több mulatságos fejezettel, mint a külföldön, a hol nagyon udvariasak és kiállhatatlanul okosak az emberek is, a pinczerek is.

Tizenegy óra után megvacsorázott s rövid vártatva nyugodni tért. Lenn a fedett udvaron Pongrácz cigány-primás bandája húzta. Szépen, sok tűzzel, lelkes, magyaros (cigányos) czifrasággal kisallangozott nóták vágódtak bele szilaj csapongással az éjjeli csendbe. Egy-egy pohár kocczant, egy-egy nevetés, egy-egy harsogó rikoltás... Valaki jól érzi magát ezen az illustris helyen, a hol minden cylinderes embert kegyelmes úrnak néznek. Fülöp nem tudta, hogy ha valamelyik miniszter, vagy más hasonló szabású úri ember ebbe az ős fejedelmi fészekbe rándul, mindig ebbe a »legelső« hotelbe száll; a pinczerek tehát meg vannak szokva, hogy a tisztességes kinézésű intelligens idegenben mindig egy-egy incognitóban lappangó kegyelmes urat gyanítsanak. Ezt a véleményt ezúttal az is támogatta, hogy az udvaron játszó zene egyszerre csak elhallgatott és a vendéglő elcsendesült. A főpinczér érdekeltet akart szerezni magának a Takova és a Medsidje rendjelekre, a melyekre tudvalevőleg minden irni-olvasni tudó, jóra való magyar embernek alapos igényei vannak és a melyekből - da capo - tudvalevőleg, a múlt év előtt való szökőesztendőben is kétszázharminczkilencz kilogrammnyi mennyiséget osztogattak szét. A hollandi alkonzul roppant örömmel fogadta őket, - kapott is mindenikből kettőt, - a topánfalvi bíró nem akarta elfogadni, - annak aztán a hátához verték és utóbb karhatalommal szorították reá a kitüntetés elviselésére.

Másnap, reggelizés után, kiment a városba és körül sétálta a nagy piacot. Különösebb természetű látni valókat keresett, de ilyesmi nem volt. Közönséges, mindenhol egyforma emberek járkáltak az utcákon s nagy szabadságot élveztek a saját külön municipális korlátaik között.

Egy pár melancholicus mokányt bámult meg mindössze a városháza előtt, a melynek kapuja mellett városi tisztviselők tátogtak és néhány csinosan öltözött ifjú kritizálta az arra haladó hölgyvilágot. A mokányok között asszonyok is voltak. Ezek éppen úgy ülték az apró, kócos, szomorú hegyvidéki lovacskákat és éppen olyan dühvel szívták a fogaik közé szorított krajczáros cseréppipát, mint a férfiak. Furcsa és eredeti vonások ezek nagyon. S hát azok az urak ott a városháza mellett! Milyen boldog tartomány ez. Itt semmi dolga sincs a hivatalnoknak; az emberek csendesek, békés, engedelmes hindosztáni tevék, a kik ha szalmát kapnak, úgy lehet, fitymálva nézik a szénát.

Fülöp elhaladt a tréfálkozó csapat előtt; a lejobb eső kávéház mellett azonban visszafordult és figyelmesen nézett egy fiatal embert, a ki magasabb, soványabb és jobb kedvű volt, mint a többi. Vajjon hol látta ezt az arcot? A mellette álló törpe, örmény típusú nobile »Kedves levéltárnok úr«-nak szólítja, a többiek vállát veregetik és nagyon bizalmasak.

Aztán eszébe villant, hogy ez a fiatal ember valamikor vele együtt koptatta az egyetem padját. Akkor is víg, jókedvű fiú volt, szerette a kocsákat és a bolondságokat, a színésznők állandó

hódolója, a bálok és majálisok elmaradhatatlan látogatója volt. Most im levéltárnok. Fontos hivatal. Húsz év múlva negyvenöt, - negyven év múlva hatvanöt esztendő lesz a kis »Laczika« és még akkor is levéltárnok lesz, szegény fiú. Jobb sorsot érdemelt volna bizony, sokkal jobbat. A dolog azonban úgy áll, hogy itt tisztára a sors a hibás. Ha egy millió forintot juttatott volna ennek a jókedvű fiatal embernek a keze közé, akkor nem szorult volna a rokkantak társaságába városi hivatalba, a mi az ellágyulás és tehetetlenség biztos jele a provincián. A sors könyve azonban tele van bosszantó sajtó-hibával, s a korrektor a halál. Ezt pedig nem lehet elcsapni az állásából. A polgármestert lehet. A levéltárnokot nem. Valameddig a levéltár pókhálói kellő tömértelenségben találhatók, a papírmolyok helyeiken, az egerek szorgalmas munkálkodásban a szétványolt százados, avatagszagu dokumentumok fölprédálásában: a levéltárnok állása szilárd, miként a sziklakő. Ő elmozdíthatatlan és ő ki-dobthatatlan a levéltárból. Ott él, ott hal, - egészen és örökre az övé.

Fülöp nem fordult vissza.

Rég föltette már magában, hogy nem piszkálja meg a »tegnap« történetét és nyugodni hagyja, a minek aludni kell. Tovább ment a középső utcán, a másik oldalon visszasétált, nem látott semmi említésre méltót, s azon a problematicus kérdésen törte a fejét, hogy mit dicsérnek hát tulajdonképpen ezen a régi fejedelmi városon; a mikor itt semmi dicsérni valót sem lát az ember? Házaik jelentéktelenek, fekvése határozottan csunya, kereskedelme kicsiny, kívül esik a forgalom főbb vonalain... No még? Egy dolgot elfelejtett: itt készül a világhírű kolozsvári töltött káposzta; valamint Veronában a híres szalámi, amen! Ez maradt meg a fejedelmi multból az utókor táblájára vésve, egyéb semmi. No de hát ez is valami velkomozni pan Pupák, nem kell mindeneket oly igen »kritikálni«.

Nem is kritizált többé semmit.

Még az nap délután felkészült, kihajtatott a főpinczér szertelen hajlongásai között az illustris szállodából (lesz most hadd el hadd a járásbiróság kazalnyi restanciái miatt, gondolta magában a pinczér, a mint amúgyini vaktában igazságügyminiszternek, vagy minek, becsülte ezt a parancsoló tekintetű urat) és kikocsizott az ázsiai állapotban levő hosszú vasúti utcán az indóházhoz.

Ott éppen csak annyi ideje volt, hogy felugorjon a vonatra, a mely abban a pillanatban indult.

Négy óra múlva érkezett az utolsó állomásra. Itt le kell szállni és kocsi után nézni; mert innen még jó másfél óra a falu. A vonat tovább robogott. Egyedül maradt a csepp állomáson, a melynek egész személyzete két tisztviselőből és két szolgából állott. Az öregebb hivatalnok udvariasan megkérdezte, hogy hová igyekszik és följánlotta segítségét, ha valamiben rendelkezésére állhat. Fülöp megköszönte a barátságos ajánlatot és megjegyezte, hogy ide a legközelebbi faluba: Gerendre szeretne menni.

- Kocsit éppen most nem fog találni, uram, - felelte a hivatalnok. Egyetlen-egy fuvaros sincs jelenleg az állomáson. Talán holnap reggel?

- Köszönöm, gyalog megyek.

- Nincsen messze.

- Ha megengedi, itt hagyom utazótáskámat és podgyászomat. Holnap utána küldök.

- Tessék, tessék!

Fülöp köszönt a szolgálatkész úrnak és megindult jókedvűen az országúton. Összes podgyászából mindössze a szivarjait, tölténytáskáját és hosszú csövű golyós fegyverét vitte magával. Kalapja helyett vadász-sipkát tett és magasszárú csizmát húzott. Így felkészülve könnyű lépésekkel ment az országúton mindaddig, a míg az út eltért. A fordulónál elhagyta az országutat,

keresztül ment egy frissen kaszált réten, fölmászott a dombra, és annak a tetején sietett tovább a falu felé.

Azonnal megismert mindent.

A napfényben messzire csillogott a templomkereszt, a mezőkön munkások foglalatoskodtak, benn a faluban vacsora főzéshez füstöltek a kémények, s a kékes füst nyúlógó fátyol alakban símult végig a falu fölött. Az a kiálló csonka torony amott az erdő széléhez közel, a Pálosok régi zárdaromjához tartozik, az a kupolás ház az övé. Szegény öreg kastély! Tehát még áll; nem dőlt össze olyan hosszú idő óta, hogy a jó Istenen kívül senki sem viselt reá gondot.

A gyalogjáró mellett egy suhancz feküdt a fűben.

- Ide való vagy, gyerek? kérdezte tőle.

- A mi falunkba tetszik menni? kérdezte viszont a fiú.

Fülöp intett, hogy igen.

- Ez az út oda visz, ugy-e?

- Tessen balra kanyarodni a plébánia felé, az a legrövidebb útja. Túlán sok a kutya. Le-húzzák flintástól a nagyságos urat, ha nem ügyel. Azonban elvezetem én egy garasért jó szívvvel, ad-e?

Fülöp ebből azonnal kitalálta, hogy ez a kapzsi kis ficzkó székely. Odaadta neki a kívánt garast, de visszaküldte. Majd odatalál ő is.

Vállára vetette a fegyvert és ment. A fiú nézte. Egy idegen úr. Valami nagyon nagy úr lehet, hogy ilyen könnyen dobálja a garast. Magas, erős nézésű, finom köntösű úr. Jó volna tán, ha most leszaladna kerülő úton a község házához és megjelentené ott az öreg birónak, hogy húzza fel a szebbik zekéjét, mert valami igen tekintélyes formájú idegen érkezik. Aligha nem a főispán lesz... S a hogy gondolta, úgy tett. Futott a falu felé.

Fülöp lassú léptekkel ment. Föltette magában, hogy ismeretlen marad, ez legalább csendes kis kaland számba fog menni és meglehet, hogy még mulattatni is fogja. Olyan régen nem látta itt senki, hogy bizonyosan nem ismernek reá. Lekanyarodott tehát a plébánia mellett és egyenesen a kastély felé tartott. Immár fáradtnak is érezte magát. A másfél óra hosszáig tartó erőltetett gyaloglás szokatlan zsibbadtságot lopott a térdeibe.

IV.

A kastély kigyepesedett udvarán a bíró várta. Széles vállú, kemény ember volt, őszbe csapzott, hosszú bajuszzsal, vastag, fehér szemöldökökkel.

Fülöp megbillentette a sipkáját és jó estét mondott. A bíró hallgatva vizsgálta egy pillanatig, azután bólintott a fejével; jól van. Nyilván meg volt elégedve az ifjú kinézésével, mert bevezette a kastély tornáczára és barátságos volt. Integetett, ingatta a fejét. Örül, hogy ilyen úri vendéget üdvözölhet a községben, de előre is kijelenti, hogy itt bizony bajosan akad megfelelő éjjeli szállás. Az ő házában minden hely el van foglalva, a kocsma meg nem arra való, hogy ilyen előkelő vendéget tisztelhessen a kormos falai között.

- Nem tesz semmit, - felelte mosolyogva Fülöp, - meghálok én emitt a kastélyban is.

- Gondoltam erre, igenis, - mondotta halk hangon a bíró, de hát beteg van, tetszik tudni, ennél a háznál s azért ide csak úgy tehetjük a nagyságos urat, ha csendes, békességes természettel való. Az-e, instálom? Engedelmet kérek, hogy így vallatom...

Fülöp biztosította, hogy nagyon csendes ember.

- Ugyan ugy-e? Szép. Igen szép. Bevezetem tehát, de legyék kimélettel, instálom, felette nagy kimélettel... Mind sajnáljuk a szegény Bárdost, de nem segíthetünk.

A bíró megsimogatta dunnyogva az állát.

- Nem segíthetünk, - ismételte vállat vonva.

- Bárdos?

- Az, az... Bajos dolog ez, uram, lelkem, - folytatta lassu hangon, miközben megmutatta a balra eső tágas szobát, a melyet éjjeli szállásnak szánt. Fülöp viszont némi izgatottsággal emlékezett vissza, hogy erről a Bárdos nevű emberről hallott már egyszer. Ez volna az »aranyhajú« Medea apja?

A bíró az ágyra intett.

- Szegényes, szigorgó jószág biz ez uram, lelkem, de hát mit tudjunk csinálni? Szegény ember az öreg Bárdos; derék, becsületes nótáriusunk nekünk és mi fizetjük is, a hogy telik, de igen kevés telik. Szegény a falunk, jó uram, az bizony az! A mióta a püspöki uradalom elperelte a legelőnket, azóta még a marháink is méreg pénzünkbe állnak. Ne kicsinyelje, instálom.

- Jó ez nekem, bíró; meg vagyok elégedve.

- Az Isten fizesse meg!... Megyek tehát. Ügyeljen uram lelkem és kimélettel legyen. Ne énekeljen hangosan és ne nevéssen. Szegény Bárdos... haj, jaj... S meg az ártatlan, beteg báránkája...

- Leánya? - kérdezte tartózkodva Fülöp.

- Nagy sor ez, uram, igen nagy sor... Tudom én jól! Sok micsodát láték a világban, de alig ilyet még, a mióta vagyok, pedig régi, vén számár vagyok, uram. Ha tehát szabad alázattal instálnom, ne tessék hangosan fityülni. Bántaná szegény báránkát...

A bíró ötölt-hatolt, azután kifelé indult.

- Áldást, békességet!

- Az Isten áldja meg, bíró.

- Instálom, - s az ember még egyszer visszafordult gondoskodó arczzal az ajtóból, - ne tessék hangosan füttyülni. Az Isten megfizeti... Engedelmet kérek.

- Csendesen leszek, bíró uram.

- Grácia fejemnek, uram lelkem, de hát mit tehetünk mást? Szívesen látjuk nagyságodat, azonban nagyságod is hallgassa meg a szómat. Teremtő Jézuskám, hiszen ha segíteni tudnánk a baján...

A bíró dunyogva ment. Csóváltgatta a fejét és útközben kétszer is megállt. Hallgatódzott. Azt ügyelte bizonyosan, hogy füttyül e vajjon az ifjú, vagy csakugyan olyan békességes természet, a ki se a szobák kongó ürességét nem veri föl a hangjával, se a salugátérek nem csapdossa be. Nehány percz múlva aztán megnyugodva baktatott tovább.

Fülöp gyorsan vissza gondolt a múltra és úgy találta, hogy téved. Ennek az embernek itthon van a leánya, tehát nem lehet az, a kiről hallott. A név ugyanaz, a körülmények azonban mások. Ki tudja, hogy miféle Bárdos lehet ez? Annak a Bárdosnak a leánya, a kit ő ismer, sohasem fog visszamenni abba a faluba, a hol az apja lakik. De hátha még sem téved? Három esztendő alatt sok történhetik...

A bíró füttyüléstől óvta. Fölösleges gondoskodás volt. E pillanatban nem volt olyan hangulatban, hogy füttyüléssel könnyítsen magán. Nem nevetett se hangosan, se másképp és nem rongálta az ócska, rozsdás pántokkal szomorkodó, kajla salugátérek, melyeken ki tudja mikor pattogzott föl a valamikor zöld színű máz. Ha egyet becsapott volna, bizonyos, hogy a szomszédban levők is lepotyogtak volna. Régi, koppadt jószágok voltak. Ugyanílyen volt maga a barna, itt-ott finom penésszel érezett, vastag falakkal hallgató udvarház is, hol - a túlsó szárnyon valahol - a falusi nótárius lakott.

Valamikor másképpen nézett ki mindez...

Édes atyja életében fényes társaság járta ezeket a most üresen kongó, boltos termeket, a melyekből mintha örökre kiveszett volna az élet.

Most olyan ez a ház, mint a kriptá.

Az ördögbe is!... A gyerekvilág régi emlékei kifoszlanak a homályból és mindjárt ellágyítják a szívét, ha idejében vissza nem kergeti őket. Mire való a sentimentális emlék? Mire az érzékeny kérődzés a múlton? Nincsen annak semmi értelme. Asszonynak és poétának való bolondság ez. Különösen a poétának, a kinek a fél szive amúgy is asszony... Hadd énekelne a pusztuló udvarházról, a hol im megjelent az egykor számos tagból álló büszke nemesi család utolsó férfi sarja és minden megindulás nélkül látja a családi fészek pusztulását, a mely fölött az elegiázó poéta - fölöttébb keserű könyeket sírna.

Fülöp gyanakodva nézett körül és valahogy kellemetlenül érezte magát.

Letette fegyverét a sarokba, szivarra gyújtott, s birtokba vette a fal mellé támasztott kerevetet, a mely nyögött és recsegett, a mikor ráült. Vajjon hány éves lehetett ez a tiszteletreméltó vén szerszám? Ő nem emlékezik reá. Gyermekkorában sohasem látta. A kőkorszakból való-e, vagy tán a huszas évek boldog kutya-korszakából, a midőn még néhai nagyatyjának »Villám« agara heverészett rajta. Látja a nyomait. A kényes állat körmeivel tépett lyukat a szövetbe, a melyből most valóságos koncentrált por riadozott ki a levegőbe, melyet széles, sárga sávolyban világított meg az ablakon beverődő estéli napfény. Fülöp nézte a porszemek libbenő tánczát, s lassanként holmi romantikus történetek találgatására adta a fejét. A környezet éppen hozzájuk való. Ez a csend, ez az elhagyott, üres, kopott kastély...

Ez a nehéz, ódon almáriumra emlékeztető ünnepélyes (vagy micsoda) szag, a mi orrába leng... No lassan! Lesz itt bagoly is valahol, csak ügyelni kell. Lesz valami, mert im rejtelmes

históriák szaladoznak végig a fején, s valósággal kívánczik valami különös fölfedezés után, a mi földerítse, vagy megdöbbsentse. Valamely titokzatos múlt például, a mely most érik kifejlődése és vége felé. Valami erősen durva szomorújáték, a mely a maga rettentő ötödik felvonásával megrázza fundamentumaiban ezt az elvénhedt családi fészket, hogy porrá omoljon benne minden oszlop. Az ördög nem alszik... Az emberi bűnök fullánkös koboldjai körülveszik a szívet és a velőt, hogy félrevaló útvesztők felé ingereljék.

Hátha...

Im gyanús kezd lenni ez a nyöszörgő kerevet is.

Egy sereg kérdőjel integet a szállingozó porban, s a falrepedésekből mintha nyelvöltögető csepp sátánkák dugogatnák ki borzas fejeiket...

Megnyílt azonban hirtelen a középső ajtó és belépett azon egy szürke, öreges emberke. Viseltes, bő kabát a testén, s szelid, bocsánatkérő jóság az arcán. A jegyző volt: Bárdos. Kétszer kopogtatott, a mig belépett.

Fülöp elébe akart menni.

- Kérem, kérem! - sietett feléje szapora szóval - ne tessék fáradni! Tudom én ilyenkor a vadász urak dolgát. Ki van merülve. A strapa, a fáradság... Azért jövök csupán, hogy megnézzem, van-e mosdóvíze?

- Köszönöm; van.

- Csakugyan... S az ágy, instálom? Nem valami kényelmes, nem valami jó, úgy-e? De csak a milyen telik. Volt idő, uram, a mikor tőlem is tellett, de hát a pénz, a pénz - - Az idő, a szerencsétlenség. Rossz házasság. Úrhatnám senki; nagyralátó vő... meg mi más... Tetszik érteni.

Fülöp ugyan nem értett semmit, de mégis megkérdezte:

- Házias ön?

A szürke emberke fejét ingatva mondta:

- Az voltam; azonban nem az én feleségemről van szó - nyugodjék - hanem a leányom férjéről. Arról, uram, arról! Az volt préda és hóbortos és gonosz, rossz. Nagyon rossz! Meg mi más...

- Meghalt?

- Hiszen bár meghalt volna!...

Leült az ifjú mellé a székre és elkezdett panaszkodni. Összekulcsolta a kezét és gyorsan, hadarva beszélt. A térde egy perczig sem maradt nyugodtan. Idegesen kapkodta föl a fejét, s koronkint fáradt vonaglás rángott végig a száraz, színtelen ajkán. Fülöp hallgatta békével, de még a tizedrészét sem értette annak, a mit mondott. A mennyire azonban utána tudott szaladni az öreg emberke facsaros gondolatmenetének, abból körülbelül olyasmit vett ki, hogy a veje haszontalan fráter lehetett és okozója az ő mostani nyomorúságos állapotának is. Megkockáztatta a kérdést, hogy hol van most az az úr?

- Nem tudom, - sóhajtott leverten. - Nem is láttam én, uram, azt az embert soha.

- Tessék?

- Ne higgye, instálom, hogy félrebeszélek.

- Legyen nyugodt.

- Igen, igen... Ismétlem, hogy sohasem láttam a leányom férjét. Az úgy volt... az úgy volt...

Elhallgatott és megsímogatta az állát; azután lehajtotta szomorúan a fejét.

- Rosszúl volt... mormogta félhangon. Cseppet a lányom is oka, nem mondom, minek kellett neki? Cseppet a nagynénje is, a ki már-már a sírban volt az egyik lábával és nem tudott okos tanácsot adni. Tudják ezt itt mind. Leányom a városban ment férjhez, s én csak az eredményt tudtam meg. Levélben írta. Nem teheték ellene. Belenyugodtam tehát, habár tudtam, hogy el fogja veszteni a szerencsáját. Eleintén ő küldött nekem ajándékot, később aztán megszorult és akkor én küldözgettem el neki apránként a megtakarított vagyunkámat, a míg végül kifogytam a jószágból és nem küldhettem. Az ura gazember... meg mi más... Leányom betegen jött haza.

Fülöp felelni akart valamit.

- Engedelmet, instálom! a hangját hallom. Utánam kiált. Megyek is, megyek is! Szegény báránykám... Már is sokáig alkalmatlankodék...

A kis ember búcsúzott és a középső ajtón gyorsan kiment. Inkább futott, semmint ment. Fülöp pedig rábámult a szemben levő falra és kezdte erősen nem érteni a dolgot. Ez a lefakult vén ház csakugyan gyanús. A padló nem ok nélkül nyikorog, s az a lengő, poros pókhálósál sem hiába himbálódzik makacs következetességgel mindig az ágya felé. A kérdőjelek rohamosan szaporodnak, s a nyelvtölgető sátánkák...

Lassan, lassan!

Most jut eszébe, hogy ugyan mi köze van neki annak a báránykának a bajához, a kit tulajdonképpen nem is ismer? S ez az izgékony, szürke kis ember? Micsoda felemás holmikat hadart ez itt neki össze-vissza? Dráma ez? Igazság, - vagy operette? Tékozlás, rossz házasság, nyomorúság, elveszett szerencse. Egy egész határ szerencsétlenség. Egy egész sereg gonosz motívum, a melyekből éppen hat felvonásos, versekkel és előjátékkal »terhelt« nagy ménkö tragédiát lehetne összeslájferozni. Meg hogy ő sohasem látta a vejét. Nevetséges beszéd!... Vajjon minek nézi őt ez az ember, hogy ilyen kézzel fogható vadgombát akar a nyakába akasztani? Hol van olyan hígvelejű édes apa ezen a világon, ki ne járna utána, hogy kicsoda az tulajdonképpen, a kihez a gyermeke férjhez ment? Ki olyan hiszékeny, hogy mindezt azonnal higgye?

Fülöp már kiérezte ennek a zavaros történetnek a nevetséges oldalát, de ezúttal még sem találta mulatságosnak a dolgot. Valami bántja... Kevés köze volt az »aranyhajú« Medea multjához, de mégis csak ismerte, - s most ez a gyanu - -

Nem jól van ez így!

Im kiállhatatlan lett a szoba is, a melyben járkál. A benne terjengő ódon szagban láthatatlan ördögök a sírok nehéz levegőjét tölják az orra elé. Friss levegőre van szüksége. Hátha oda-künn majd kiüzi valahogy ezeket a szedte-vette meséket a fejéből, mert úgy lehet, csakugyan nem is egyéb az, a mit neki ez a szürke emberke az orrára varrt.

Immár jócskán esteledett.

A faluban csend volt. Egy-egy ló nyerített valahol; egy-egy hívogató kiáltás hangzott.

Fülöp kiment a hátulsó kis ajtón a kertbe, s ott szemlét tartott. Kevés látni való akadt. Valamikor gyönyörű lugas állt ezzel a néhai üveges verandával szembe a körtefa alatt. Annak vége. Egy kiálló, derékban kettétört tuskó meredezett ki a földből a helyén. Nem sokat ért bizony ez a vén kert. Az egész homályos panorámában ezúttal a hold volt az egyetlen szép pont. Maga a kert méltó társa a kastélynak ijesztő vadságával és kimondhatatlan rendetlenségével. Fülöp azonban nem volt olyan hangulatban, hogy poétikusnak találja a szertefolyó növényzetet és a holdfény fehér világát a harmatos lombon.

Benn a jobbfelől való épületszárny szegletszobájában a jegyzőt látta. Az asztal mellett ült és valamit főzött. A borszesz lángja sárgára festette arczát. A kertben pedig, alig húsz lépésnyire tőle, a nagy szederfa alatt, sötét, barna, testhez tapadó ruhában egy nő ült. A hold arczára világított...

Fülöp közelebb ment.

Nem érzett semmi meglepetést. El akarta hárítani magától a dolgot, jóllehet tudta, hogy nem téved a sejtelmeiben és hogy az a »báránka«, a kiről a szürke jegyző beszélt - Bárdos Róza.

A hölgy e pillanatban ránézett, felugrott és ijedten kapta szemei elé a kezét.

Fülöp mondani akart valamit.

- Vigyázzon!... könyörgött esdeklő hangon, - az atyám...

Az ifjú hallgatott. Azután kezét nyújtotta és kérte, hogy üljön vissza a padra; ő azonnal visszavonul.

- Legyen meggyőződve, hogy ha tudtam volna, nem zavartam volna önt. De hát valóban... Ön?

- Én vagyok, uram, - felelte leverten a hölgy. - Nagyon megváltoztam, úgy-e?

- Nagyon megváltozott, - mondotta őszintén az ifjú. Vigasztalni akarta, de az mind lélek nélkül való, üres frázis volt a mi abban a zavart pillanatban eszébe jutott. Azt sejtette, hogy látni fogja, de hogy így látja viszont, azt nem. A hölgy hallgatta és mosolygott. Fanyar volt, ez a mosoly és hideg, mint a hervadó ősz, a virágtalan...

- Ne búsítsa magát. Istenem, hiszen nem ön az egyetlen, a ki szenved.

- Azt hiszi, hogy gyászt érezek? Most már? És éppen én?... Nem, nem! Csalódik...

- Látom.

- Ne higye! Nem fáj semmi emlék. Eszelős voltam, tudom; azzá tettek. Csak a pillangó olyan bolond, hogy egyszerre belerepül a lángba: nekünk idő és unszolás kell. Az ilyen buta teremtsenek, mint én, csak a szívét kell meglopni, hogy önként kövesse megrablóját és ne sziszszenzenj föl fájdalomában, ha eltávozik.

A nő megérintette könnyű mozdulattal a kezét.

- Hideg a kezem; érzi? Valamikor meleg volt.

Az volt. De régen, igen régen.... Alig emlékezhetni rá. Van három esztendeje.

- Tud valamit róla? - kérdezte hosszú hallgatás után.

- Semmit.

- Utazni volt?

- Igen. Említettem, a midőn elváltam öntől. De hát ön, asszonyom?... Mi történt önnel?

- Csodálkozik, hogy itt lát? Haza kellett, hogy jöjsek. Megbetegedtem és irtóztam attól, hogy a kórházba vigyenek, a hol bizonyosan megőrültem volna. Azt gondoltam, hogy inkább itt terítsenek ki, mint ott.

- Ne gondoljon erre.

- Megcsaltam az édes apámat, - folytatta összekulcsolt kezekkel a hölgy, - ezt a jót, ezt a szentet. Megvert az Isten!... Atyám még most is azt hiszi, hogy neje voltam Lászlónak... Uram! Érti-e, hogy miért kell nekem minden áron meghalnom?... Jó is lesz nekem. Nem

kivánom a jelent és borzadok a jövődtől. A mult pedig - oh hát mi maradt nekem a multból?...

Félrehajtotta mellén a ruhát, s egy elszáradt jáczintot vont elő onnan.

- Nézze... Ez minden. Ő hozta a szigetről. Utolsó ajándéka. Magammal viszem....

Fülöp megzavarodva, megdöbbenve lépett vissza. Szerencsétlen!... Még mindig szereti... Szereti vakon, kinnal, fájdalommal, szereti mindörökre azt az embert, a ki elhagyta. Azt a gazembert!

A nő megcsókolta a fonnyadt virágot. Kitört szemeiből a könny és sírt meg-megcsukló, hangtalan zokogással, a kétségbeesés tompa vívódásával, a melynek sohasem lesz vigasztalása többé...

Fülöp bátorította; azt mondotta neki, hogy esztelenség az, a mit tenni akar -

- Nem, nem, nem!... Meg kell lenni! Azt hiszi, hogy rejtve marad a titkom? Egyszer megmondja valaki az apámnak, hogy a leánya nem volt felesége annak az embernek...

- Kitől tudná meg?

- Meg fogja tudni.

- Honnan?

- A levegőből.... suttogta mély fájdalommal a hölgy. - Az ilyesmi sohasem marad eltemetve. Kiássák és elszórják a szélbe, hogy tudjon róla minden ember és meghasadjon tőle az édes apám szive. Soha, soha!... Nem akarom és nem fogom látni. Istenem! Hát azt hiszi ön, hogy a szeme közé tudnék nézni?

E perczen a jegyző hajolt ki az ablakon.

- Róza, édes lányom!

- Szólit az apám, - rebegte fölemelkedve a padról. - Mennem kell. Isten önnel! Ha nem látom többé, - emlékezzék reám. A »parvenu« története nagyon szomorú történet, uram; megérdemli, hogy sokáig ráemlékezzék az a társaság ott a gyár-utczai palotában, a hol Clermont Czeccil, a kalandor asszony, mindenkit megcsalt...

- Isten önnel.

- Nézze! - s a hölgy oda mutatott könybe lábbadt szemmel a nyitott ablakra, - nézze az apámat. Theát főz. Nekem főzi. Szeret, kényeztet, vigasztal, édes gyermekének nevez. Ezt a szentet búsítottam... Isten önnel! Fekete körülöttem a világ. Nyujtsa a kezét. Mi ketten sohasem látjuk többé egymást.

Azzal megszorította az ifju kezét és elsietett.

Fülöp visszament a kastélyba. Lépése koppant az üres folyosón, mint a kő. Visszafordult. Valaki jön....

Senki.

Benn a szobában leült a kerevetre és elhatározta, hogy elúzi magát az érzékeny hangulattól. Nem neki való. Soha életében nem szerette a drámát, s a hétköznapi élet apró tragédiái nem érdekelték. Büszke volt arra, hogy neki van igazsága akkor, a midőn azt állítja, hogy az emberrel csak kicsinyke dolgok történnek a világon, s a mit nagynak látnak az emberek, az csak a rokonszenvnek, vagy a sympathikus társérzelemnek szemfényvesztése, a melynek semmi hatása sem lehet reá, - a harmadikra. Önkénytelenül érezte, hogy eddigi egész élete a szappanbuborék életéhez hasonlít, a mely szívárványos pompában leng két másodpercig a levegő-

ben, azután szétpattan és vége. Fiatalsága most fejt ki egész szivárványos pompáját, - egy ideig gyönyörködtetni fogja, azután -

Eh! Bolondság a filozófia, ha nincs szolgálatában a tapasztalás. Eddig csak azt tapasztalta, hogy az ilyen elhibázott élet, mint a milyen e nőé volt, lassanként megtalálja a maga prózai kerékvágását és őt, vagy tíz esztendő múlva senki sem fog reáismerni többé erre a szép halavány arczra, a mely most, a maga szenvedélyes lázongásában, a temető mindenható nyugalma után vágyik. Nyulánk alakja szétfoly és megkövéredik a próza áldásai között, - ragyogó tekintetéből kikopik az idegen láng, vére lustább folyással indul keringésbe, s kihevült idegei éppen úgy elzsírosodnak az idővel, mintha sohasem feszítette volna meg őket a szenvedély sorvasztó lángja.

Felkelt a kerevetről és járkálni kezdett.

Megvizsgálta a szomszédos üres szobákat is s nem gondolkozott, hogy igaza volt-e atyjának, a midőn egész életét e vén nemesi kuria falai között töltötte, vagy nem volt? Itt jobb-e falun, a békében, csendben, tunyaságban és unalmas boldogságban, - vagy a fővárosban, az izgalmak, operettek és szellemi saltomortálék között?

A mérleg billent...

E pillanatban a falu javára döntött. A végén nem is volna benne semmi lehetetlen, ha ismét visszavarázsolná ide a múltat. Egy hónap alatt minden készen lenne. A termék újra festve, a padló kifényezve, új butorok, függönyök, tükrök, déli növények... Élhetne szertelen kényelemben, mint akár egy keleti fejedelem a maga birodalmában, a melyben porig való hódolat tárgya. Mindezt könnyen megvalósíthatná. A bérlőnek felmondana, maga kezdene gazdaságot a birtokon, ispánokat fogadna, okos, praktikus váltógazdaság tanulmányozására adná magát, s néhány év múlva az ő komlója, búzája, bora, répája, kukoriczája, zabja, krumplija és haricskája éppen olyan elismert kitűnőségű mezőgazdasági klenódium volna, mint például a Nelkentangen Leopoldé, vagy akár véghelesi és szent-andrási lovag Marczibányi Pinkászé emide túl a másik völgyben.

És aztán? Mi jönne azután? Mi lenne - holnap?

Ki fogja elégíteni ez a hasznos boldogság, a melynek a tele zseb a superlatívusa?

Fülöp fanyar mosolylyal intett.

- Nevetséges, - mormogta lehangoltan.

Nem neki való multság ez. Egyáltalában pedig semmi sem neki való. Szégyen az őszinteség, a midőn *ilyen* kijelentésnek az őszintesége kívánczik az ajakra, de önmagát ámítaná, ha nem vallaná be, hogy roppant fölöslegesnek érzi magát ezen a napfényes földön. Nem is él tulajdonképpen, hanem csak laviroz a hangulatok és a külső benyomások szeszélyes áramlatai között. Ma jó az, a mi haszontalanság volt tegnap, s a holnap ismét felszínre fogja hozni a tegnapelőtt eldobott eszmét, ötletet, tervet és célt. A pók csápja sem érzékenyebb, mint az ő lelkének ösztönszerű delejtűje az ellenkező pólusok vonzása iránt, de a következtetések legvégső pontján ismét csak oda löki vissza a férfias elhatározás ingatagsága, mint a hol - ma áll.

Künn egészen besötétedett.

Arra gondol, hogy nyugalomra dőljön, a midőn megkoppan künn az ajtó és valaki kérdez:

- Lefeküdt, uram?

Félénk, izgatott, leányos hang.

- Ki az? - kérdezte Fülöp.

- Én vagyok...

- Akar valamit?

De ki? Meg kell hogy nézze.

- Én vagyok, - ismételte Sibil és belépett hirtelen az ajtón.

Fülöp csodálkozva nézte.

- Kisasszony...

- Oh uram, - vágott szavába hirtelen a leány, s az ijedség leplezetlen kifejezésével, rémült tekintettel nézett vissza, - nem tudom, mi történik a Róza nénivel... Istenem, én...

- Miért jött, gyermekem?

- Ön után jöttem.

- Ez órában?

- Nem tudom. Jöjjön!

- Önökhöz?

- Igen.

Fülöp kalapját ragadta és kisietett az ajtón. A leány előre futott.

- Erre, uram, kérem...

Fülöp követte a leányt s a következő perczben a jegyző lakásába lépett. Az első kis szobában nem volt senki. A másodikban Bárdos térdelt tehetetlen kétségbeeséssel a kerevet előtt, a melyen sápadt, már-már halálravált, ónszínű arcczal a leánya feküdt. A szürke kis ember felugrott térdeiről, a mint Fülöpöt megpillantotta, és elébe rohant.

- Segítsen! - nyögte magánkivül - leányom...

- Mi történt?

- Nem tudom, nem tudom, nem tudom, - dadogta fájdalommal, - a mint megitta a theát, rosszúl lett... Oh jaj!...

Fülöp rákiáltott.

- Ne rémítse a beteget!

Azzal a kerevethez sietett és kezébe vette a vonagló asszony kezét. Ez a kéz forró volt és reszketett, mintha minden apró íze külön-külön is érezné a halált. Fülöp az első tekintetre tisztában volt vele, hogy a hölgy megmérgezte magát.

- Adjon tejet!

Késő. A beteg visszautasította. Beszélni akart, de fulladási görcsök fojtották el a szavát. Úgy tetszett, mintha a gyermekek nagy haragját követő zokogás vége hallatszott volna. A szerencsétlen úgy érezte, mintha jéghideg víz patakanék végig a testén... Egy-egy pillanatban nem ismerte meg atyját, majd tévedését észrevéve gyöngéden mentegődözött. Azután eltelt két rettentő percz. Egy egész örökkévalóság!... Azután megint kettő...

Pontban egynegyed tíz órakor véres hab bugygyant ki a nő ajkán, szeme nyitva maradt s a borzasztó vonaglás egyszerre megszűnt.

Fülöp felállt. Sápadtan, megdöbbenve intett a jegyzőnek, hogy kövesse a külső szobába.

- Meghalt, - mormogta felindultan.

A szürke emberke reá meresztette kétségbeesett tekintetét, s miképpen ha villám sújtotta volna, zuhant végig előre vágódó karokkal a földön. A leány zokogva térdelt le hozzá és szóllongatta:

- Bácsi, édes bácsi!...

Fülöp a halott eltorzult arczára bámult.

V.

A temetés után meglátogatta bérlijét és kijelentette neki, hogy a szerződést nem fogja megújítani többé. Maga veszi kezébe a birtokot.

Ez az elhatározás egyetlen nap benyomása alatt pattant életre és állandónak látszott. Fülöp sajátos érzelmekkel csodálta azt a leányt, ki lebilincselte a maga szilaj fájdalommal és azzal az utánozhatatlan bájjal, a mely egész lényén elömlött és lekötötte érdeklődését. Bevallotta, hogy ime ő is belekerült az örökkévalóságot fentartó emberi szenvedély erőteljes lázongásába, a mely alól nem vonhatja ki magát erőszak nélkül senki. A teremtés hatalmas labdajátékában csak áldozatok, örültek és játékszerek vannak. Megszűnik a méltóságos agyvelő gögje, a férfi büszkesége, a nő ellentállása. Elpusztúl minden, a mi fönséges, és minden, a mi becstelen. Nem marad semmi, csak a rettentő akaratnak vakon engedelmeskedő nyulékony emberi labda, a mely megalázkodva járja a maga szolgálai tánczát és nagyra növeli önmagában a vérből fakadó rossznak összes vétkeit és összes hazugságát.

Sibil azonnal észrevette azt az indulatot, a melyet Fülöpben keltett, s az első napokban nem is mutatott iránta valamely észrevehetőbb idegenkedést.

Hallgatta a szavát, engedte, hogy a templomba kísérje és fejét rázta, a midőn az ifjú tartózkodva azt a kérdést intézte hozzá, hogy nincs-e ellenére, ha naponként meglátogatja.

- Nincsen, uram.

A szerencsétlen halott története sohasem került szóba. Fülöp mindössze futólag említette, hogy a hölgygel három év előtt a fővárosban ismerkedett meg, de ez az ismeretség hétköznapi és közönséges. Száz és száz olyan gyors érintkezési pont van a társasági életben, a melyeket nem szokás elkerülni, de a melyeket figyelembe se szokott venni senki. Udvariasági formulák, kölcsönös bókok és magát kellettő finom nyájasságok. Ez minden. Többet ő sem tud, mint összevéve azok, a kikkel a megboldogult asszony valaha érintkezett.

A leány figyelmesen hallgatta ezt a mentegetődzést és nem kérdezett semmit.

Egy délután, - Fülöp ekkor már a plébánosnál, egy szeretetreméltó, jó, öreg modorú embernél foglalt el ideiglenes lakást, - ismét átment a kastélyba, hogy néhány szükséges utasítást adjon.

Ott serényen folyt a munka. A kastély körül levő elvadult parkot kertészek rendezték siető kézzel. Az utakat újra kivágták, a bokrokat megnyesték, virágágyások, formás gyepek és színeslevelű törpe fűminták keletkeztek a csak két hét előtt is fölismerhetlen vadságban levő terrason. Benn a kastély boltozatos termei kifényezve, díszes külsővel várták a kitünő izléssel összeválogatott nehéz, faragott bútort, a melyet most bontogatnak ki gyékény burkából a kárpitosok.

A verandán vén szolgája Miska zsörtölődött. Az öregnek sehogy se tetszett az ebédlőbe függesztett régi művű bronz függő-lámpa.

- Lepottyan onnét, instálom, aztán mi lesz?

Egy kárpitos legény mosolyogva nyugtatta az öreget.

- Ne féljen, bátya. Erős ez!

- Lyukat ver az úr fején, annyit mondok.

- Dehogyan ver!

- Nono! Tréfálgatok csak...

Fülöp belépett; az évelődés abban maradt. A kárpitoslegény dolga után látott. Magában azt gondolta, hogy ő már látott hideg embert egy párt, - de ilyen fagyos arcú urat, mint a milyen Gerendi Fülöp, még soha. Az ember megfázik, ha rá néz. Ebben nem tévedett. Fülöp csodálatos átalakuláson ment át, a mely külsején is észrevehető nyomokat hagyott. Nyugodtabb és hidegebb lett. Alakja büszkébb és parancsolóbb.

- Van valami újság, Miska?

- Nincsen, instálom, semmi, - felelte nagyokat szippantva pipájából az öreg, - a nótárius úr ma is csak olyan csendes mint tegnap... De hiszen nem is adok én az életéért egy fabatkát se. Nagyon búsul szegény. Ül az ablak mellett és néz. A semmit nézi instálom és az üres levegőt. A kisasszony vigasztalta az imént, de semmit érő már neki minden. Egyebekben pedig fekete pecsétetes levél jöve.

- Adja ide!

- Tessék. Azt hiszem, hogy az öreg nagyságos asszonytól való lesz.

Fülöp átvette a levelet és elolvasta. Nagynénje írta. Röviden, kimért hangon adta tudtára, hogy beszédeket hallott, a melyekről azonnal értesíteni akarja, nehogy tápot nyerjen az itt-ott máris élcelődésbe induló pletyka.

...»Nem adok hitelt semminek, a mit hallok. Fölteszem rólad, hogy ismered azokat a kötelességeket, a melyek neved és családod fentartása érdekében férfias józanságra köteleznek. Mindaddig, a míg különböző ismeretségeid a kaland megbocsátható színezetével birtak, nincsen és sohasem volt megjegyzésem arra, a mit teszel, vagy a jövőben tenni akarsz. Most azonban, a midőn több oldalról, - saját bérlődtől is, - azt hallom, hogy egy falusi jegyző leányrokonával kötöttél ismeretséget, s ez az ismeretség könnyen válhatik komolyabb jelentőségű ballépésnek a forrásává, szükségesnek tartom, hogy óvjalak ettől a lehetőségtől és figyelmedbe ajánljam azokat a keserű következményeket, a melyek egy ily képtelen viszony terhe alatt a társaságban sújtani fognak. Jegyezd meg magadnak, hogy családunk tiszta multját soha semmiféle ballépés nem homályosította el és azt a házat, a melyben e családnak valamely tagja lakott, parasztvér még nem vallotta otthonának soha. Ha azt akarod, hogy a rólad keringő kellemetlen találgatásoknak egyszer s mindenkorra végük szakadjon, legjobban teszed, ha azonnal elhagyod a falut. Ne vedd tanácsnak ezt a megjegyzést, - tégy belátásod szerint, - de én a magam részéről úgy vélem, hogy az elfogulatlan vélemény-nyilvánítás sohasem fölösleges akkor, a midőn családi neved és egész jövődnek nyugalma forog kockán. Nagy megnyugtatómra szolgálna, ha aggodalmaimat már a legközelebbi napokban eloszlatta látnám.

Feliczia.«

Fülöp zsebébe rejtette a levelet, keresztül ment a kastély középső termén, s kilépett a kertbe. A munkások tiszteletteljesen köszöntötték és utasításaira vártak; ezúttal azonban hiába, mert az ifjú jóformán észre sem vette őket.

A park vége felé tartott, a hol egy szétterjengő, százados tölgyfa alatt nyulánk leányalak ült a kerti padon. A szürke kis jegyző védencze: Sibil. Piros vonallal szegélyezett vászonruha simult finom vonalakkal hajló testére, a melynek tökéletes arányait egyetlen oda nem tartozó feltűnőbb vonás sem zavarta meg.

A leány kezére hajtott fejjel ült. Gazdag szőke haját könnyű szalmakalap takarta, a melynek piros szalagját kíváncsian lebegte körül egy feje fölött szállongó pettyes lepke.

Fülöp udvarias köszöntéssel állott meg a pad közelében és megjegyezte, hogy kívánsága szerint ím készen áll; indulhatnak.

- Mást gondoltam, uram, - felelte csendes hangon a leány; ne nehezteljen reám, de az ön kíséretét többé nem fogadhatom el.

- Számúz?

- Oh nem!

- Akkor hát bocsánatot, de azt hiszem...

- Ne kérdezzen, uram, ne kérdezzen! Lásd, mindenkinek vannak bogarai. Nekem is.

- Azt hiszem, hogy itt falun nem azzal a mértékkel szokás mérni, mint a parkettes padlón.

- Ki tudja!

- Ön mondta tegnap.

- Tegnap?

- Vagy tegnapelőtt.

A leány szórakozottan intett.

- Nagyon régen... Két nap hosszú idő, - mondotta félre nézve, - azóta gondolkoztam a dolog fölött és úgy találtam, hogy a mérték az egész világon egyenlő.

- De hisz ön azt mondotta -

- Azt mondtam, hogy volt idő, a midőn senkinek a véleményével nem törődtem és rendesen mindig azt tettem, a mit az emberek megtiltottak. Azt mondtam, hogy makacs, önfejű teremtség voltam, sokkal durczásabb és vadabb, mint Lőrincz, az unokabátyám, a kivel együtt jártam az erdőt és építettem papiros malmocskákat az érre. De mindez régen volt, uram, igen régen... Akkor még kis leány voltam és tudatlan. »Vadvirágnak« hívtak, s az első jelzőben igazuk volt. Azóta olvastam és tanultam annyit, a mennyit tudtam. Ügyeltem magam körül az embereket és megjegyeztem sok olyan dolgot, a miről annak előtte természetesen fogalmam sem volt. Többek között arra is reá jöttem, hogy önnek jobb, ha velem nem találkozik többé.

Fülöp kissé indulatosan felelt.

- Megbocsát, de legalább is furcsának találom ezt a fölfedezést.

- Nem tehetek róla.

- Ószintén érzi?

- Azt hiszi, hogy én ámítani tudok?

- Nem azért...

- Nos?

- Ne beszéljünk erről, Sibil. Én kijelentettem önnek, hogy haszontalan, tunya életet éltem. Olyannak tudtam magamat, mint a többiek, a kik a véletlen különös kedvezése folytán nem szorúltak arra, hogy mindennapi kenyerüket a sors kezéből tíz körmükkel tépjék ki. Ismeretlen senki és semmi voltam a társadalom számottevő tagjai soraiban és az vagyok ma is. De én azt is megvallottam önnek, hogy undort érzek ez iránt az ifjú emberhez méltatlan élet iránt. Rosszul érzem magamat ebben a ködben, a melyben élek. Kivánom a tiszta levegőt, a munkát és az eleven harcot! Egész lelki örömmel szembe tudnék szállani mindazokkal, a kik előre való futásomban megbuktatni akarnának és szívem összes szenvedélyeivel azon volnék, hogy egyszerre ragadjam ki magamat ebből a gyűlöletes tétlenségből, a melylyel mindörökre jól vagyok lakva.

A leány kételkedve ingatta fejét.

- Regényben könnyű ez, - mondotta halk sohajjal.
 - Akarja, hogy bebizonyítsam?
 - Nem. Hiszek önnek és tudom, hogy minden úgy lesz, a hogy ön mondja. Jó azonban, ha számat vet az emberek véleményével, mert ezt az ellenséget nem szabad kicsinyleni.
 - Nem érdekel...
 - Meg fogja bánni. Egy ember ellen könnyű... Az *emberek* ellen való erőszakos harczban azonban még sohasem győzött senki. Kivánom, hogy elérje azt a szép célt, a melyet maga elé tűzött. Ennek a célnak az érdekében szükséges főleg az, - hogy ezután ne foglalkozzék velem többé. Én nem ámítom magamat, - érzem, hogy mit érnék akkor, ha csak egyedül ketten volnánk élő emberek ezen a földön, és tudom azt is, hogy mit érek így, a többiek között, az általános felfogás szokásos ítélete szerint, - fejezte be szavait merész hangon a leány és odanézett egyenesen Fülöp szeme közé, ki türelmetlenül hallgatta és azonnal felelt.
 - Ismétlem, kedves Sibil, hogy én semmit sem adok az általános felfogásra; én -
 - Ön meg kell, hogy hajoljon, uram, mert nem szállhat szembe az emberekkel, csak egy esetben...
 - Azt akarja mondani nemde, hogy csak akkor, ha önként száműzöm magam a társaságból.
 - Azt.
 - Csalódik!
 - Nem, nem, - felelte a gúny gyorsan tovavesző árnyalatával a leány, - összes könyveimben így olvastam és hiszem is, hogy így van, mert ez egészen természetes. Nem szeretem azonban, ha csak messziről kerülgetjük azt a dolgot, a miről szó van. Nyiltan kimondom tehát, hogy én például sohasem lennék az ön neje.
 - Gyűlöl?
 - Különös kérdés...
 - Találja természetesnek, mert én részemről legalább nem látok más akadályt.
 - Gondolkozzék, uram, gondolkozzék!
- S a leány felállt gyors mozdulattal a padról.
- Isten önnel!
 - Hallgasson meg, Sibil.
 - Szívesen! ha megígéri, hogy másról beszél.
 - Erről akarok beszélni önnel.
 - Erről nem érdemes. Látta, mi egyszerű falusiak nem tudunk olyan könnyen és éles ésszel gondolkozni, mint a nagyváros leányai, - bizonyos dolgokban azonban többet pótol az ösztönszerű sejtélem, mint az ész. Én például ösztönszerűen érzem, hogy ön szeret engem -
 - Sibil! kiáltotta kipirúlt arczczal az ifjú.
 - Ne szóljon! őszinte vagyok, - folytatta izgatottan, hevesen a leány, - ez is egyik előnyünk a városiak fölött... De éppen azért, mert érzem, hogy ön vonzalmat érez irántam, tudom azt is, hogy ennek a vonzalomnak semmi értelme sincs, mert nincsen célja.
 - Van!

- Oh nincs, nincs! Tudom, hogy nincs... Megvallom azt is, hogy idegen emberek figyelmeztettek erre -

- Kicsoda?...

- Mindegy! Magam is arról vagyok meggyőződve, hogy igazuk van. Ha visszariasztó példát akarnék találni arra, hogy hol végződik az ilyen egyenlőtlen szövetség, mint a milyen a kettőnk házassága volna, - nem kellene messzire mennem... Künn a temetőben még nem verte föl Róza sírját a fű -

- Az egészen más! felelte indulatosan Fülöp, de azonnal elhallgatott. Ajkain lebegett a szerencsétlen titok. - Kimondja? Soha. Egyes rosszúl végződő esetet könnyű találni, kedves Sibil, - folytatta nyugodtabban, - ez azonban nem elég ok arra, hogy őszinte vonzalmamat kétségbe vonja.

- Nem vontam...

- És megalázzon.

- Bocsásson meg. Istenem, hiszen én becsülöm önt és elhiszem, hogy ön meg tudná védeni nejét a társaság ellen; de milyen sorsa van annak a nőnek, a ki védelemre szorúl?

- Erre nem volna ok.

- De mennyi volna! Hasonlítsa össze az én viszonyaimat az ön viszonyaival. Nem vagyok elfogult önmagam iránt és talán nem ítélek szerénytelennek, ha azt mondom, hogy nekem jó eszem van. Tudok itélni és tudok következtetni is. A magány megtanítja ilyen apróságokra az embert. Meg vagyok róla győződve, hogy ön egy ideig mindenki ellen fölvenné a harcot, mert eddig még nem próbálta, hogy milyen küzdelem az, a melyet valaki a tulajdon társadalmi osztálya ellen folytat; később azonban elfáradna, elvesztené kedvét, s lassanként belátná, hogy az a szellem, a melyet ön is magába szívott, legyőzi önt.

- Soha!

- Büszke mondás...

- Ugy mondom, a hogy érzem, - felelte türelmetlen mozdulattal az ifjú, - senkinek sem tartozom felelősséggel azért, a mit teszek. Ön rémeket lát, kedves Sibil. Regényei után következtet a valóságra. -

- Téved!

- Nem tévedek! Ígérje meg, hogy elfogadja ajánlatomat és én be fogom bizonyítani, hogy aggodalmi hiábavalók. Sibil!... Én nem tudok hizelegni és nem tudok kérni. Kimondtam nyíltan, hogy szeretem önt. Rosszúl esik, hogy származását emlegeti és ürügyeket keres, - mert ezzel azt érezteti velem, hogy gyöngének ítélt. Nem vagyok az! Most ébredek a sötétségből és kimondhatatlan vágyat érezek az után a napfényes, tiszta világ után, a mely az ön világa! A társaságot említette és az embereket. Mi köt engem az emberekhez? Én volnék a legmegvetésre méltóbb teremtménye ennek a földnek, ha az emberektől kérnék engedelmet a boldogságra!... Ez a lealázó szerep a pulyák és a gyávák szerepe, a kikhez nincsen és sohasem volt közöm. Ma levelet kaptam a nagynénemtől, de én nem említettem önnek...

- Beszéljünk másról... mondotta szórakozottan a leány.

- Feleljen nekem, Sibil. Ha gondolkozni akar ajánlatom fölött, tüzzön ki határidőt és én szívesen várok.

Fülöp kezébe vette gyöngéden a leány kezét.

- Egyedül állok a világon, - folytatta lassú, unszoló hangon, - éppen mint ön. Meg akarom osztani önnel az életemet... Fogadja el.

- Szerencsétlenségbe döntöm...

- Boldoggá tesz!

- Istenem, de hát én - és ön...

- Sibil! Esküszöm, hogy én nem hallok azt, a mit ön mondani akar. Feleljen nekem, - szeret?

- Ne kérdezze...

- Ettől függ minden, a mi az élethez köt. Öntől várom a jövőt és a boldogságot. Szegénynek és gyámoltalannak érzem magamat, - folytatta kilobbanó izgatottsággal az ifjú, - hogy nem tudom úgy megmondani azt a súlyos aggodalmat, a hogy érzem, de higgyen nekem! Nem akarok és nem fogok gondolni arra, hogy ön visszautasítsa ajánlatomat, a mely gyönyörrel tölti el az én lelkemet és magában foglalja mindazt, a mi bennem jószág és reménység a jövőre verőfénye iránt. Sibil, feleljen, feleljen nekem! Mondja, hogy szeret...

Valahol becsaptak egy ajtót. A leány összerezgett, s a következő pillanatban kedves mosollyal nyújtotta Fülöpnek a kezét.

- Megmondom...

- Édes Sibil, - suttogta boldog pírrel az ifjú, s ajkaihoz vonta a leány kezét.

- Vigyázzon!

- Miért? Nemsokára mindenki meg fogja tudni...

- És nevetni fognak.

- Ne kínozzon!

- A valót mondom. Gerendi Fülöp és a szegény, egyszerű erdész árvája... Vallja be, hogy ez sehogy sem illik össze...

S a leány kiragyogó tekintettel intett.

- Engem irigyelni fognak, önt sajnálni fogják, - azután elfogják ítélni önt is, a nejét is... Ez a jövő! Ki törődik most a szívvel?... Uram!... Én nem vagyok az, a kinek ön tart. Nem vagyok jó, nem vagyok gyermek, nem vagyok alázatos. Makacs és kevély voltam: az vagyok ma is. Sohasem túrtam a lealázást: nem fogom túrni ezután sem. Elég nekem egy intés, egy hang, egy lehellet, - hogy erőt vegyen rajtam a szívem és ne kiméljek senkit. Gondolja meg... Istenem... gondolja meg és hagyjon engem... Ne találkozzék velem... Arra nem vagyok elég erős, hogy visszautasítsam, de arra igen, hogy bosszút álljak önön, ha megalázna... Látta, rossz vagyok, már fenyegetem; ne higgyen a külszínnek, a mely meg fogja csinálni...

- Szeret?

- Nem hallgat reám...

Fülöp nem eresztette el a leány kezét. Láng csapódott a leányi szemekből az ő szemébe, láng a szívébe és kihegyeződött szenvedélyes szikrákkal a vére. Ah! mámor ez és az ember isteni bolondsága, a mely társat keres és inkább összetöri, semhogy elereszsze...

- Szeret?

- Fülöp!

- A nevem! Oh mondja...

- Nem!

S a leány majdnem erőszakos mozdulattal szabadította ki a kezét. Egész testében reszketett. Félénken, fázódva húzódott vissza. Az arcza égett, pilláira fényes, meleg könnycsepp szivárgott ki, de már mosolygott és mentegetőzve mondta:

- Bocsásson meg... Olyan szokatlan ez. Nem tudom elhinni, hogy ön éppen engem akar...

- Szeretem.

- Szeret... Még nem is ismer. De jól van.... Kérdezzen meg még egyszer, holnap... egy hét múlva... és én felelni fogok. Istenem! hiszen én nem akarom, hogy ön boldogtalan legyen -

Fülöp nem felelt erre. Megjegyezte az egy heti határidőt és kijelentette, hogy egy hétig nem fogja előhozni ezt a dolgot. Akkor majd ismételni fogja ajánlatát és nem fog tagadó választ kapni. Ezzel más tárgyra tért. Előhozta terveit a legközelebbi jövőre, a mely ide köti. A kastély három nap múlva rendben lesz. A kert szintén. Holnap érkeznek a kocsik és a lovak. Holnapután újra fényeztetni a kupolát is, hogy ismét úgy csillogjon a napsugárban, mint régen. Itthon ülő, megelégedett, boldog ember lesz, a ki nevetni fogja a világ összes komédiáit és soha egyetlen egy pillanatig sem fog rá emlékezni arra a multra, a mely szégyenletes semmittevésben és cél nélkül való, üres vegetálásban telt el.

A leány hallgatta és mosolyogva, kedvtelve nézte. Félóra múlva visszatértek a kastélyhoz. Fülöp azután hazakisérte a leányt és elbúcsúzott.

- Egy hét múlva, édes Sibil.

- Majd meggondolja, - felelte könnyű pírral a leány.

- Nem tudok gondolkozni addig, a míg ön szabad.

Elváltak.

Fülöp a plébánia felé sietett és emlékébe idézte mindazt, a mit hallott. Beismerte, hogy Sibil sok igazat mondott. Kissé epés, de helyes érzéke van az élet és az emberek iránt. Hol szerzte? Kérdezte önmagától csodálkozva, lelkes elismeréssel az ifjú, - hiszen egy tetőtől talpig nagyvilági, finom rafinnement-al való, kiváló asszony sem ítélné tisztább meggyőződéssel, mint ez a bájos, nagy gyermek, a kinek félénk mozdulatai a legfeltűnőbb ellentétben vannak azzal az érett felfogással, a melyet szavaiban és megjegyzéseiben tanusított.

A plébániára érkezve azonnal levelet írt. Kitérő szavakkal adta tudtára nagynénjének, hogy nem veszi figyelembe a róla keringő mendemondákat, a melyeknek alaposságát, vagy alaptalanságát nem tartja érdemesnek megerősíteni, vagy megczáfolni. Ő olyan kicsiny pontnak érzi magát a világon, hogy csodálkoznia kell azon, ha a kedves tante jóindulatú környezete és a társaság ily nagyfokú kíváncsiságot árulnak el az ő jelentéktelen dolgai iránt. A mi pedig az emberek véleményét illeti, ez a vélemény senkire sem lehet kötelező. Régi igazság az, hogy a távollevőnek soha sincsen igazsága, s a társaságnak senki sem tesz kellemesebb szolgálatot, mint az, a ki nem állja útját a szellem csípős röppentyűinek, hanem udvariasan tűri, hogy ez a tiszteletre méltó szellem az ő rovására éleződjék egészen a fullánk csípősségeig, a melylyel azonban sohasem lehet ölni.

Igy. Ez elég. A levelet lepecsételte és postára küldte.

A plébános viszont nyájas arczczal kérdezősködött estefelé a kertben, hogy igaz-e az a meglepő hír, a mit a nyugalmazott kapitány házában hallott, mert ő a maga részéről ugyan nagyra becsüli a fiatalság őszinte indulatait, de -

- De?

S Fülöp mosolyogva nézett a zavarba jövő öreg pap szemei közé.

- Folytassa, plébános úr.

- Ne méltóztassék zokon venni... Itt falun mindent elferdítenek az emberek, a minthogy ez már úgy szokott lenni, rogo... Domine spectábilis olyan illustris persóna községünkben, hogy minden érdekli őket, a mit mond, vagy tesz. Azt remélik, hogy állandóan körükben fogják tisztelhetni, s az úri kastélynak Phönix gyanánt poraiból megélemedett régi fénye majdan az ő fazekukba is juttat hébe-hóba, rogo, egy-egy kis pecsenykét, hehehe... Nagy hunczutok!

- Számíthatnak reám, - felelte jókedvűen Fülöp.

- Teszik is, teszik! A vén kapitányné különben, - per amorem, - nagyon irígy természetű asszonyság. Három gyermeke van, leányok a lelkeim, ergo folyton lamentál. Rossz idők, rossz emberek... hehe... Szeretné férjhez adni csibéit, de nem kérik őket... Nem arra való az időjárás. Szárazság van... Az én szénámat se kéri senki...

VI.

A kastély végleges berendezésével negyednapra teljesen elkészültek. Fülöp átköltözött a plébániából, kifizette az összes munkásokat és megparancsolta szolgájának, hogy azonnal fogasson be és siessen nagynénje elé az állomásra.

Az öreg tágra nyitott szemekkel kérdezte:

- Jól hallék, instálom?... A nagyságos asszony -

- Megint okoskodik kend!

- Nem én! felelte dunnyogva az öreg és kifordult a teremből. Künn fejét rázogatta meg-hökkenve. Valami történt...

Fülöp elborúlt homlokkal járkált a belső teremben, s koronként kiszólt nyers hangon, hogy siessenek. A gyorsvonat pontban fél háromkor délután érkezik az állomásra, s már fél kettő elmúlt. Miska biztosította, hogy repülni fognak. Pár perc múlva aztán ki is robogott a hintó az udvarról, s a park frissen kavicsozott főútján egyenesen az országút felé tartott.

Fülöp nagyon megbánta, hogy ilyen gyorsan felelt az öreg hölgy levelére. Ime, ezt nyerte vele. A tante rövid sürgönyben értesítette, hogy fel akarja használni a kedvező időt és meg fogja tekinteni az újonnan berendezett családi fészket.

Nagyon szép lesz...

Sehogy sem volt inyére ez a váratlan látogatás. Az öreg asszony eddig csak a legritkább esetben adott magáról életjelt. Találkozásuk a fővárosban mindig udvarias, de kimért és közönyös volt, az illem és a kölcsönös családi szívélyesség megszokott formái között. Mi jutott eszébe vajjon, hogy most egyszerre ily feltűnő érdeklődéssel kíséri figyelemmel és még egy hosszú utazás fáradozmain is túlteszi magát, csak hogy saját tapasztalásából szerezzen magának bizonyos dolgokról meggyőződést. Az öreg asszonynak azelőtt még a rendes visegrádi kirándulások is terhére voltak. Most elindul Budapestről és nem tartja fárasztónak a másfél napig tartó hosszú útát.

Fülöp megállt a magas, szárnyas tükör előtt és figyelmesen nézte a tulajdon arcát. Kissé halaványabb, mint máskor. A tante látogatása nincs inyére; de mi van aztán? Fél tőle?

Bolondság ez...

Miért? Erre a feltolakodó kérdésre nincsen válasz, de nyugtalanságot érez... Mintha apró, kellemetlenkedő hangyák bosszantanák. Mintha izmai feszülnének és szunnyadó szenvedélye perczegne végig az idegein.

Öt óra körül visszaérkezett a hintó.

Fülöp kisietett a verandára. Közben pedig eltűnt a tornyosuló felhők mögé a nap és messze morajló, tompa mennydörgés hangzott. A füvek hajladozva bókoltak a suhanó szélben, s alatt repültek közel a földhöz a fecskék.

A természet lázong. Vihar lesz...

*

Benn a kék szalonban nyomott a levegő, a tante arcza hideg, mint a jég, Fülöp egy karosszék bársonyos támlányára támaszkodva néz szórakozott tekintettel a kerti fákra.

Az öreg hölgy kimérten, majdnem visszautasító modorban fogadta az ifjú szivélyes vendéglátását, s az uzsonna alatt is egészen közönyös dolgokról beszélt. Főlemlítette utazásának kellemetlenségeit és hajlott korát, a mely az ilyen kivételes erőmegfeszítést már-már alig bírhatja el. Fülöpnek az ajkán lebegett a megjegyzés, hogy hát ha olyan kellemetlen volt ez az út, kedves tante, miért vetette alá magát az ilyen fárasztó torturának, - de nem mondta ki. Várt. Tudta, hogy miről lesz mindjárt szó, - de várt. Homályos reményei támadtak arra nézve, hogy hátha még sem arról lesz szó, a mit ösztönszerű sejtelmek súgnak. Hátha meggondolja magát a delnő és belátja, hogy az ilyen dolgokba való erőszakos beavatkozás tulajdonképpen presszió és fölösleges gyöngédtelenség, a melyre nem elég puha...

A tante lassan feléje fordította fejét és így szólt:

- Tudod, hogy miért jöttem? kérdezte rövid hallgatás után.

- *Nem*, kedves tante... felelte Fülöp erre a fagyos kérdésre, de udvarias, mosolygó arczzal rögtön hozzátette: valószínűleg azért, hogy falusi új tusculanumomról személyesen...

- Hagyjuk ezt, Fülöp! A dolog sokkal komolyabb, semhogy tréfás oldalai lehetnének. E pillanatban viszont magam sem vagyok olyan hangulatban, hogy tréfát keressek ott, a hol csak sötétséget és szégyent látok.

- Bocsánat!

- Igazad van; rosszul fejeztem ki magamat... Nem szégyenről van itt szó, hanem szerencsétlenségről, - javította ki magát lassú, szintelen hangon a delnő, - a te szerencsétlenségedről, Fülöp...

- Azt hiszi, kedves tante?

- Leveled cynikus hangja győzött meg róla, hogy ezúttal komoly veszélyben forogsz és szükség van a mi segélyünkre is. Az ilyesmit egy csapással kell befejezni, különben hosszú és szomorú nyomot hagy maga után; hosszabbat, mint egy emberélet, és szomorúbbat, mint a milyen a kései megbánás kínzó réme, a melytől Isten óvjon! Röviden arról van szó, hogy nősülni akarsz...

- Igen.

- El akarsz venni egy leányt, a ki nem hozzád való.

- Ezt ön nem tudja, kedves tante.

- Tudom.

- Ha megengedi, holnap bemutathatom -

- Ismétlem, hogy nem vagyok tréfás hangulatban, - felelte büszke mozdulattal az öreg asszony, s ismét ott remegett ajaka szélén az a kevély vonás, a mely arisztokratikus, tiszta, egykori szépségét még most is élénken feltüntető arcának összes kiélezett vonásain uralkodott. Nem azért jöttem ide, - folytatta emeltebb hangon, - hogy ezt a falusi nevezetességet lássam, hanem azért, hogy ezt a tervezett házasságot, a mely méltatlan *hozzánk*, minden rendelkezésemre álló eszköz segítségével, okvetlen megakadályozzam. Nagyon leköteleznél, Fülöp, ha jól megértenéd azt, a mit mondok.

- Megértettem, kedves tante...

- Tehát nem is tagadod?

- Ellenkezőleg! mondotta könnyedén vállat vonva az ifjú; nagyon őszinte vagyok és minden kérdésre azonnal felelni fogok.

- Nőül akarod venni?

- Úgy van!

- Meggondoltad, mit teszel?

- Meg.

- A következményeket is?

- Mindent!

Fülöp merészen, türelmetlenül felelt. Érezte, hogy ebben a pillanatba lobogásban kívánczik a lelke és válponton áll. Eddig a cél nélkül való közönséges emberi bogár lealázó vándorlása volt az élete, - itt kezdődik, most, ebben az órában, ebben a pillanatban az erőit és szárnyait bontogató férfi. Az igazi ember. A »holnap« verőfényére vágyakozó öntudatos lény, a kinek repülése elé im a társadalom sívár, avatag, gyűlöletes és megszegyenítő prózáját tölják elő.

- Mindent meggondoltam, kedves tante, és arra a meggyőződésre jutottam, hogy a társaságnak mindaddig, a míg nem szorulok reá és nem kérem tanácsait, az én dolgaimhoz semmi köze. Oh tudom! Hiszen abban az előkelő körben, a melyben nekem is szerencsém volt élni, egészen ellenkező nézeteket hirdet a közfelfogás, de azóta hosszú utazásokat tettem, idegen, republikánus levegőt szívtam, - folytatta észrevehető gúnnyal, - s jelenleg roppant durva meggyőződéseim vannak.

- Folytasd...

- Nincs benne semmi! Annyi az egész, hogy lázadó lettem, a ki magasra emeli a forradalomra hívó vörös zászlót és nem ismer tekintélyt maga fölött egyetlen egy olyan kérdésben sem, a mely a szívét, a boldogságát, szóval, azokat a belső kincseket érinti, a melyeknek öröme az én gyönyörűségem, gyásza az én szerencsétlenségem és senki másé. Bocsánatot kérek, de ehhez jogaim vannak. Én nem fogok kérni senkit, hogy tapsoljon és tárogatót fújjon, ha örömben vagyok, - avagy résztvevő arczczal sopánkodjék boldogtalanságom fölött, ha a jövőendő beláthatatlan vizein esetleg nyakamat szegve zuhanok le a korálok és tengeri kagylók birodalmába, a vizek alá... Békében hagyok minden embert, nem kérek és nem akarok semmit, - méltányos tehát, hogy az én nyugalmaimat is tiszteletben tartsák. Nagyon különös az, ha az embert már akkor elutasítják, a midőn még semmit sem kért, sőt még csak távolról sem gyanították, hogy kérni akar.

Az öreg hölgy átható, nyugodt tekintettel nézte. Nem mutatott meglepetést. Hangja változatlan maradt. Szavai hideg hangsúlyllyal törték meg a beállott csendet.

- Frázis.

- Tudom; nálunk minden frázis...

- Ne sértsd a társaságot, Fülöp!

- Imádom, kedves tante.

- A társaság nem érdemli kicsinyléseidet, te azonban megérdemled, hogy vakságodért a későbbi szomorú tapasztalat keményen megbüntessen. Figyelmeztetlek, hogy ne hívd ki magad ellen a sorsot és ne kíváncsi legyél a saját boldogtalanságod árán meggyőződni szavaim igazságáról, - mert ennek a szerencsétlen leczkének az árát életeddel kellene hogy megfizessed. Nőszülni akarsz. Jól van; nincs kifogásom ellene; kötelességed. De arra nem kötelez senki, hogy öngyilkos légy.

- Boldog akarok lenni.

- Nem leszel az! Ismered azt a leányt, a kit el akarsz venni?

- Igen!

- Nem ismered, - mondotta hidegen a delnő, - gyanítasz valamit és ismerni véled, de ármítás ez és szemfényvesztés. Ez a leány közönséges falusi parasztnak a leánya, egy erdésznek, egy cselédnek.

- Nem az!

- Mi volna? Becsületes, jó és derék ember lehetett, - nincs kifogásom ellene; elhiszem azt is, hogy a maga nemében distinguált, jónevelésű ember volt, ki megérdemelte, hogy ura megbecsülje, - de *cseléd* volt az ura szolgálatában, egy cseppel sem különb, mint akármelyik ispánod. Nos Fülöp, *ennek* az embernek a gyermekét akarod magadhoz emelni. Nem érzed, hogy abban a pillanatban, a melyben ezt a határtalan könnyelműséget elköveted, - mindörökre ki vagy taszítva abból a körből -

- A melynek korlátolt felfogását és szívtelen »szent szabályait« meggyűlöltem! - felelte hirtelen hangon, kipirúlt, ingerült arczczal az ifjú.

- A melyben ma még csak kevesen tudják, hogy egy közönséges falusi libának a kedvéért, önként száműzni akarod magad a külvilágból, - folytatta zavartalan nyugalommal az öreg hölgy, miközben felállt és az ablakhoz lépett. - Ha tanácsomra hallgatsz, a dolog abban marad.

- Mit tanácsol, kedves tante?

- Azt tanácsolom, Fülöp, hogy hagyd el azonnal ezt a falut és kísérj föl engem a fővárosba. Ott meg fogsz jelenni a társaságban, az emberek látni fognak s a gúnyos sajnálkozásnak azonnal vége. Ezt tanácsolja a józan ész és ezt az önmagad, neved, családod iránt való köteles figyelem is.

- Ez más szóval azt jelenti, hogy a társaság kedvéért mondjak le mindarról, a mitől boldogságot várom.

- Nevezd, a minek akarod. Mit felelsz reá?

- Nem fogadom el, kedves tante.

- És ha követelném?

A kérdés éles. A delnő arczán a sértődés és a benső izgalom jól észrevehető pírja fut át.

- Kivánjon bármit, - felelte nyugalmat erőszakolva az ifjú, - szívesen teljesítem. Ebben az egy pontban azonban nem fogadhatok el se tanácsot, se követelést.

- Tehát megtagadod?

- Meg.

Künn minden sötét. Az eső nagy cseppekben vágódik az ablaküvegekhez, s a fák ágai rendetlen hajlongásban verődnek össze a nagy erővel suhanó szélben...

A tante elhagyta az ablakot és így szólt:

- El voltam készülve reá, hogy ellenkezni fogsz; azt azonban nem vártam, hogy az a személy ennyire körülhálózott, Fülöp. Már nem látsz és nem akarsz látni. Szándékosan rohansz tulajdon veszedelmed elé és nem akarod elhinni, hogy ebben a boldogtalan harcban, a melyet végig küzdeni akarsz, te leszel a legyőzött fél, te leszel az áldozat, te fogod belátni, de későn...

akkor már későn... hogy egy makacs elhatározás kedvéért minden értékedet eljátszottad. Fordulj vissza Fülöp, erről a szerencsétlen útról, még van idő...

- Nem tehetem.

- Kérlek... A saját érdekedben.

- Jól meggondoltam a dolgot, kedves tante. Sajnálom, hogy nem teljesíthetem kívánságát, de nem tehetem ki magamat annak a véletlennek, hogy akár szélvitorlának, akár gyermeknek tartson. Ennek az időnek vége. Meg fogom mutatni, hogy saját elhatározásomért hordozni tudom a felelősséget és nem vagyok annyira gyámoltalan sem, hogy a társaság souverain önkényeskedése előtt meghátráljak.

- Fülöp!

- Oh nekem nagy okaim vannak arra, hogy megvessem azt a társaságot, a mely a maga felfuvalkodott gőgjében lenéz mindenkit, a ki ökölcsapást mér a szabályaira és befolyása alól kivonja magát!... Mi voltam eddig én? Mit dolgoztam, mivel mutattam meg, hogy az emberek becsülésére jogaim vannak? Hová pusztult el harmincz esztendő az életemből? Hol van az a tudás, az a gyakorlat és az a tehetség, a melyeket eddig kellett volna, hogy megszerezsek? Tétlen, renyhe és butító életet éltem. Látnom kell, hogy szegényebb iskolatársaim napról-napra emelkednek, a míg én, a szerencse fia, az »egyetlen« Gerendi Fülöp ma is ugyanabban az ismeretlenségben járom a hétköznapi élet jól kitaposott útját, a melyben tiz évvel ezelőtt... Eh! kedves tante, nagyon hitvány embernek itélném önmagamát, ha a lelkemet nyügöző összes utálatos ködöt el nem tudnám pusztítani onnan!...

A delnő bámulva, haraggal hallgatta ezt a kifakadást. Ez a fiatal ember el van veszve... Hisz ez lázadó!

- Mit hallok, Fülöp?...

- Az igazságot, kedves tante!

- Szerencsétlen!

- Az voltam. Kérem, hagyjuk is ezt a dolgot. Ön, kedves tante, megnyugtatta lelkiismeretét azzal, hogy engem lebeszélni igyekezett. Most azonban meggyőződött arról, - folytatta csillapodva, udvarias meghajlással az ifjú, - hogy javíthatatlan embert lát maga előtt, a ki a világ kedvéért nem hajlandó a maga elhatározását megváltoztatni. Legjobb tehát, ha ezt az elveszett embert sorsára hagyják. Majd elbánik vele az élet...

- Ez utolsó szavad?

- Nem fogok meghajolni.

- Jól van, - mondotta keserű hangon a delnő, - holnap elutazom. Két nap múlva mindenki tudni fogja, hogy nekünk meghaltál.

- Fájdalom, igaz...

- De hisz ez borzasztó! Te és az a leány...

- Bizony az elég borzasztó, édes tante, - felelte mosolyogva az ifjú, - de méltóztassék csak meggondolni, hogy még borzasztóbb volna, ha például egy vérszegény, sápkóros, életúnságot affectáló, erősen puderezett nagyvilági bábót vennék el, a kinek Schoppenhauer az ideálja és pessimismus a vesszőparipája. Ah! én esküszöm önnek, kedves tante, hogy egy ilyen modern - pardon! - egy ilyen előkelő élettárs oldalán huszonnégy óra alatt vagy megőrülnék, vagy irgalmatlanul agyonlőném magamat.

A tante megvető mozdulattal intett.

- Már meg vagy halva.

- Oh nem! Hiszek a feltámadásban!

Erre az utolsó mondatra nincsen válasz. Az öreg asszony nem felel többet. Nehány percz mulva pedig elhagyja a termet s közben egyetlen tekintetre sem méltatja ezt az elveszett embert, a ki fellázadt nyíltan, vakmerően, - ah nem! - fellázadt durva és illetlen heveséssel az ellen a társaság ellen, a melynek ettől a naptól kezdve örökre el van veszve.

Bolond ez?

S a delnő sértődve, keserű indulattal kereste föl a kék szobát, a hol kiadta a parancsot, hogy pakoljanak, rögtön, még ebben a szempillantásban, mert menni akar. Nem marad egy napig sem tovább ebben a házban, a hol majd a Gerendiek paraszt unokái fogják taposni a parkettes padlót s az erkölcselenség fog diadalt ülni az ősi puritán erények fölött. A magyar nemes-ségnek vége, - sohajtotta őszintén érzett levertséggel a delnő, - parasztvérrel vegyül... A sas lefelé zuhan megcsuklott szárnyával a felhők alól. Berondítja a sár és a szemet...

Hitvány madár...

Künn pedig haragos dördüléssel morajlott végig az első harsogó mennydörgés a viharos bolton, s szél rázta heves erőszakoskodással az ablakokat.

Fülöp tünődve nézett maga elé.

Az öreg hölgy sértve érzi magát. Megkérlelje?... Nem, nem! Had' vigye hírül, hogy meghalt... Had' tudják meg abban a milliószor előtérbe tölt társaságban, hogy egy »tag«-gal kevesebb, de egy emberrel több. A fullasztó pinczeszagnak vége: élettel teljes levegőnek az áramlása után sóvárog és halálos veszedelemnek tartja a salonok illattal és ingerlő könnyelműséggel kerítő levegőjét, a mely agyára lopja magát és tehetetlen tompaságba ringatja érzékeit.

A tante el fog utazni holnap.

Menjen; nem tartóztatja. Nem perel és nem bizonyít a maga igaza mellett. Az ő conservativ talajon pompázó előítélet legyőzhetetlen és határtalan. Az ellene való zászlóbontás meddő küzdelem volna. Nem küzd; cselekedni akar.

Az idő igazságos és ítélni fog.

VII.

Nagyon szép elvek ezek, ha verőfényes az égbolt és meleg indulatokkal van tele a léleknek háza. Fülöp minden megindulás nélkül búcsúzott el a tante-tól s bizonyos kárörvendő elégtételt érzett, midőn a hintó kirobogott az udvarból s ő egyedül maradt. Az expedíció nem sikerült. A tante haza fog utazni Pestre és el fogja mondani, hogy a »szerencsétlen« Fülöp menthetetlen.

Nos hát had' fecsegenek róla. Majd elhallgatnak! Három nap alatt lekerül a napirendről és azzal vége. Tizennégy nap múlva senki sem fog emlékezni reá.

- Huszonnyolcz nap múlva a nevemet is elfelejtik, - gondolta kicsinylő mosolylyal az ifjú, azzal kalapja után nyúlt, elhagyta a kastélyt és egyenesen a jegyző lakása felé tartott, a mely most a plébánia tőszomszédságában volt.

A szürke kis ember nem volt otthon.

Fülöp a temető felé nézett és nem kérdezte, hogy hol van...

- Megjelentem, édes Sibil, - mondotta derült hangon, a mint megpillantotta a leányt, ki némi zavarral nyujtotta kezét.

- Isten hozta!

- Egyedül maradtam; a tante elutazott. Úgy gondoltam tehát, hogy legjobban cselekszem, ha ott hagyom azt az üres házat és átjövök önhöz. Ha nincs ellenére, maradjunk itt a kertben.

- Szívesen, uram.

- Bántotta valaki?...

- Engem?

- Olyan levertnek látszik...

- Oh nem!... felelte szelid mosolylyal a leány, s a templom romladozó oldalfalára nézett, - tudja mivel foglalkoztam az imént? Nézze azokat a kiálló téglákat ott a falban. Félóra óta azokat számolgattam össze. Harminczkilencz van felülről lefelé számítva, hatvannégy a szélességben...

- Másra nem gondolt?

A leány reá emelte bizalmas nyíltsággal a szemét.

- Önre, - mondotta lassú hangon.

- Köszönöm, Sibil. Azért vagyok itt, hogy választ kérjek. Egy hét előtt abban állapotunk meg, hogy ön ma felelni fog.

- Még ma...

- Okvetlen ma! Mi ketten nem szorúltunk arra, hogy holmi fölösleges udvariassági húza-vona segélyével értessük meg magunkat, azért tehát minden bevezetés nélkül azt kérdezem öntől, hogy elfogadja-e ajánlatomat, vagy nem? Várjon!... Ne feleljen még - - Azt akarom még hozzá tenni, hogy ebben a tekintetben nem ismerek se engedékenységet, se kiméletet.

- Nem értem önt...

Fülöp gyorsan felvillanó indulattal felelt.

- Szabadságában áll, hogy ajánlatomat visszautasítsa, arra azonban nem lesz elég ereje, hogy más valakinek az esdeklését hallgassa meg.

- Fenyegetés?...

- Azt nem mondtam. Annyi az egész, hogy ön, kedves Sibil, kolostorba kell hogy menjen, - folytatta tréfálkozó igyekezettel az ifjú, - ha engem visszautasít, mert én nem fogom tűrni, hogy önmásnak legyen valaha a neje. Találja mulatságosnak ezt a romantikus ízű kijelentést, de higgyen is egyúttal benne, mert én nem tréfálok.

A leány átható tekintettel nézte. Egész lelke oda gyűlt abba a figyelmes, komoly tekintetbe, a melylyel ennek a kipirult arcú, nyulánk ifjú embernek a szívébe akart látni, hogy kiérezze onnan a jövődjét...

- Feleljen, Sibil.

- Feleljek - -

- Mondja, hogy elfogadja ajánlatomat és nőm lesz. Mondja, hogy boldoggá akarja tenni azt az embert, a ki bízik önben és a ki öntől várja mindazt a csillogó álmot, a melyet magának a jövődjéről kiszínezett. Oh mondja... Akarja, Sibil?

Csend lett. Bántó és nehéz...

- Akarja? kérdezte nyugtalanul Fülöp.

- *Akarom!* felelte egyszerűen a leány és megszorította lassú mozdulattal az ifjú kezét.

*

Szeptember az első korai halál hírvivője. A teremtés hatalmas temetkezésében az első lépcső.

Lassanként levész a lomb friss élettől duzzadó leveleiről a reggeli gyöngyszem s öldöklő enyészet lappang a párázatban. A virágkehely és a lankadó szirmok mohó gyönyörrel szívja magába a harmat bőséges nedvét, a mely nemsokára meg fogja ölni. Ugyanaz öli meg, a mi éltette elébb... Ime az ember rettentő drámája a természet igazságosnak híresztelt háztartásában. A születés és a rothadás fagyos theoriája, a mely alól nincsen kivéve semmi. Sötétség és pusztulás nyúl long a kiélezett levegőben, a mely az öröktől fogva való megsemmisülésnek a hirdetője. -

Szeptember...

Napfény és ragyogás szikrázik a szivárványos, édes, öröme és szilaj ujjongásra ingerlő levegőben, a melyben a mindenható szerelem tüze árad. -

Szeptember a Fülöpé egészen. Osztatlanul és mindörökre az övé.

Ebben a hónapban volt az esküvője. Csendben, feltűnés, vendégség nélkül; a legegyszerűbben, de a legboldogabban. A kis templom jóformán üres volt. Nehány falusi asszony látta. Az oltár előtt senki, csak az eskető lelkész, a jó öreg pap, ki meghatottan, elfogódva rebegte el az előirt esküformát, - azután a tanúk, ő és a menyasszonya. Mindketten sáppadtak voltak. A leány, a máskor merész és nyílt tekintettel szembe néző szép, kis Sibil, - lesütött fejjel, majdnem meggörnyedve állt. Ajaka remegett, nedves, nagy szemei szomorúan szegződtek az oltár elé terített szőnyegre, a melyen e pillanatban a reggeli nap egy betévedt sugárkája tánczolt. Fülöp érezte, hogy reszket, de nem figyelt rá. Izgatottan, türelmetlenül nézte a lelkészt. Mi van még hátra?... Az eskü.

Valaki sír...

A leghátulsó padban, valaki. Egy szürke emberke, a ki most indul a temetőbe, ahhoz a szépen fölvirágozott sírhoz, a mely el fogja venni az esztét. Egy asszony bús előérzettel suttogja: szegény Bárdos... S görbe vonalat ír kezével a levegőbe, a mint szomszédnőjéhez fordul.

Az egyházi szertartás után Fülöp hazavitte nejét.

Azután benyúlt novemberbe az idő és senki sem hallott róla semmit. Olyan jól meghalt a külvilágnak, mint a legboldogabb ember, a ki egy perczig sem törődik azzal, hogy él-e még rajta kívül valaki ezen a földön, vagy nem. Annyit tudott mindössze a külvilágban folyó eseményekről, a mennyit a lapok írtak.

Egy novemberi délutánon aztán a következő dolog történt.

Fülöp dolgozó szobájában foglalatzkodott, a midőn megnyílt a szomszédos ajtó és belépett azon a neje. A fiatal asszony könnyű házi pongyolában, arczán a tavasz rózsás szépségeivel, szemeiben a boldogság ragyogásával, élénken, örvendve lobogtatta kezében a frissen érkezett hírlapot és sietve, kipirult arczczal mondta:

- Milyen meglepetés, Fülöp! Nézd!...

A férj mosolyogva vonta ajkaihoz a hölgy kezét.

- Szerencsétlenség történt? kérdezte vidáman, - hogy ilyen izgatott lett egyszerre az én kis tündérem?

- Oh nem! Olvasd!

- Arany és ezüst valuta...

- Nem ott Fülöp! Itt... Olvasd! Lőrincz arany díjat nyert »Magdolná«-jával a műtárlaton, s a festményt maga a király vásárolta meg. Olvasd, olvasd!...

- Az ám! felelte némi lehangoltsággal Fülöp; a fiu derekasan viseli magát. Játészótársad volt?

- Oh én büszke vagyok rá! mondotta lelkesedve az asszony.

- Kár, hogy nem ismerem.

- Milyen kár!

- Hogy néz ki?

- Nem is tudom... Azt hiszem, hogy eddig már olyan magas, mint te. Barna, nagy szemei vannak, éppen mint neked. Rég nem láttam. Eleintén irt néhány levelet, hanem azután azt írta, hogy Münchenbe megy, később meg azt, hogy visszaérkezett Pestre és most ott dolgozik. Mennyire örvendek, hogy ilyen nagyszerű sikert aratott mindjárt az első képpel! Oh, Lőrincz derék fiú. Nézd! Itt van...

S a hölgy előmutatott egy képes lapot, a melynek czimlapján a »Magdolna« fiatal festőjének arczképe állott.

Fülöp elvette és nézte.

- Csinos fiú, - mondotta elismerőleg.

- A szemei, Fülöp!

- Lelkes, szép, nagy szemei vannak, - intett helybenhagyólag a férj, miközben visszaadta nejének a képes lapot és a feltűnést keltő festményről írott terjedelmes ismertetést olvasta át. Azután átfutott egy másikat, egy harmadikat... Azokból megtudta, hogy Fráter Lőrincz, ez alig huszonnégyéves fiatal ember nevét szárnyaira emelte a hír, és hogy első nagyobb szabású műve a fényes tehetség összes zseniális vonásait egyesíti. Egyik lap hizelgőbben nyilatkozott,

mint a másik. Örvendtek az újon feltűnt »csillag« hatalmas talentumának, a mely nemcsak a közönség osztatlan elismerését, hanem a legfelsőbb körök figyelmét is azonnal magára vonta. »Örömmel vesszük hírül, hogy a nagytehetségű fiatal művész állandóan nálunk óhajt letelepedni...« »Fényes tehetsége ő felségének a királynak is megragadta figyelmét...« »A mű a királyi képtár számára vásároltatott meg...« stb. stb.

Fülöp félretolta a hirlapokat.

A hölgy örvendezve mondta:

- Gratulálni fogok Lőrincznek, Fülöp, - megengeded?

- Milyen kérdés!

- Köszönöm! Boldog vagyok, hogy ilyen szerencse érte. Meg fogom neki irni, hogy egykori játszótársa sem az többé, ki akkor volt, a midőn még együtt csavarogtuk az erdőt... Istenem!... Milyen emlékek... S a szegény bácsi! Még ő sem tudja, hogy mi lett a Lőrinczkéből... Megyek és azonnal irok!... Ah, a derék Lőrincz!

S a nő kifutott a teremből, hogy azonnal levelet írjon. Fülöp pedig nem volt tisztában vele, hogy mi történik a lelke mélyén. Érezte, hogy nincsen része a neje örömében és valami homályos indulat bántja. De mi?... A dolog egyszerű és természetes. Sibil örül az unokabátyja diadalának, a ki tiszteletreméltó helyet vívott ki magának, bizonyára erőteljes és makacs küzdelem árán, az emberek becsülésében és ezt az őszinte örömet nem titkolja. Van-e egyszerűbb ennél?

Fülöp szórakozottan járkált.

Kinézett a kertbe, a melynek magukban hallgató fái között lassan mozdult a lomha novemberi köd. Fázós, hideg idő járt. Tegnap erős dér hullott. Nemsokára havas lesz körül a világ, oda lesz a falusi élet barátságos költészete, s helyét a tél foglalja el a maga csendjével és unalmas egyhangúságával, a melybe hébe-hóba csak a vadászatok hoznak majd némi élénkséget.

De ez még semmi.

Nem is erről van tulajdonképpen szó, hanem egészen másról...

Fülöp azonban nem kérdezte, hogy miről. Valami belepattant a levegőbe, a mi rosszúl esik. Nem tudja a nevét, nem sejtí, nem ismeri, de érzi, hogy van és hogy a szívébe fészkelte magát. Irigység volna? Irigyelné azt a fiatal embert, a ki ilyen meleg öröme tudta villanyozni a nejét?

Nem, nem!...

De hátha?... Fülöp összereszt és magára gondolt. Ez a hír fölverte nyugalját és gondolkodásra ingerli agyát, a melyet a lefolyt hetek zavartalan és mély boldogsága az álom édességeivel kábított el. Az jutott eszébe, hogy még mindig nincs azon az úton, a melyet maga elé tűzött. Az első lépés még volna: szembeszállott a társaság ódon meggyőződéseivel és nőül vette azt, a kit magának kívánt. De hol van a többi?

Cselekedni kellene; de mit?

S Fülöp akaratlanul is megvallotta magának, hogy e pillanatban a versengés izgató sugalmazására hallgat. Villámgyorsan repült keresztül az agyán, hogy neje összehasonlításokat tehet közte és a között a *másik* között, a kinek diadalmas föltűnését olyannyira őszinte lelkesedéssel vette hírül. Ennek az összehasonlításnak az lesz a vége...

A gondolat repül és mérgez...

Fülöp bosszankodni kezdett magára, hogy ilyen képtelenségen járatja eszét. Elhatározta, hogy bolondság az, a mire gondol és hogy rémlátásai vannak, a melyeknek még ez az első felkivánczozó, gyenge csirája is halálos bűn és rút gyöngédtelenség ezzel a gyermek asszony-nyal szemben, a ki a maga átlátszó fehérségében felül áll mindenben, a mi közönséges és hétköznapi.

Pár percz múlva elhagyta dolgozó szobáját és a baloldali terembe lépett.

Sibil az íróasztalnál ült és nagy gyorsasággal írt.

- Mindjárt készen vagyok, Fülöp, - mondotta mosolyogva, - elolvasod, a mit írok?

Fülöp érezte, hogy mint tüzesíti ki arczát erre a bizalmas kérdésre a szégyen.

- Nem olvasom, édes pintyőkém, - felelte gyorsan, elfordúlva, nehogy lekiáltson arczáról a megszégyenülés, - arra kérlek, hogy jelentsd ki Lőrincznek az én nagyrabecsülésemet is.

- A tiedet is!

- Természetesen, az enyémet is.

- Igen, igen!... Te jó vagy és Lőrincz megérdemli. Így ni! Még egy sort, azután... így... aláírás

- Fülöp!

- Parancsolsz?

- Még mindig nem szoktam meg, - mondotta hátra fordúlva pajzán kötekedéssel, - hogy a te nevedet írjam ide az enyém helyett.

- Majd megszokod. Kedves fiú volt ez a Lőrincz?

- Oh, igen!

- Tetszett neked?

- Miért kérdezed?

- Érdekel.

- Nem szabad félremagyarázni ezt a kérdést? - kérdezte tréfás komolysággal a nő, - például úgy, uram, hogy ön -

- Nem vagyok féltékeny, asszonyom! - felelte ugyanazzal a fontoskodó, jókedvű pathossal a férj.

- Nem? Igazán nem?

- Soha!

- Esküdjék, uram! A szent ostyára...

- Az ön szívére, asszonyom!

S Fülöp magasra emelte a két ujját. Sibil felugrott a székről, odafutott hozzá és átkulcsolta túláradozó lelkesedéssel a nyakát, miközben kitörő indulattal ismételte, hogy kimondhatatlanul boldognak érzi magát. Nincsen semmi kívánsága, a való messze túlszárnyalta az ő vágyait, s ha el tudná felejteni azt a koronként szeméi elé tűnő sötét pontot, a melytől most még jobban fél, mint azelőtt: senki sem mondhatná több büszkeséggel, hogy tökéletesen boldog, mint ő.

Fülöp megsimogatta szeretettel a mellére simuló szőke főt és gyöngéden kérdezősködött az után a »sötét pont« után, a melyről semmit sem tud.

- De igen, de igen, - ismételte aggódó arczczal a nő. Azután édes, bocsánatkérő hangon tette hozzá: Nem haragszol reám, Fülöp?

- Reád, Sibil?
- Igen. Nem bántad meg, hogy - engem -
- Hallgass, hallgass!...
- Istenem, hisz én előre mondtam, hogy nem vagyunk egymáshoz valók... Emlékszel? Én tudtam, hogy ez lesz a vége.
- De miket beszél a pintyőke? Sötét pont... vége... Esküszöm, édesem, hogy mindebből semmit sem értek.
- Könnyü megérteni, Fülöp...
- Például?
- Például, hogy ide vagy kötve és nem követheted hajlamaidat - én miattam. Ha én nem volnék, ezt a telet nem töltenéd itt.
- Az igaz! - felelte mosolyogva a férj.
- Igaz... igaz...
- De csak az egyik fele, kedvesem, - folytatta gyors gondolattól megkapatva az ifjú, - csak annyi igaz, hogy ha egyedül volnék, Pestre mennék. Ez azonban nem akadályoz engem abban, hogy ezt a tervemet, - ha éppen tervről volna szó, - a te társaságodban ne hajtsam végre.
- Sibil fejét rázta.
- Nem lehet...
- Azt hiszed?
- Tudom. Kellemetlenségeknek volnál kitéve és ezt nem akarom. Mennyire sajnállak, édes Fülöp...
- Ez baj, - felelte jókedvűen az ifjú, - a kit sajnálni kezdenek, az már az alvilágé.
- Tréfálsz...
- Csak nem vehetem komolyan ezeket a te szeretetreméltó aggodalmaidat, a melyeket nekem, a »teremtés koronájának« *nem szabad* figyelembe vennem. Azt mondanák reám, hogy Gerendi Fülöp: asszony...
- Milyen jó vagy!
- Édes baba, - mondotta élénken az ifjú és kezébe vette gyöngéden a neje kezét, - ajánlok valamit, még pedig azzal a kemény kikötéssel, hogy semmiféle ellentmondást nem fogok meghallgatni. Azt akarom ajánlani, hogy készülj útra, - holnap felutazunk Pestre.
- Nem, nem!
- Ellentmondás?
- Istenem, hiszen nem miattam...
- Fölösleges aggodalmak, kedves Sibil, - az emberek csak akkor veszedelmesek, ha nem nélkülözhetjük őket. Az azonban, a ki nem szorúl rájuk, - nem érzi se fullánkjaikat, se azt a mézbe rejtett epét, a mit »finom modor«-nak nevez az udvarias gorombaság. Asszonyom! ez a dolog be van fejezve és én nem tűrök ellentmondást.
- Komolyan akarod?

- A legkomolyabban, baba! - fejezte be a társalgást Fülöp. - Deczember végéig ott maradunk. Ha tetszeni fog a levegő, januárban sem jövünk vissza, - ha nem, akkor vasútra ülünk és hazafelé fordítjuk a vitorlákat. Ez ennek a tervnek a mulatságos része. A komoly oldala az, hogy körül akarok nézni a Clubban. A jövő év júniusában általános választások lesznek. Titokban azt tervezem, hogy valamelyik kerületben én is fel fogok lépni és beválasztatom magamat a Házba. Repülni akarok, édesem! Oh én nagyon magasra kell hogy repüljek, hogy a tante orrfintorgató társasága kibéküljön azzal a roppant veszteséggel, a mely őket az én személyemben érte. Meg kell hogy mutassam nekik, hogy eleven vagyok. Érezniök kell, hogy *különb* vagyok mint ők. Meg kell hogy győződjenek arról, hogy ők sohasem fogadhatnak vissza engem, hanem ha én fölkeresem a társaságukat, az nekik büszkeség és megtiszteltetés kell hogy legyen. Ezt akarom! Megteszem! Kifogásaid vannak?

- Nincsenek, nincsenek! Szép, férfias, hozzád méltó terv, édes Fülöp! - mondotta izgatottan a nő, - ha bátorságom lett volna, én már beszéltem volna neked erről... De azt gondoltam, hogy talán terhedre lesz, - talán más terveid vannak s az én kéréstlen közbeszólásom kellemetlenül érintene. Fülöp! Én itt vagyok a legboldogabb, a hol vagyunk, - de én volnék a legboldogtalanabb ezen a földön, ha utadban állnék. Büszke vagyok reád, szeretlek, te vagy a legjobb - Istenem - de ha észrevenném, hogy akadályozlak azon az úton, a melyet magad elé tűzöl, - nem maradnék az oldaladnál... elmennék... elhagynálak...

Fülöp meghatottan vonta karjaiba és így szólt:

- Nem bánom, Sibil, - várjuk ezt az időt, - ez lesz az örökkévalóság és a végtelenség. Most azonban ne beszéljünk erről többé. A program kész; holnap indulunk. Eljön a tisztelendő?

- Azt ígérte, hogy este meglátogat.

- Küldj utánam, ha eljön. Isten veled!

- Isten veled!

Fülöp átment a dolgozószobájába, szivarra gyújtott és a terv részleteiről gondolkozva járkált föl és alá a szőnyegeken. Nyugtalan-ságot érzett. A hirtelen felvillant tervet mohón, összes vonásaival egyszerre ragadta meg és futotta át. Tudta, hogy szüksége van arra, a mit tenni akar. Érezte, hogy nem szabad dédelgetni a tétlenséget. Benső ösztönzés hajtotta arra az útra, a melyen felül emelkedhetik a közönséges tömeg határvonalán és éreztetheti fölényét mindazokkal, a kik most bizonyára sértő sajnálkozással emlegetik a házasságát.

Becsengette öreg cselédjét és rendelkezett.

- Miska! Holnap elutazunk; kend velünk jön.

- Nem értem, instálom, - dunyogta meglepetve a vén sas; - ebben az időben...

- Okoskodik kend?

- Nem a! De azt ízélem, hogy tán...

- Ne ízéljen semmit!

- Jó, jó...

- Átmegy a tisztartó úrhoz és megmondja neki hogy reggel jöjjön át és vegye át utasításaimat. Meglehet, hogy egész télen nem jövünk vissza.

- Engedelmet kérek... Csak mi ketten megyünk?

- Nőm is jön.

- Dehogya is ne, instálom! A nagyságos asszony...

- Hallgasson!

- Nem süket senki...

S az öreg magában morogva tette be háta mögött az ajtót. A hétrét gubanczott tordai isten-nyila érti ezt a dolgot, - dörögte lefelé haladtában a tisztartó lakása felé... Alig hogy ide melegedénk, s ahol e, most már megest bele bújt az úrfiba a régi facsaros tempó. Immár kifelé ágaskodik ebből az idevaló drága nyugalomból. Már tüzet fogott nyugtalan talpai alatt a föld. Már megyünk, kutyánszki! Réz angyal!...

Fülöp a jövőre gondolt.

Sibil a múltra.

A mint egyedül maradt, ismét elővette a hírlapokat és végig olvasta azokat a hízelgő nyilatkozatokat, a melyek Lőrinczről szóltak. Valamikor senki sem gondolta, hogy így lesz. Valamikor gyermekek voltak és árvák, a kik ki tudja hová vetődtek volna a világon, ha az a jó szürke ember gondjaiba nem veszi őket.

Olyan ez, mint az álom...

Lőrincz emelkedőben a tehetség és a nagyság magasságai felé, ő asszony lett, - Bárdos hanyatlóban a temető felé, a hol a szegény, szerencsétlen »aranyhaju« Róza aluszsza álomtalan álmát...

Meghalt.

Sohasem kérdezte, hogy miért halt meg?... Fülöp bizonyosan többet is tud, mint a mennyit mondott, - de nem kérdezi. Irtózik ettől a borzasztó titoktól. Sejtelmei vannak, de ne tudjon róla. Valami vonja a bizonyosság után, - nem bánná, ha valaki hirtelen, váratlanul elébe tárná azt a multat, a melynek olyan szörnyű lett a vége -

Oh, de aztán?... Mi lenne tovább? Mit érne vele?

Nehéz felejtetni.

Az emlékezés kikivánczik a ködből és belopja magát a lehellettel. Körül lengi alattomos leskelődéssel a velőt és átczikázik a legparányibb résen.

A mint kezére támasztja tünődve, elgondolkozva a szőke, kis fejét, im szerte válik a jelenről a szivárványos fátyol és felvonul lehunytt tekintete elé a Pálos-rendi kolostor titokzatos képe... Látja a kápolna belsejét, a melyet egykor Lőrinczczel néztek; a verőfényt, a mely *akkor* világította azt az elhagyott helyett; az itt-ott lehámozott, máshol homályos, de azért jól kivehető körvonalakban feltűnedező régi képeket a falon.... Minden megelevenedik és fényt sugároz. Az oltár, egy pálma, egy kopott meztelen test... Szentkép - -

A forróság, a mely arczába csapott, a Lőrincz jóslatszerű tekintete...

Ejh!... Milyen gyermek, milyen gyermek!... Az asszony ugyanugy érez, mint a leány. De nem fog! Nem is gondol ezekre a bolondságokra többé. El fogja felejtetni úgy, hogy ne jusson eszébe soha; nem jó út az, a hová ezek a cikázó emlékek unszolják, hívják, vesztegetik és elringatják. Nincs benne semmi, de még sem akarja. Mire való?

Lőrincz régen elfelejtette már bizonyosan ezt a gyermekes kalandot, a mely elűzte innen.

Sibil fölrezzent e pillanatban és elhagyta helyét. A tükör elé lépett.

S miközben végigmérte szórakozottan a nyulánk alakját, az arcát és vonásait, a melyekre meleg pír lopott hirtelen ez a gyorsan tovavesző emlékezés, - belépett nesztelenül Fülöp és megszólította.

- Sibil!

- Istenem!

- Nagyon szép! nevetett ingerkedve az ifjú, - szabad így megijedni tőlem?

- Nem tőled, Fülöp... felelte remegő hangon a nő és elfordította arcát, a melyről a megnevezhetlen félelem és rettegés hajtotta el e pillanatban az élet színét.

Fülöp meglepetve eresztette el a kezét. Kérdezett:

- Mi bajod van édesem?

- Semmi...

Éppen semmi. A másik perczben eltűnik az árny, szenvedélyes, meleg vér tüzesíti ki a leányos arcot. Sibil átkulcsolja mind a két karjával a Fülöp nyakát, belevész sugárzó tekintetével a szemeibe és azt kérdezi tőle kihevült, követelő, majdnem nyers, parancsoló, kiáltó hangon:

- Szeretsz?

- Téged szeretlek.

- Nagyon szeress, Fülöp! Úgy szeress, hogy soha se távozz az oldalam mellől. Vigyázz reám, őrizz - asszony vagyok - ostoba vagyok - - Mennyire szeretlek, te!... Oh, Fülöp!... Nem tudom megmondani, hogy mi történik velem, de jobban szeretném, ha sohasem hagynók el ezt a falut...

- A mint akarod, Sibil. Nem bánom, maradjunk itthon.

A nő megrázta ideges mozdulattal a fejét.

- Menjünk...

VIII.

Másnap elutaztak.

A főváros ugyanaz, mint régen. Ugyanaz a nyüzsgés, ugyanaz a fény és ugyanaz a nyomor. Nem változott semmi. A lóvasúti kocsik egyhangú, siralmas tülkölése, az egymás lábnyomában szaladó emberek az utcán, s a vén folyam a Gellért alatt, a mely méltóságos tunyaságban hallgat ködlepett fejjel a tetejére nehezedő idegen kövek nyomása alatt... Fülöp semmi változást nem látott a megszokott képen, csak az ő levegője lett más. Egy kicsit csípősebb és súlyosabb, mint régen.

Megérkezésük után átment régi lakására és kifogadta a hozzá nyitott két szomszédos teremmel együtt, a melyeket azonnal berendeztetett.

Sibilnek tetszett a lakás. Az öreg szolga azonban fejét rázogatta békétlenül, miközben elrakosgatta a málhát. Nem olyan ez itt, mint otthon. Nem bizony! Sok a láрма.

Harmadnap reggelre kiderült az idő. A novemberi pára korán szerte oszlott, - sárgás napfény világította meg a muzeum-kerti fákat.

Fülöp reggelizés után fölkereste nejét és tudtára adta, hogy a délelőtt egy-két óráját néhány látogatásra használja föl.

- Isten veled, édesem! Déli egy órára visszajövök. Délután pedig együtt kocsizunk ki a műcsarnokba.

- Igen, Fülöp. Ki volt az, a kit tegnap alig akartál észrevenni?

- Egy báró, - felelte kitérőleg az ifjú.

- Nihilista?

- Meglehet...

- Akkor elhiszem, hogy nincsen neve.

- Brinckman László.

- Csinos ember, - mondotta fürkésző tekintettel a nő; - milyen kerekre nyitott szemekkel bámult. Észrevetted?

- Nem törődöm vele, kis Sibil, - felelte kedvetlen mosolylyal Fülöp és elbúcsúzott. Megy. A viszontlátásra egy órákor!

Lenn a muzeum-körúton egy régi casinóbeli ismerőssel találkozott. Ősz hajú, egyenes növésű, mindig élczes, tréfás öreg úr volt ez, - a kinek a vidám mosolyából ugyancsak nem lehetett kiolvasni a vállaira nehezedő hatvannyolcz évet.

- Servus humillimus! Kedves Gerendi! Eleven, eleven?...

- Köszönöm. Az.

- Nagyon szép! Megnősült? Hallottuk. László híresztelte a kaszinóban. Ah, ez a László szerencsés ember!

- Nyert a lóversenyen?

- Vesztett; gyalázatosan vesztett. A hölgyeknél azonban... Sapristi welch' a Glück! Mióta az aranyhajú Medea eltűnt, azóta lemondott ugyan arról, hogy bolonddá tegye a társaságot, de most is kitűnő izlése van. Mondjak újságot, édes Filippó? Lászlót kigolyózták a társaságból... hehehe!... nagyon jó!

- Úgy?

- De nagyon! - fecsegte nevetve az öreg roué; - tudja, az úgy volt, hogy Medeával, a ki neje gyanánt szerepelt, rútul felültette a societást. Megtudták. Menekülnie kellett. Most aztán, mindaddig, a míg valósággal meg nem házasodik, olyan üres a gyárutczai szürke palota, mint hétköznapon a templomok itt Pesten. Egy lélek sem keresi föl - nappal... Hová siet?

- Visitte.

- Persze, persze! Állandóság?

- A míg a saison tart.

- Feljön a Clubba?

- Fel.

- Örülni fogunk. Tegnapelőtt estély volt az ön tantejánál. Sokan voltunk. Pompás vajas perezek, thea, cognac, vaniliás piskóta. László nem volt meghíva, hehehe... he... Szegény török! A viszontlátásra cher Gerendi! Nagyon örültem... Pá!

Fülöp kezét szorította a fecsegő úrral és elsietett.

Ez is egy »nulla« a múltból. Egy buborék, a melyik addig kering a maga hitvány tengelye körül, a míg megpattan, s vége. Egy modern nobile a társaságból. Egy pirouettirozó tekintélyes pojácza az előkelő világ parkette-jén, nyúlékony erkölcsökkel, a melyek mellett egészen kényelmesen meg lehet élni. Erkölcs!... Mellette, felette, vagy alatta, - soha sem benne. Ez kényelmes és könnyű. Látszat, perfectség, külszín és elsőrendű színészi talentum, - ez a törvény. A társaság mindent megbocsát, ha ez a törvény sértetlenül marad. Az illem és a »haute« morál merész megsértését ritkán. A tüntető kicsinylést: soha.

Fülöp meggyőződést szerezni megy arról, hogy igaz-e az a kőbe vésett §§. bokréta, vagy nem.

A tante az első emeleten lakik. Fülöp számítja a lépcsőt. Harminczkettő.

Fenn az előszobában nyúzott arcú inas ácsorog. Azt megszólítja és átadja neki a névjegyét. Menjen!

Az inas megy. Öt percz múlva visszajön és mély meghajlással, elleplezett gúnnyal, majdnem résztvevő arcczal mondja:

- Ő nagysága nagyon sajnálja, de e pillanatban nem fogadhat.

Fülöp egy aranyat nyom az inas markába és azt kérdezi.

- Más semmi?

- Oh, kérem... még... hebegi megzavarodva az inas; - azt hiszem -

- Nevem Gerendi Fülöp.

- A nagyságos úrfi!...

- Más semmi?

- Ő nagysága rossz hangulatban van, - suttogja szolgáltkészen az inas. A névjegyet ketté szakította.

- Úgy?

- Azt parancsolta, hogy a nagyságos úrfinak soha sem lesz itthon... Nagyon haragszik...

- Jól van. Mást nem mondott?

- Kikergetett.

Fülöp kifelé indult. Az inas rohant az ajtóhoz és nyitotta. Fülöp lement a lépcsőkön. Harminczkettő...

A paragrafus bevált. Ez nyílt száműzetés. Az öreg matrónának egyetlen egy élő rokona sincs, csak ő, - de im számúzi, mert a paragrafus szent és sérthetetlen. A ki kicsinyli a társaságot és házasságot köt a societás helyeslő jóváhagyása nélkül: az halott. Lehet valaki léha, mint Brinckman báró, - az hiba, de nem bűn, - egy ideig duzzognak érte, azután nevetséges, sőt zseniális fiatalkori hóbortnak tartják, és megbocsátják, de a ki »paraszt«-ig alázza magát, az olyan halálos bűn, a melyet még csak elfelejteni sem lehet soha.

A további látogatásokat abba hagyta. Ettől az órától kezdve senkiről sem fog tudomást venni. Este még fölmege a kaszinóba, azután magának él. Úgy tesz, mintha senki se élne abból a társaságból, a melyben azelőtt mindennapos volt.

Ez azonban csak szalmaláng és önámítás. Fülöp büszkeséget erőszakolt magára, a míg valójában érzékenyen sértve érezte magát. Hogyan? Hát ezek az emberek csakugyan befolyást követelnek maguknak az ő privát életébe? Azt akarják, hogy megbánja házasságát és vezekelni járjon?

Ostobák!

Ennyi és nem több. Majd megmutatja! Kényszeríteni fogja őket, hogy meghajoljanak és belássák, hogy sötétségben járó az előítélet, a melynek rabszolgái.

Sibil örvendő arcczal sietett elébe, a midőn benyitotta kevéssel tizenkettő után az ajtót.

- Milyen kár, hogy nem voltál itt! Vendégünk volt.

- Vendég...

- Lőrincz jött el! mondotta élénk tekintettel a nő; - megtudta, hogy itt vagyunk és azonnal eljött. Ha öt percczel hamarabb jössz vissza, még itt találod.

- Majd eljön...

- Még ma! Hogy megváltozott! Alig ismertem rá. Azt mondta, hogy a lefolyt négy év tette olyan halaványnyá az arcát. Szegény fiú... Sok nyomorúságot szenvedett át, a mig idáig vitte. S képzeld csak! Még csak nem is örvend valami nagyon annak a diadálnak, a mit aratott. Azt mondja, hogy az semmi. Külföldön sokkal több elismerésben van az igazi tehetségnek része; itthon azonban még ez is különös szerencse és hatalmas véletlenség.

- Igaza van.

- Azt hiszed? Nekem úgy tetszett, mintha túlzás volna. A nagy sikert arató ember rendszerint tüntetni szokott azzal, hogy keserű és elégedetlen arcot mutat. Talán azért, - folytatta lassúbb hangon Sibil, - hogy kibékítse az embereket és bocsánatukat kérje azért, hogy elég vakmerő volt a fejükre nőni... Tévedek, Fülöp?

- Oh te kis, okos pintyőkém, - felelte kiderült tekintettel az ifjú, - mindig igazad van! Hány órákor jön el a mester?

- Fél négykor.

- Helyes! Együtt megyünk.

Délután pontban négy órakor Miska bejelentette az ifjút. Fülöp kitüntető szívélyességgel fogadta és szerencsét kívánt. Az ifjú, - kissé fáradt, málázó arcú, de erőteljesen, csinosan nőtt fiatal ember, - köszönetet mondott a barátságos érdeklődésért és biztosította Fülöpöt, hogy leghívebb emberei közé számíthatja.

- Megvallom, uram, hogy kevés emberrel rokonszenvezek, - mondotta helyet foglalva Fülöp mellett egy törpe kereveten, - önt azonban már ismeretlenül is nagyrabecsültem, mert ön nem olyan, mint a többi.

Fülöpnek jól esett ez az őszinte szó.

- Rajta leszek, - felelte mosolyogva, - hogy ezt az előlegezett jó véleményt megőrizzem.

- Nem, nem! Ön nem szorult az én véleményemre, uram. Én azonban reá szorultam az ön barátságára, mert úgy érzem magam itt Pesten, mintha a hindosztáni sivatagok pusztaságán élnék. Csodálkozik?... Ez egészen természetes. Az emberek azt gondolhatják, ha reám néznek, hogy ezt a piktort bizonyosan a rák csípi, vagy krónikus májbajban szenved, - a miért olyan keserű, fanyar és élvezhetetlen az arcza, - pedig nem az a bajom, hanem az, hogy kimondhatatlanul elhagyatottnak érzem magamat ezen a földön...

A mellékteremből Sibil lépett e pillanatban a kis salonba. Lőrincz felállt.

- Isten hozott, Lőrincz! Megint panaszkodol, te, a »mester«? Fekete a világ?...

S a hölgy kezét nyújtotta az ifjúnak, melyet az tiszteletteljesen szorított meg.

- Rettenetesen fekete, kedves Sibil, - felelte helyeslő bólintással, - ez a mi fiatal fővárosunk nem cigány-embernek való. Nagyon hideg...

- Megfagy a szárnyad?

- Azonnal megfagy. A lelkes bohéme úgy bukfenczezik lefelé a saját külön világának sugaras magasságaiból, mint egy idomtalan lisztes zsák. Higgyék el nekem, hogy nem tréfálok. Nem is azért mondom, mintha ezzel szemben a németországi nagy művészpártoló városokat akarnám földicsérni, - de föltűnt nekem, pedig csak sárgacsőrű gólyamadár vagyok még ebben a széles kaliberű körben, hogy itt a művészet jóformán még mindig ugyanabban a méltatlan elbánásban részesül, mint külföldön például a harmincz éves háború idejében. Művész és mesterember között itt mindössze annyi különbség van, hogy az előbbinek nem szurok és csiriz érzik a kezén, hanem festék.

Fülöp nevetve intett.

- Várjon csak később... majd később, uram, ha jobban megismeri a társaságot.

- Nem fogom megismerni.

- Ön?

- Fölösleges! Ma tíz meghívást kaptam, tegnap huszonkettőt, tegnapelőtt ismét egy csomót. Ez így megy mindennap. Két órát azzal töltök el, hogy ezeket a nagybecsű meghívásokat százféle udvarias frázis kíséretében visszautasítom. Eleintén megjelentem itt-ott. A magam formájú nyárspolgárok szívélyesek voltak, ezeket megszerettem, derék, őszinte, lelkesedni tudó emberek, - az úgynevezett előkelő világ azonban pártfogólag viselte magát irányomban...

Fülöp elkomolyodott. Ez a hang kevély; az ifjú szemeiből gyorsan tovavesző villám lobban szikrába, a mint megsértett önérzettel mondja:

- Mintha azt mondták volna, kérem, hogy ne te szegény mázoló, te »művész«, vagy minek hívnak, - hát nőttél-e már akkorát, hogy észrevegyenek a méltóságos orrok?... Rajta fiatal izé, rajta! Très bien petit chien, érdeklődni fogunk irántad, szegény ember... Ej!... Nagyon kevés hiányzott, hogy rögtön ott nem hagytam ezt a kétségbeejtően üres bábszínházat.

- Ne légy ilyen makacs, Lőrincz, - mondotta aggódó arczczal a hölgy.

Fülöp biztatta:

- De csak legyen! Jogai vannak arra, hogy beláthatatlan magasságban tudja magát e pöffesz-kedő emberek fölött. Használja és gyakorolja ezt a jogot. Szeretem, hogy ilyen. Magam is arra az útra térülök, a melyen ön jár. Fogjunk kezét!

- Szívesen, uram! - felelte hálás tekintettel az ifjú és megrázta meleg barátsággal a Fülöp jobbját; - ön megmutatta, hogy nemesen gondolkodik. Büszke vagyok jóindulatára és igyekezni fogok, hogy ezt a jóindulatot minél terhesebbé tegyem önnek. Ah, uram! Én önhöz kötöm magamat és nem nyugszom addig, a míg kétségbe nem ejtem.

- Próbálja meg, próbálja meg, - felelte jókedvűen Fülöp és felállt. Megrázta a csengetyűt; a vén sas bejött. - Rendelt kocsit, Miska?

- Igenis.

- Nos, hát ha úgy tetszik, kedves Sibil, - a program következő pontja: a Lőrincz dicsősége. Kikocsizunk a műcsarnokba.

*

Tovább úgy volt, hogy Fülöp egy egész hónapig nem mutatta magát. Nem járt semmiféle társaságba, nem ment el se a clubba, se a kaszinóba és őt sem kereste föl, Lőrinczen kívül, senki. Eljárt a színházakba, neje társaságában néhányszor a jégpályára is kiment, - ez volt az egész. Deczember huszadika körül, zimankós téli estén történt, hogy szokása szerint ismét egyedül sétált. Maga sem tudta, hogy miért járja az utcákat, de ment megállapodás nélkül, szórakozottan, elkedvetlenedve. Az nap délelőtt látogatást tett a Lőrincz műtermében, a hol hatalmas vászon volt kifeszítve a tágas atelier egész szélességében. Az ifjú új művön dolgozott. Sokan látogatták és nagy elismeréssel nyilatkoztak erről az új alkotásról is. Fülöp szintén kifejezte tetszését, magában azonban elégedetlenséget érzett.

Belátta, hogy nem képes versenyre kelni ezzel a fiatal emberrel, s Sibil sohasem lesz abban a helyzetben, hogy büszke lehessen rá. Maga sem tudta, hogy miért vágyik erre, - de szerette volna, ha valamely feltűnő diadalt arat.

Mintha neje is megváltozott volna... Valamivel tartózkodóbb és érzékenyebb...

Képzlődés tán?

Meglehet. A benső nyugtalanság csupa torzalakkal rajozza tele a levegőt és sötétséget sző a lélek köré.

Felfelé jött a hatvani-utczán. A fordulónál bement egy ékszerész-boltba, a hol Sibilnek egy kedvenc gyűrűjét adta át csináltatás végett a minap. Az ajtóból rögtön vissza akart fordulni, de már késő volt: a tante, ki valami theázó készletet tekintett meg az üzletben, észrevette és intett, hogy maradjon.

- Váratlan találkozás, Fülöp, - mondotta szokatlanul barátságos hangon, - most azonban várj meg és kísérj haza.

Fülöp némán meghajtotta magát és várt. Az öreg hölgy néhány utasítást adott az ékszerésznek, azután Fülöphöz fordult.

- Mehetünk, Fülöp.

A tante hintaja künn várakozott. Fülöp besegítette az öreg asszonyt és maga is beszállt. A hintó csendes gördüléssel indult végig a népes utcán. A tante útközben egészen közönyös dolgokról beszélt és nem kívánt választ. Tíz percz múlva a hintó befordult a kapun s a lépcsőház előtt megállt.

Esti nyolcz óra volt.

Fenn a tante külön salonjában mindössze két gyertya égett. Fülöp szórakozottan tekintett körül. Az öreg hölgy nem ok nélkül szólította meg, ezzel tisztában volt.

Néhány percz múlva visszajött a tante és a magas tükör alatt levő kereveten foglalt helyet. Fülöp arczára nézett lopva, de semmit sem tudott meglátni a gyéren világított félhomályban.

- Jőjj közelebb, Fülöp, - törte meg a csendet nyugodt, szenvtelen hangon a delnő, - tegnap délután levelet küldtem; megkaptad?

- Nem kaptam, kedves tante.

- Azt irtam benne, hogy látogass meg.

Fülöp fanyar mosolylyal jegyezte meg.

- Amnestia?

- Mondjuk, hogy az. Elhatároztam, hogy kisegítelek abból a kellemetlen helyzetből, a melybe meg gondolatlanságod döntött.

- Bocsánat -

- Kérlek, ne szakíts félbe! Ez a te házasságod eddig csak egyszerűen nevetséges volt, a melyről tréfálkozva beszéltek a társaságban, - ma azonban másképpen áll a dolog. Tegnapelőtt különös dolgokat hallottam rólad.

- A társaság, kedves tante? - kérdezte megvető mozdulattal Fülöp.

- Nem az. Az ilyesmi önmagától terjed, mint a ragály. Egy ajak elindítja, felkapja kettő, azután négy és így tovább, - a míg végül megtelik vele a levegő, s megtudja mindenki, a ki nem süket és nem vak. Lehetséges, hogy a szóbeszéd hamis alapon indult, hogy egyetlen hang sem igaz abból, a mi a villám sebességével és a méreg romboló erejével terjed, - de terjed, mérgez és lassanként megfojtja azt, a kit üldözőbe vett. Például téged, Fülöp. Meglep ez a kijelentés? Engem *nem* lepett meg, - folytatta változatlan nyugalommal a delnő, - el voltam készülve reá, s megvallom, azon csodálkoztam volna, ha másképpen történt volna, mint a hogy most -

- Biztosítom, kedves tante, hogy semmit sem értek abból, a mit ön mond!

Fülöp elhagyta helyét.

- Maradj! Olyan világosan fogok beszélni, hogy nagyon is jól megérted azt, a miről szó van. Csak semmi idegesség! Foglalj helyet és hallgasd meg, a mit mindenki beszél.

- Mit tudnának ezek mást?

- Az neked tökéletesen mindegy. Első a kötelesség és a meglevő helyzet, a melynek becsülete vagy gyalázata téged minden körülmények között érinteni fog. Az az asszony, a ki a nevedet viseli - megcsal.

Fülöp elvörösödve lépett hátra.

- Ki mondta ezt?

- Csendesen, csendesen, - mondotta hidegen a delnő, - olyan embertől hallottam, a ki maga is megdöbbenve értesült a dologról és nem szokott kigondolt regényeket képzelni a való helyett. A clubban hallotta -

- Kitől?

- Ismétlem, hogy az mindegy...

- Kitől?

- Nem az a kérdés, hanem -

Fülöp harmadszor kérdezett. Nyersen, követelő hangon, felháborodva.

- Kitől hallotta?

- Mit jelentsen ez, Fülöp?

- Kitől hallotta?

- Nem felelek.

- Nem felel? - ismételte alig uralkodva indulatain az ifjú - előbb tudtomra adja a gyanúsítást, a gyanu terjesztőjét azonban eltítkolja. Legyen úgy! Nem kérek felvilágosítást. Megvetem ezt a szemtelen rágalmat, a mely egészen rávall arra a léha társaságra, a melyet eltaszítottam magamtól. Úgy van! Én eltaszítottam magamtól ezeket az embereket. Nem akarok erősebb kifejezést használni, különben azt mondanám...

A delnő szintén fölemelkedett a kerevetről.

- Nem szabad idegeskedni, kedvesem, - felelte éles hangsúlylyal, s az ifjú közelébe lépett, - akár igaz az, a mi arról a személyről kering -

- Asszonyom! - vágott közbe felindultan Fülöp; - az a személy az én hitvesem és én még öntől sem tűrök sértést.

- Tehát nem hallgatsz meg...

- Fölösleges!

- Fülöp!

- Eleget hallottam. Kijelentem önnek, hogy egyetlen szót sem hiszek. A ki elég alávaló ahoz, hogy ilyesmit a nyelvére merészel venni, az bizonyos benne, hogy ezt a sértést nem fogom megtorolni, mert az ilyen gazember nem méltó rá.

- Tudod, hogy kiről van szó?

- Semmit sem akarok tudni, - felelte elutasító mozdulattal az ifjú.

- Hallgass ki legalább egészen...

- Köszönöm; elég volt! Isten önnel! Azt hiszem, hogy ennek a háznak a küszöbét soha ez életben többé nem lépem át.

A delnő fagyosan felelt.

- Jó és becsületes ember vagy, Fülöp. Kár érted! Sajnálom, hogy nem segíthetek rajtad...

Fülöp az utolsó szavakat már nem hallotta. Gyorsan köszönt és elhagyta a termet. Öt perc múlva messze járt lenn a korzón. Valaki meglökte. Nem vette észre. Egy ember bocsánatot kért: azt sem. Semmit. Ingerülten, haraggal és szégyennel eltelve sietett előre a fényesen megvilágított utcán.

- Ezek a pulyák... mormogta utálattal.

Nem képesek semmit kitalálni a bosszantására, csak ezt. Ez jó eszköz nekik. Jó minden eszköz, a mivel egy tisztességes embert sérteni lehet. Jó minden gyalázatos fegyver a rossz-akarat és a lelki süllyedtség szolgálatában, a melylyel ezek a felfuvalkodott nobilek, ezek a kipomádézott eleven hullák - bosszút akarnak állani azért, hogy az egykori »chére camarade« nem kívánja a közelségüket és megveti kedvteléseiket.

- Eh!... Hát miért is gondol reá?

Érdemes ez? És az az ember, a kitől ez a nemtelen pletyka eredt?

Fülöp végig gondolt összes kaszinóbeli ismerősein, de ezeket az urakat nem tartotta -

Az ördögbe! Egy név villant keresztül az agyán. Annak a fiatal embernek a neve, a kit, a mióta ott hagyta őket, észre se akart többé venni. Brinckman báró! Vakmerő, könnyelmű ember...

Nem, nem! Nem lehet. Képtelenség!... Ilyen pórias, ilyen visszataszítóan közönséges nem lehetett.

Elhatározta, hogy fölmege a kaszinóba. László ott lesz. Meg fogja tudni.

Kilencz óra előtt néhány percczel fölért a kaszinó helyiségeibe, a melyeket ma - kivételesen - nagyon gyéren látogattak. Az olvasó-teremben nem volt senki. Az elősiető inasok azt a felvilágosítást adták, hogy az urak ma majdnem kivétel nélkül a színházban vannak. Premiére van. Ilyenkor ott »illik« lenni. A kártyázó szobában azonban vannak néhányan, ha oda méltóztatnék -

- Ki van ott?

- Az ezredes úr, a tanácsos úr, ő méltósága a báró -

- Brinckman?

- Igenis.

Fülöp intett, hogy eleget tud. Az inas lesegítette felsőjét, elvette kalapját, keztyűit és kitárta az ajtót. Fülöp bement.

A kerek zöld posztós asztal mellett négyen ültek. Egy nyugalmazott huszárezredes, egy miniszteri tanácsos, Brinckman és egy világos szőke hajú, selypítő, leányos, fehér arcú fiatal ember, az ezredes fia: Caesár.

Fülöpöt a tanácsos vette először észre. Csodálkozva, meglepetve, majdnem zavartan nézett össze a fehér arcú fiatal emberrel, a ki azonnal elhallgatott.

- Zavarom önöket, urak?

Brinckman felugrott és hangosan üdvözölte. Odanyujtotta a kezét, megrázta, örült, hízegő szavakat mondott.

- Azt hittem, kedves Fülöp, hogy sohasem fogod fölkeresni többé ezt a mi bűnös barlangunkat.

- Eljöttem.

- Hoch! Isten hozott!

- Isten hozta! ismételte tompa, bassus hangján az ezredes.

- Willkommen, Isten hozta! selypített Caesár.

- Egy kis bajban jöttem, - mondotta mosolygó arczczal, egyszerűen Fülöp, - még pedig egyenesen hozzád, kedves László.

- Rendelkezz életemmel!

- Tudom; te mindig áldozatkész fegyvertárs voltál a multban, - ennek a múltnak azonban vége. Más viszonyok foglalták el a letűntek helyét, - folytatta nyugodt, mesemondó hangon Fülöp és röviden elbeszélte, hogy mi történt vele ezelőtt félórával a nagynénjénél, a kinek a szavaiból azt vette ki, hogy ez az egész képtelen pletyka innen a kaszinóból kellett, hogy kiinduljon. A tante legalább ilyesmit sejtetett. Találják tehát természetesnek az urak, hogy keresem azt az embert, a ki a hátam mögött gyakorolja magát a jellemtelen denuncians szerepében. Ezredes úr részt szokott venni a nagynéném estélyein...

- Úgy van, úgy van... Én részt szoktam venni, - felelte habozva az ezredes, - de nem tudom, hogy valami feltűnőt hallottam volna.

- Nőmről és unokabátyjáról, a »Magdolna« festőjéről?

- Semmit, semmit...

- Ez különös!

- Nagyon különös.... De ismétlem, hogy nem tudom...

- Te sem hallottál erről, László?

Brinckman vállat vont. Lustán, kényszeredve, mint a kinek roppant terhére van az, a mit mondani akar.

- Őszinte választ akarsz? kérdezte elhidegülő hangon.

- Tőled igen.

- Tőlem? Hát tudod mit... Az van a dologban, hogy én nem tudok komédiázni. Lelkemre mondom, az imént is alig tudott lemászni nyelvemről az a pár szó, a mit itt üdvözlésedre mondtam. Dühös vagyok reád. Te lenézel minket. Helyes! »Mindenkinek jogát« tartja a magyar. De te *külön* is kimutattad, hogy barátságomra nincs szükséged. Ez bosszantott. A végén, tudom hogy nem érek semmit. Annyi a tört cserepem, hogy már a társaságban is elszörnyedve beszélnek rólam. Ismered az okát. Az aranyhajú Medeaért, a szép Bárdos Rózáért történt mindez, a ki pillangóm volt és a kinek egyik közeli rokona, - a te feleséged.

Ez a szó vágott. Fülöp merő tekintettel nézett az előtte álló gavallér szeme közé.

- Hogy értsem ezt?

- Sehogy! - felelte ugyanazzal a lusta vállvonással Brinckman, mint elébb, - vedd úgy, a hogy mondom és ne kérdezz, mert ismersz, Fülöp. A hölgyekkel szemben olyan émelgyős édes tudok lenni, mint egy szerelmes macska, - magunk között azonban faragatlan vagyok és szúrós, mint a galagonya, tartozom vele - tudod - az egészségemnek, különben tönkremennék a sok édességtől. Ez helyrebillenti bennem az egyensúlyt.... Bah! Ostoba beszéd.... Dühös voltam reád, ennyi az egész, s a hölgyekről meg van a magam furcsa véleménye, a melybe úgy bele vagyok növe, mint a csiga a maga házába.

- Te fecsegtél?

- De hát hogy is tudtál lemondani rólunk? - folytatta csodálkozást színelve az ifjú, - még ha valami tündérországi égi lényért, például egy elragadó ballerina kedvéért tetted volna, - de egy falusi... És éppen annak a pillangónak a rokona, a ki olyan hevesen követelte a rehabilitációját, hogy menekülnöm kellett. Izé!... Mi történt vele?

- Meghalt.

- Teringettét!

- Megmérgezte magát, - folytatta Fülöp.

Brinckman meghökkent. Semmi! Már elmult...

- Méreg... Sapristi. Ezredes, ez a csinos pipi nem értette a tréfát. Sajnálom szegényt...

- Meghalt a nélkül, hogy igazi nevedet szemedbe mondhatta volna.

- A nevemet?

- Igazi nevedet, - ismételte fenyegető hangon, nehéz, gyors lélegzettel az ifjú, - mert te, László, fecsegtél az én hitvesemről is.

- Az igaz!

- Rágalmaztad!

Brinckman elvörösödve rántotta össze a szemöldökét és úgy nézett gúnyos tekintettel, fölbigyesztett ajakkal a Fülöp szeme közé.

- *Honnan tudod?*

A többi villámgyorsan történt.

- Becstelen!...

S Fülöp összeszorított ököllel, sápadtan, dühtől villogó tekintettel lépett hátra. Brinckman a földre esett. Száján vér ömlött... Vér a kezén, a padlón...

A társaság elszörnyedve ugrált fel. A tanácsos hebegve, kővé meredve bámult, - az ezredes vízért kiáltozott, fia kirohant az előszobába. Orvosért! Hamar!... Gerendi Fülöp egyetlen ökölcsapással sújtotta le azt az embert, a ki megsértette a nejét.

IX.

Annyi az egész, hogy ennek meg kellett lenni.

Mindegy, akárki. Valaki, a ki összegyűjtse a lelke nyugtalanságát és egész dühét magára vonja. Egy ember, a ki nem akarja észrevenni, hogy jó kitérni az áldozat után sóvárgó emberi bestia elől, a mely a maga erőszakos felháborodásában, egyetlen gonosz pillanatnak az önkívületében összetör mindent, a mi az útjába kerül.

Meg kellett lenni.

S im lássad Fülöpöt, a mint elhagyja szilárd léptekkel a kaszinó épületét. Mintha semmi a világon nem történt volna. Az arcza nyugodt, majdnem örvendező. Kitért a szívéből minden, a minek a gyűlöletes súlyát némán hurczolta heteken keresztül, s most mintha boldognak érezné magát, hogy ím talált egy embert, a kinek ezt az egész visszafojtott forradalmat a fejére zúdíthatta. A mióta bevallotta önmagának, hogy nem képes versenyre kelni a valódi tehetséggel, s ha nyilvánosság elé lépne, ez a szerep nem hozná meg a kívánt sikert, mert fegyelmezetlen a feje és kimondhatatlanul sokat mulasztott az első, munkabíró fiatal évek esztelen semmittevése által: azóta nincsen nyugta. Látja, érzi, ismeri azt az utat, a melyen haladnia kellene, de bizonyos arról is, hogy kudarcot vallana, nem sikerülne elérnie a cél, kihullana fonnyadt paréjja kezeiből a győzelmi pálma.

Ennek a társaság az oka. A szellemtelen és könnyűvérű tendenciákkal való *kisebbik* része, de ez az ő szemeiben mindegy volt, mert a külömbiségre nem gondolt soha. Az a kör, a melyben felnőtt és a melynek agyvelőt lágyító levegőjét szívta: az volt neki az egész.

Ez a társaság számadással tartozik neki. Ennek a társaságnak minden egyes tagja természetes ellensége. Valakinek bele kellett harapni abba a perzselő nyugtalanságba, a mely hatalmában tartja és megmarkolja testének minden idegszálacskáját, hogy fájdalmat érez. Ez a valaki Brinckman László báró. Jelentéktelen, érték és tartalom nélkül való ember, a ki lélegzik és érzi a testi fájdalmakat, mint az állat. Egy közönséges, nyulékony labda a pillanat kezében; kevesebbet érő, mint a mennyibe az általa elfogyasztott étel kerül...

Oh, mint gyűlölte ezeket az embereket!

Ez az egy, - ez meglakolt azért, hogy volt idő, a midőn hasonlatos volt hozzá. Ugyanolyan könnyűvérű és ugyanolyan vegetáló senki, mint ez. Fülöp sohasem fogja megbocsátani ezeknek az embereknek, hogy valamikor hozzájuk hasonlított. Nem, nem! Ez az egy ok elég arra, hogy megrohanja a legelső embert, a ki elébe áll.

Brinckman megtette.

Ő, vagy más. Ha százszor átvillan is a fején az, a mi történt, századszor is azt gondolja, hogy ennek így kellett lenni. A többi a holnap története lesz. Rettenetes messzeség: tele homálylyal, köddel és kérdőjellel...

A tegnap, az tiszta.

Egy fehér lap, a melyen nincsen semmi. Az ő múltja. Egyetlen nyom sem jelez olyan időpontot, a mely feltűnőbb lenne, mint a többi. Egyetlen virágos folt sincs, a melynek fénye volna. Csupa színtelen, egyhangú, álmos szürkesség: egy csomó elszórt pénz, átvirrasztott éjjel, apró, haszontalan kaland és semmi, még egy csöpp kendermaghéjba férő sem abból az égi sóból, a melyből a lélek minden másnál erőbb melege árad.

Miféle élet volt ez?

A vakondok élete, a melynek nincsen világossága. Később a házassága. Ez volt a: ma. Szerette a nejét?

Fülöp erre a kérdésre sem tud ebben az órában választ adni. A szélvitorla nem változik könnyebben a változó áramlatban, mint az ő szívének indulatai, a melyeket kilökött helyökből az önmagával való meghasonlás. Tegnap azt hitte, hogy igen; ma nem tudja; holnap restelni fogja, hogy csak egy pillanatig is kételkedett. Oh, uram, erre nincs magyarázat. A teoriák hatalmas várak; tornyokkal, merész ívekkel, loggiákkal és rotundákkal. Jön azonban egy sáppadt, éhes, rongyos alak: az élet, megfricskázza a hatalmas várat s torony, merész ív, loggia és rotunda mind a levegőbe repül! A méltóságos emberi agyvelő fölépíti egy-egy büszke perczében az emberi lélek természetesnek hirdetett rendszerét és rámutat: ecce! Az élet aztán megvárja szépen, a mig készen áll a ház, s az *utolsó* téglával úgy sújtja agyon az egész »rendszer«-t a bele épített »örök törvény«-ekkel, pszichológiával és »emberi vonások«-kal együtt, hogy még szerte pattogott szilánkjait sem szedheti össze a bamba tanítvány buzgósága...

Sibilnek semmit sem mondott a történetekről.

Estelizés után együtt ültek a kályha közelében. A nő a színházi előadásról beszélt, Fülöp szivarozott.

- Látogatóban voltam, Sibil.

- A tante-nál? - kérdezte ösztönszerű sejtelemmel a hölgy.

Fülöp intett:

- Igen.

- Mi történt?

- Semmi különös.

- Te kerested föl?

- Véletlenül találkoztunk. Felszólított, hogy látogassam meg, közlendői vannak. Elkísértem. »Családi jelenetet« rögtönöztünk.

- Rólam volt szó?

- Rólad.

- Gondoltam...

- Ne törődj vele. A tante sohasem fog megváltozni. Egy hasznom azonban mégis volt abból, hogy meglátogattam. Az tudniillik, - folytatta csendes hangon Fülöp és kezébe vette becéző gyöngédséggel a fiatal asszony kezét, - hogy megtudtam valamit, a mit nem szabad figyelmen kívül hagyni. Lőrinczczel voltál a páholyban?

- Igen.

- Nem találod ki, hogy mit akarok mondani?

Sibil gyanakvó tekintettel nézett a férjére.

- Csak nem gondolod?...

- A pintyőke ne merjen rosszat gondolni rólam, - mondotta mosolyogva Fülöp. - A dolog azonban úgy áll, hogy az emberek beszélni kezdenek rólad. Lőrincz különös figyelem tárgya. Szemmel tartják. Fiatal ember... Ilyen körülmények között aztán az volna a képtelenség, ha nem foglalkoznának veled. Ez, kedvesem, az élet.

- Milyen csúnyság!

- Hja! Mindig így volt. Ha nem tűnnél fel, bizonyára senki sem törődne veled. Így azonban túrnöd kell az emberek tolokodását. A modern társadalomnak egyik nagy vívmánya az, édes szívem, hogy az ilyen természetű szemtelenség ellen ki van csavarva kezünkől a fegyver.

A mellékajton Miska jött be e pillanatban és zavart arczczal mondta.

- Nagyságos úr, instálom...

Fülöp megfordult.

- Nos?

- Vendég jöve...

Tizenegy óra felé járt az idő.

- Vezesse be! parancsolta meglepetve Fülöp. - Vendég, - ez órában.

A vén sas kiment, - csakhamar benyitotta az ajtót és visszavonult. Fülöp előre sietett és megrázta csodálkozó arczczal a kései látogató kezét. Sibil örvendő meglepetéssel sietett hozzá. A szürke kis jegyző volt: Bárdos. Csizmában, havas kabáttal, kucsmával, szelíd mosolylyal a jó arczán, mint mindig.

- Isten hozta! Nagyon szép, hogy eljött...

- Kedves bácsi!

A jegyző letette fővegét, kabátját, botját, - lecsavarta a nyakáról a vastag téli kendőt és mentegetődzve mondta:

- Engedelmet kérek, hogy idejövék...

- Hová gondol, Bárdos úr! Erősen rossz néven vettük volna, ha vendéglőbe száll. Foglaljon helyet! Így ni! Ide a kályha mellé...

- Üljön le, édes bácsi! Mennyire örvendek, hogy meglátogatott.

- Dolgom van itt, - felelte révedező tekintettel a kis jegyző és behúzta magát a kályha mellé gördített támlásszékre, - azt gondoltam tehát, hogy jó, ha most jövök. Nyugtalan voltam, türelmetlen... meg mi más... Róza nem alhatik...

Sibil a férjére nézett. Fülöp azonban semmit sem értett ebből a néhány vontatott szóból.

- Hogy érti ezt, uram?

- Nem tudják?

- Semmit, édes bácsi, - felelte különös sejtelemtől megkapatva a hölgy.

A jegyző titkolódzva mondta.

- Róza meghagyta, hogy azonnal keressem föl az urát és büntessem meg. Azért jövök... Nem nyughatik addig, a míg az az ember életben van... Megigérte, hogy ő majd vezetni fog itt és én azonnal megtalálom. Eljöttem... Bosszút állok szegény báránkámért...

Fülöp mély száналommal, megdöbbenve nézte.

- Jó lesz, Bárdos úr, majd megkeressük holnap.

- Igen, igen! Meg kell, hogy öljem...

- Majd holnap, - ismételte megnyugtató hangon az ifjú, - addig itt marad szépen nálunk és elfoglalja ágyát. A hosszú út kifárasztotta.

- Nem fárasztott, - dunyogta maga elé bámulva a szürke ember és végig vont a kimerült mozdulattal homlokán a kezét, - nem gőzösön jöttem; a báránka hozott... Fenn voltam a fellegek között... Vinni fogok egy jáczintot is. Ő akarja. Ez már nem szép...

S az oldalzsebéből egy elszáradt jáczintot vont elő, a melyet kemény papirosba takarva őrizgetett.

- Egy cseppet véres, - mormogta összerázkódva. Mást viszek neki...

- Jöjjön, Bárdos úr; nyugalomra van szüksége...

- Nincs, köszönöm... Hanem ha meg tetszik engedni, akkor lefekszem a kályha mellé.

- Dehogy, dehogy.

- Megesküvék, hogy addig nem léssen testemnek nyugalma, a míg az az ember... Ismerik, instálom? Holnap megkeresem...

Fülöp karjába öltötte karját és addig beszélt neki, a míg átvezette a mellékszobába. Beszélgett az öreg cselédet is és meghagyta neki, hogy vigyázzon a szerencsétlenre, nehogy elhagyja hír nélkül a házat.

- Borzasztó... rebegte halvány arczczal a nő.

- Holnap orvost hivatunk és gyógykezeltetni fogjuk, - felelte Fülöp. Magában pedig azt gondolta, hogy azt az urat, a kit ez az elméjében megzavarodott boldogtalan, kis jegyző keres, az ő kezeibe adta a vak véletlen.

Másnap délelőtt tizenegy óráig szobájában tartózkodott.

Pontban tizenegy órakor megjelent az ezredes és a fia. Mindketten ünnepélyes hangulatban, megnyúlt, fontoskodó arczokkal. Szertartásos meghajlással foglalták el a kínált székeket. Az ezredes a szokásos sajnálkozó frázisok után előadta röviden jövetelük célját, közölte Fülöppel a kihívást, s egyuttal hozzátette, hogy megbízójuk akaratához képest gyorsan le szeretnék bonyolítani ezt a »kínos« ügyet.

Fülöp helybenhagyólag intett. Helyes! Mentől hamarább, ez az ő kívánsága is. Segédei gyanánt egy tüzérszázadost és Lőrinczet nevezte meg.

Udvarias bók, mély meghajlás... Az urak eltávoztak. Fülöp átment a kis terembe, a hol egy speczialista orvos vizsgálta a szerencsétlen jegyzőt, de úgy látszik, hogy nem volt megelégedve ezzel a felületes vizsgálattal, mert kijelentette, hogy csak abban az esetben mondhat végleges véleményt, ha az intézetbe szállíttatják.

Közben Lőrincz is megérkezett és a terembe lépett. Fülöp néma kézsorítással üdvözölte.

- Ne szóljon semmit... súgta halkan.

A jegyző megérezte, hogy mit akarnak vele. Elhúzódott, ümmögött, haragos pír öntötte el az arczát, s végül azt mondotta, hogy hagyjanak neki békét, nem akar senkitől semmit. Menni akar.

- Elkisérem, barátom, biztatta rábeszélő hangon az orvos.

- Azt hiszi az úr, hogy örült vagyok?

- Ah, nem!

- Kilátom a képiből! mondotta még ingerültebb hangon a szürke ember és messzebb húzódott az orvostól. - Ereszszenek dolgomra! Nem azért jövök ide, hogy a bolondok házába vigyenek, érti? Hozzám ne nyuljon!

Az orvos vállat vont és Fülöphöz fordult.

- Kivánja, hogy elszállíttassam?
- Nem lehetne itt az én lakásomon gyógykezeltetni?
- Nem uram, - felelte tagadó intéssel az orvos.
- Akkor, kérem...
- Ma délután utána küldök.
- Nem megyek! kiáltotta haraggal a jegyző.

Az orvos szigorú tekintettel nézett a szeme közé.

- Hallgasson! mondotta parancsoló hangon és feléje fordult. A jegyző kivörösödve, nyakába húzott fejjel hátrált. Azután felkapta a kályha mellett heverő vaslapátot és megrohanta vele az orvost.

- Tolvaj... tolvaj!... ordította dühösen.

Az orvos gyakorlott kézzel ragadta meg a szerencsétlen karját és leszorította egy székre. Ugyane pillanatban Sibil fejéhez kapott. Az eldobott lapát homlokát érte. Nehány csepp vér szivárgott ki a könnyű sebből.

Lőrincz elszörnyedve kiáltott fel.

- Az Istenért, Sibil!
- Légy nyugodt... semmi... mondotta a hölgy. Véletlenség...

Fülöp megfordult a Lőrincz ijedt kiáltására és meglepetve állt. Fejét nehezültni érezte, tagjain ingerült zsibbadtság repült keresztül, a mint előrehajolva, tágra nyitott szemekkel, beszívott ajakkal a neje és a Lőrincz mozdulataira ügyelt...

*

A lovassági kaszárnya tágas vívótermébe először Brinckman érkezett meg. Kezet fogott az ezredessel, szivarra gyújtott és kiállhatatlannak találta ezt a szürke, havas téli reggelt, a mely odakünn elfogja sűrű páráival a látást.

- Még pompásan alhattam volna, ha ezeket az ostoba lovagias ügyeket nem kellene reggel ledarálni.

Az ezredes vállat vont. Fia vékony, nőies kezeit nézte, azután elővonta óráját és hangosan mondta.

- Nyolcz óra, öt percz.
- Nem tesz semmit, dörmögte a báró; ráérünk... Legjobban szeretném, ha el sem jönne...
- Tessék?
- Sajnálom szegény fiut...
- Mondott valamit, kérem? - kérdezte még egyszer, boszankodva az ezredes. - Nem értem önt?
- Lelkemre mondom, hogy nem tréfálok! felelte mosolyogva az ifju. - Nagyon sajnálom, hogy összevesztünk. Fülöp hiszékeny rajongó, a ki nem pisztolygolyót érdemel, hanem hidegvíz-kurát, hogy kiábránduljon abból a tévedésből, a mely hályogot köt a szeme elé. Csodálkozik? Bah!.. Önnek nincsenek tapasztalatai, ezredes ur.

- Furcsának találom...

- Azt ugy-e, hogy nem dühöngök a miatt a sérelem miatt, a melyet elszenvedtem? Nem, uram, én egészen nyugodt vagyok. Nem haragszom Gerendire. Az ő helyében magam is azt tettem volna. Bizonyos vagyok benne, hogy meg fogom ölni, - de ez nem zárja ki sorsa iránt való részvételemet...

- Nyolcz óra tíz percz.

Künn kocsirobogás hangzott. Végre!

- Itt vannak... dörmögte izgatottan az ezredes.

Fülöp, egy miniszteri fogalmazó, szeplős, szenvedő arczu fiatal ember, és egy tűzértiszt. Brinckman helyeslőleg ingatta a terem tulsó végében a fejét. Jól van! A piktor nincs itt. Valami történt, hogy nem vette igénybe a segédkezését. Látni kezd...

Az ezredes békítési kísérletet tett. Brinckman merőn a Fülöp arczára nézett. Fülöp azonban tagadólag intett és elfordult. Brinckman vállait vonogatta: legyen úgy, a hogy te akarsz.

Öt másodpercz mulva szembe álltak. Az ezredes harmadik jeladására Brinckman hirtelen föl-emelte a pisztolyt és lőtt. A golyó Fülöp feje fölött magasan a falba vágódott és a földre koppant. Az ezredes az orvosokra, majd a fiára nézett. Mit akar ez az ember? Szándékosan lőtt az ellenfele feje fölé.

Fülöp célzott.

A dördülés után Brinckman felszisszent, de állva maradt. Bal karjának kabátujjából vér szivárgott. Orvosa segélyére sietett, de elhárította.

- Nem szükséges... mormogta bosszus hangon. Azután felemelte jobbát, nyugodtan, hidegvérrel célzott és lőtt.

Fülöp megrázkódott a lövés után és térdre bukott.

Az orvosok hozzásiettek.

- Megölte! kiáltotta az ezredes.

- Tudom, felelte vállat vonva a báró és eldobta a pisztolyt.

Fülöp sápadt arcczal feküdt a földön. Ajkai reszkettek, szemeire a halálküzdelem ónszínű fátyla borult. Nehány másodperczig vívódott, azután hörögni kezdett, fuldoklási roham rázta meg testét, s mire az orvosok elállították mellén a vérzést, feje hátrahanyatlott, karjai megnehezedve, erőtlenül csúsztak le a földre.

Orvosa megilletődve hagyta abba a hiábavaló élesztési kísérletet.

- Meghalt... mormogta sajnálkozva.

Brinckman és segédei eltávoztak. Az orvos kiment, előszólította a bérkocsit, s a tisztek segélyével beemelte a hullát. Azután elbúcsúzott az uraktól, beszállt a kocsiba, s a kocsinak megparancsolta, hogy a kórházba hajtson.

*

Nehány óra mulva az egész várost befutotta a halálos végű párbaj híre. A legkülömbözőbb kombinációk keltek szárnyra. Az aznap esti lapokban hasábos tudósítások jelentek meg az esetről, elburkolt, discret célzásokkal itt-ott az elhunyt özvegye ellen is.

A gyászszertartást az öreg delnő a saját lakásáról rendezte, s tudomást se vett róla, hogy Sibill a világon van. A családi gyászjelentésből kihagyta a nevét, s a midőn a hölgy felkereste mély

gyászban a palota nagy termében fölállított ravatalt, a mely ott déli növények, pálmák, virágok és lobogó lángok közé volt elhelyezve, kiméletlen hangon mondotta a szemébe, hogy férje halálának ő az oka.

Azután a temetés...

Roppant közönség jelenlétében folyt le ez a szomorú ötödik felvonás, a melynek soha sem leszen többé folytatása. A tante kissé halványabb arczczal, mint máskor, de látható megindulás nélkül kísért ki a halottas kocsit a sírkertbe, a hol a koporsót az ő újonnan épített sírboltjában helyezték el. Nem akarta, hogy más is hozzáférhessen: az elhúnyt neje.

Megjelent az egész társaság: kaszinó, a clubbok és a salonok közönsége, a mely megbocsátotta bámulatos nagylelkűséggel a halottnak azt a rettentő tévedését, hogy életében lenézte és megvetette őket. A komédiának ím vége: a megtorlás elkövetkezett. Gerendi Fülöp, a »lázadó«, átlőtt mellel bűnhődik azért a plebejus gögért, a melylyel kiszakította magát osztálya ellágyúlt izmu karjaiból, s a maga lábán akart járni. Forradalmár! A társadalom gondoskodik róla, hogy megpuhítsa az ilyen boldogtalan lázadókat, s ha nem akarnak megpuhulni, nos akkor mély árkot húz futásuk elé és roppantúl meg van elégedve, ha a forradalmár nem tudja keresztül ugrani ezt az árkot, hanem belerohan úgy, hogy fel sem is kel onnan soha...

Füst, füst!

Egy csomó keserű, szennyes füst és semmi egyéb...

X.

Volt egyszer egy hatalmas király ezen a földön, a kinek mindene megvolt, a mit csak akart. Udvarának fénye vetekedett a tündérmesék csillogó világával, gazdagsága és kincses házai fölülmúlták pompában, bőségben és ragyogásban a kihevült képzelet összes határait. Ezzel a hatalmas királylyal történt aztán, hogy úgy járt, mint a pillangó a napsugár unszoló melegében, mint a bogár a porban és mint minden emberi numerus a földön: virágba pattant szíve házában a tavasz és szeretni kezdett. Az udvar elszörnyedve tudta meg nemsokára, hogy a király egy közönséges jobbágyának a leánya iránt hevül. Megindultak a pletykák, a szóbeszéd, a találgatás, a gúny és az elkeseredés. A fejedelem anyja szigorú arczczal jelentette ki a megtévelyedett ifjúnak, hogy válaszszon a korona és a szerelem között.

A király ingadozott.

Összehívta országa főembereit, előadta nekik a dolgot és véleményüket kérte. A főemberek fejüket csóválták, összenéztek, a vállukat vonogatták, s végül kijelentették, hogy a fejedelem szívének lángját ők nem oltogathatják, akaratába nem szólnak, tegyen, a mit akar, kövesse a szíve vonzódását, de - *korona nélkül...*

Eddig van.

A temetés után következő napon Sibil egyedül ült kis salonjának kerevetén a tükör alatt. Künn erős havazás indult. A szél ezrével sodorta a sűrűn szállingózó hópelyheket és odaszórta az ablakokra. A kályhában tűz égett. Fénye odavilágított a tükörre, a honnan a szemben levő festmény alakján tört meg. Az asszony mozdulatlan tekintettel nézte ezt a képet. Fázódva, színtelen, kimerült arczczal, lázas tekintettel, a melyben ugyanannyi a dacz, mint a zavar és a kétségbeesés. Egészen világosan emlékszik mindenre, a mi történt. Tud a gyászról és a csapásról, a mi érte. Benne van a levegőben a Fülöp jéghideg arcza úgy, mint a ravatalon látta. Érthető minden, nem hazudik semmi, nem mese és nem álmodás a tegnap. De nem érti!...

Valamit nem ért.

Valami nem olyan ép a lelke körül, mint tegnap és tegnapelőtt. Érzi, hogy él és gondolkozik, de érzi, hogy borzasztó csalás az, a mivel önmagát ringatja a szíve. Előtte van a vonzalom, a »holnap« és a szerelem útja. Reá lépjen? Kitől kérjen tanácsot? Tudja, hogy reá fog lépni erre az útra, - de ugyanakkor bünt követ el a »tegnap« ellen, a melynek halottja van. Ma még fején a hitvesi hűség koronája...

Mit tegyen, mit tegyen?

A csendességnek hangja van és hangja van a levegőnek, a melyből az a biztatás suttog a fülébe, hogy tegyen, a mit akar, kövesse a szíve vonzódását, ne hallgasson az emlékezet tiltakozására, hanem ott keresse a mának folytatását, a hol megtalálja: korona nélkül...

Oh, milyen utálatos az ember! gondolta összerázkódva a hölgy és felállt. Félrevonta a függönyt, kinézett az ablakon a fákra, a hóra, az emberekre és nem látta egyiket sem. Alig csapódott be döngve a súlyos sírboltajtó, mely örökre elválasztotta tőle a férjét, s már is a holnapra gondol. Hát a kegyelet és a gyász? A hitvesi fájdalom kitörése annak az embernek az elvesztése fölött, a ki miatta halt meg?

Nem sír, nem gyászolja, nem érzi az élet ürességét és nem a szívét. Zavar és kimondhatatlan türelmetlenség ingerli az idegeit. Egy-egy pillanatban úgy érzi, hogy megfűl ezek között a falak között, a melyek mintha összébb-összébb szorúlnának, hogy eltemessék. A másik

perczen pedig minden átmenet nélkül rohanni szeretne innen. Mindegy, akárhová, csak el! Oda valahová, a hol a megsemmisülés mozdulatlansága van reá fagyva az élettelen környezetre, s a hol az örökkévaló feledés nyugalma találja meg a lázongó lélek. Oda nem követné a Fülöp árnya, ott reá tudná beszélni a szívét arra, hogy igen közönséges dolog volt mindaz, a mi történt, miért nem dobog úgy, mint régen...

Közben megnyílik csendesen az ajtó és valaki belép. Fráter Lőrincz.

A tegnapot rettentő távolság választja el a mától. Egy egész örökkévalóság, a melynek ott van a megbélyegző nyoma az ifjú arcán. Leveszett arról a fiatalság lüktető vére s szemeiből kiveszett az élet meleg ragyogása... Lesütött tekintettel, magába zárkózva, némán, megzavarodva áll a csillár alatt és várja, a mig észreveszik.

A hölgy egész testében összerezzen, a midőn megpillantja. Félelem, szégyen és indulatos szenvedély lebeg ki a tekintetéből s egy egész vihar a szívéből, a mint megvonagló ajakkal, előrehajolva, tompa, forró hangon mondja:

- Miért jöttél ide?

- Nem tudom...

- Hagyj magamra!

- Elküldesz?

- El!

Inkább kiáltás volt ez.

- Búcsúzni jöttem, - mondotta fásult nyugalommal az ifjú; - el fogom hagyni ezt a várost és nem térek vissza. Nyugodt lehetsz; nem foglak háborgatni. Az emberek gyűlöletes dolgokat beszélnek rólunk -

- Rólam...

- *Rólunk*, ismételte egykedvű hangon az ifjú, - elhatároztam tehát, hogy véget vetek ennek a lealázó mendemondának és elköltözőm. Elmennék még ma, de kötelezettségeim vannak. Maradnom kell. Addig azonban, a míg végleg és mindörökre itt hagyom a várost, nem fognak látni. Bezárom a lakásom ajtaját, nem fogadok senkit, s magam sem fogok sehová menni. Ide sem jövök. Azért vagyok itt, hogy Isten hozzádot mondjak. Nem szükséges, hogy kiutasíts. Elmegyek magamtól és többé nem fogsz látni.

- Igéred?

- Igérem.

- Nem jössz vissza?

Lőrincz megvonta lassú mozdulattal a vállát.

- Soha!

Sibil nézte. Annyi ideig, a meddig egy lehellet leröppen az ajakról, s felvillan idegen lánggal a szem. Azután így szólt:

- Hiszek neked. Tudom, hogy nem fogsz visszajönni...

- Nem fogok.

- Isten veled!

Oda akarta nyújtani a kezét, de abba hagyta. Lőrincz úgy lehet, észre sem vette. Fel sem nézett. Nem is mondott többet semmit, hanem meghajtotta magát, megfordult és elhagyta a termet. Künn egy perczig még hallhatók siető lépései a folyosó kövezetén, azután semmi. Elment.

A hölgy állt és hallgatódzott.

- Visszajön... suttogta kihevült arczczal.

Nem jön. Eltelik egy percz, azután kettő, azután három... Az előszobából a vén sas békétlen mormogása szűrődik át a szőnyeges ajtón. Egy sóhaj - - A szolga siratja urát. Ő nem. Ő neki az forr a fejében, hogy Lőrincz okvetlen vissza fog jönni. De nem jön. Az óra kettyen halkán, s a kályhában dúdorászva lobog a kitüzesedett hasábok lángja. Lőrincz nem jön...

Sibil föllélegzett és szívére nyomta kezét.

- Istenem! Nem akarom, hogy visszajöjjön...

Azután elkövetkezett a holnap és egymásután a többi napok. Sibil egész nap otthon maradt. Előkereste régi kézimunkáit, himzéseit, horgolásait, mindazt, a mi egy-két órai szórakozást nyújtott, odaült az ablak mellé és dolgozott. Ha elfáradtak finom, keskeny ujjai ebben a gyors munkában, akkor kikereste a szekrényből a legszárazabb könyvet és olvasni kezdte. Este felé bérkocsit hozatott és kikocsizott. Ez így ment napról-napra.

Nem jelölt különösebb pontot semmi. A karácsony úgy mult el, hogy jóformán észre sem vette. Egész este otthon ült, semmit sem akart tudni a kívül való világ apró örömeiről, a melyekben neki sohasem lesz többé része.

Igaz ez?

Igaz. De megláttat halántékaiban az élet forrása, s melle nyugtalanul reng a habos csipke alatt. Nem igaz!... Ah! ez az áruló hang, a mely ellene mond a fejének és nem törődik az illedelmes felfogás szabályaival sem, ezekkel a sötét örvényekkel, a melyekbe már belebukott egy ember a közeléből: Fülöp. Csalás és ámtás az, a mit gondol. Nem úgy van, a hogy gondolja, hanem úgy lesz, a hogy érzi. Lőrinczet elküldötte, de meddig? A szívére nyugalmat és tartózkodást erőszakol. Meddig, meddig?...

Lealázó kérdés. Néha azt hiszi, hogy ő a leggyöngébb és a leggyámoltalanabb asszony ezen a világon, a kinek nincsen fegyvere a védelemre és nincsen akarata. Az embereknek igazuk lesz, ha elítélik. A kegyelet megsértése bűn. Igaz... De hang támad ismét a csendességben, s a másik pillanatban már azt gondolja, hogy ebben a bűnben minden ember büntársa, a ki hisz a szerelemben.

Mindegy!

Nem fogja túrni, hogy lenézzék. Meg fogja mutatni, hogy kegyetlen igazságtalanságot követett el vele szemben az a gögös öreg delnő akkor, a midőn méltatlannak találta arra, hogy Fülöpnek hitvese legyen. Kényszeríteni fogja őket arra, hogy tisztelettel említsék nevét és belássák, hogy nem igaz abból a mérgező rágalomból semmi, a mi róla és Lőrinczről indult. Meg fogja őrizni a koronáját. Fején marad mindörökre az özvegyi fátyol. Számúzi magát az emberek közül és nem él semminek másnak, csak a múltnak és a kegyeletnek, a melyet tiszta fényében fog megtartani.

Egy délután ismét egyedül ült a kis salonban. Nézte a téli havazást, s közben valami régi könyvet lapozgatott, a melyből semmit sem értett.

Az ebédlő ajtaján a vén sas lépett be.

Szomorúbb, levertebb arczczal mint máskor, s némi elfogódással, a mint megállt az ajtó mellett és beszélni kezdett. Azt mondotta, hogy immár hat hete annak, hogy ura meghalt; ő bírta valahogy eddig a dolgot, de most már nincsen maradása többé. Elmegy haza. Van némi megtakarított vagyunkája, - áldott legyen a megboldogult emlékezete, ő mindig bőkezű volt iránta, - hát azt gondolta, hogy majd vásárol magának odahaza valamelyes házacskát és meghúzódik benne. Fején a kései vénség fehérsége, vállain a hetven esztendő nehéz köve, immár nem igen czipelheti többet.

- A nagyságos asszony, úgy nézem, nem fogja itthagyni Pestet, hanem én már csak odahaza akarom letenni elvénhedt csontjaimat az anyaföldre. Rendet teszek tehát itten a kvártélyban, azután összehurczolom csepp czókmókomat és az Úr Isten jóságos kegyelmébe ajánlom nagyságodat.

A hölgy merőn a szeme közé nézett.

- Mi baja van, öreg?

- Nincsen nekem instálom, semmi... dunyogta kedvetlenül a vén sas és félrenézett; nagyon jó dolgom vagyok nékem itten, de vesztemet érzem... Mértékem betellett, kenyeremet megettem, - nincsen semmi várandóságom többé ezen a földi világon. Nem szeretném, ha itten földelnének el, - ennyi az egész, instálom, a mi az oldalamat fúrja. Már csak jobb alvás esik odahaza a templom mögött... Elmék, instálom.

- Mikor indul?

- Holnap estenden, a hét órás czúggal, - felelte gyorsan az öreg.

Sibil intett, hogy jól van. Nem tartóztatja. Ki fogja adni egész esztendei fizetését, azután menjen Isten hírével, keresse meg ott a nyugalmat, a hol akarja.

A szolga köszönte az ígéretet és kiment. Sibil indulatosan kelt fel.

- Még ez is!

Oh mert nem az az igazi ok, a mit ez a vén ember itt elmormogott, hanem az, hogy az is ugyanazt gondolja róla, a mit a többi. Bűnösnek tartja. Szívtelen, könnyelmű, rossz teremtésnek, a ki halálba kergette a társát... Milyen szégyen! Ezek az emberek mind -

Eh! Majd be fogják látni, hogy rettenetesen gonosz mértékkel mértek. El fog jönni az idő, a midőn legyőzi diadalmasan a vele szemben olyannyira durván megnyilatkozott ellenszenvet és be fogja bizonyítani, hogy méltó a részvételre és a hódolatra.

No és a vén sas másnap csakugyan elment. Sibil egyedül maradt. Nem változott semmi. Ugyanolyan egyhangú magányosságban élt, mint eddig, egészen február elejéig, a midőn elhatározta, hogy meg fogja látogatni az öreg delnőt és elkéri tőle a sírbolt kulcsát. Imádkozni akar. Szükségét érzi, hogy azon a fagyos helyen, a Fülöp közelségében keressen védelmet önmaga és a szíve ellen, a mely semmit sem akar tudni arról, a mit ráparancsolt. Vonja és unszolja ez a lázadó szív. Reá akarja terelni arra az útra, a mely a Lőrincz...

Soha! Inkább a megsemmisülés, semmint igaza legyen azoknak, a kik sértő gyanúsításokkal utasították vissza. Nem, nem! A tante be fogja látni, hogy igaztalan volt és keblére vonja. Megbékül, megajándékozza szeretetével és ezzel mindörökre meg lesz mentve. El fognak tűnni az unszoló árnyak, a »tegnap« meghal, s az ő fejéről sohasem fog lehullani a hitves koronája... Jó akar lenni, méltó a Fülöp nevére; mártyrja és szenvedője lesz mindörökre annak a névnek, a melyet visel. Nem fogja unszolni semmi; nem lesz vágya és nem lesz kívánsága, az emlékek fog élni, leánya lesz az öreg asszonynak, együtt fogják látogatni a temető csendességét...

Milyen szomorú álom!

De így lesz, igen, igen! Meg fogja tenni. Még ma, azonnal, ebben az órában.

S Sibil lázas sietséggel öltözködött.

Ugyanezen a délutánon, künn a városligeti úton levő lakásán viszont Lőrincz járkált magával tépelődve műterme szőnyeges földjén. Emberek jöttek-mentek a szobákban, a műteremben és kihordták a butort. Ládák álltak a középre tolva, - a butorok össze-vissza. A havas udvaron két szekér állott. Azokra rakódtak. Lőrincz időnként megállt és körülnézett. Mi van még hátra? Azután nyugtalanul, ideges, bosszús türelmetlenséggel siettetette az embereket. Gyorsan, gyorsan! Minden óra veszteséget jelent. Siessenek.

Odahúzott az ablak mellé egy széket és leült.

Még két óra; azután mindörökre itt hagyja ezt a várost, a hol olyan kimondhatatlanul nyomorútnak érzi magát. Tegnap Brinckman lovagolt el itt az ablak alatt. Összetűzött a szemök lángja. A báró félrevonta gúnyos mosolylyal az ajaka szélét és ellovagolt... Oh, ez az ember, - ez a gazember!...

De immár mindennek vége. Megy!

Még nem...

Valamivel négy óra után megnyílt hirtelen az ajtó és belépett azon Sibil. A villám perzseli a földet... Lőrincz megdöbbenve ugrott fel. Mi történt?...

Sötét-barna utazóruha símult a hölgy ideges alakjára; kalapján fátyol, kezeiben napernyő. Most, februárban, a havazásban?... Ez a napernyő a sietségnek és a lélekvesztett, szörnyű zavarának a jele.

Lőrincz átvezette a mellékszobába.

Ott kihevült arczczal, haragtól, sértett büszkeségtől lobogó tekintettel nyujtotta karját az ifjúnak, félredobta kalapját, hogy lebomlott a fényes, szőke haja, és röviden, gyors, elfulladó hangon beszélte, hogy meglátogatta az öreg delnőt, a Fülöp tanteját, jó akart lenni, békülni, szeretni akart, de nem kellett a jósága, nem kellett a békülése, nem kellett a szeretete: az a gögös öreg asszony hidegen hallgatta a szavát, elhalmozta szemrehányással, sértette, ismét megalázta és a végén kiutasította a házából.

- Kikergetett! kiáltotta felindúlt, majdnem zokogó hangon és átkulcsolta kétségbeesve mind a két karjával az ifjú nyakát.

- Azt mondotta, hogy téged szerettelek. Igaz! Azt mondotta, hogy nyomorúlt teremtség vagyok. Az vagyok! Kergess el!

- Szeretlek.

- És magaddal viszel...

- És magammal viszlek.

- Mindent tűrök érted, szolgálód, cseléded leszek...

- Nőm leszel.

- Lőrincz!

- Két óra múlva elutazunk, - felelte remegő ajakkal az ifjú és megcsókolta félénk tisztelettel az asszony kezét.

Füst!...

Gyorsan pusztulóba menő hazug pára és füst, a mely elvész nyomtalanúl a rohanó élet levegőjében és azzal vége. Egy ember meghalt. Egy lángocska kilobbant, sötétség lett, de a rákövetkező perczben új emberi lángocskák kétségbeesett vergődéseit tapsolja a boldogabb világ, s a régít elfelejti. Mi egy picziny fény? Egy sugár? Egy elvesztegetett élet közönséges tragédiája, a mely még csak idegrázó jelenetekkel sem örvendeztetett?

De szűk kis világában egy női szívnek véget ért a tusa és a lelki vívódás, mely elejétől végig háborgott benne, első házasságának első perczétől fogva. Ez a házasság tévedésen alapúlt; mert eltérő volt merőben mindkét fél eszmevilága, nevelése, felfogása a világról, emberekről; mert a legbecsületesebb igyekezet, jóakarat át nem hidalhatta ez áthidalhatatlan örvényt, melybe végzetszerűen el kellett merülnie a képzelt szerelemnek és az álmodott boldogságnak. A szerencsétlen nő keblében nem hagyott mást hátra, mint ürt, romot és kétségbeesett kapaszkodást az elsülyedt életcélhoz. E kétségbeesésnek és ennek a belső meghasonlásnak éjszakájából egyszerre csak fölvillant apró kis lángja a régmúlt emlékezetének. - Lidércznek nézte kezdetben Sibil. Irtózott a zsombéktól és az ingoványtól, a melybe vezethetné. Küzdött a hívogató vágy ellen - mely a sötétségből menekülni készítette és arra biztatta, hogy kövesse ezt a piczinyke fényt, a mely új világosságnak és életet adó melegnek volt a hirdetője. Küzdött becsületesen, de legyőzve és halálosan megsebezve nem maradt egyéb választása, - ha még élni akart, - minthogy engedjen a szikra hívogató szavának, - s akkor tapasztalta, hogy nem csalóka fény, hanem melegítő lángja volt a valódi szerelemnek, az egymást megértő, egymásnak teremtetett két szívnek és egyenlően gondolkozó két emberi elmének, - a mi őt oly ellenállhatatlan erővel vonzotta, - s lelke keserű dissonantiáját enyhe, megbékülő harmóniába olvasztotta fel.

A mi pedig ezután következik, arról nem érdemes beszélni többet. A valódi boldogságnak nincsen története.